

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA PODNIKOVÉHO MANAŽMENTU**

**„Analýza podnikateľského prostredia vo vybraných krajinách sveta
s cieľom rozvoja malého a stredného podnikania“**

(Dizertačná práca)

Kód 18100/D/2010/7257317991

Vedný odbor: 62-70-9 Riadenie a ekonomika podnikov

Vedúci práce: doc. Ing. Elena Šúbertová, PhD.

Školiace pracovisko: Katedra podnikovohospodárska, FPM EU Bratislava

Bratislava, 29. marec 2010

Ing. Martina Navratilová

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Martina Navratilová

Študijný program:

Študijný odbor: 62-70-9 Riadenie a ekonomika podnikov

Typ záverečnej práce: Doktorandská záverečná práca

Jazyk záverečnej práce: Slovenský jazyk

Názov: Analýza podnikateľského prostredia vo vybraných krajinách sveta s cieľom rozvoja malého a stredného podnikania

Cieľ:

Charakterizovať podmienky podnikania v Bahrajne a na Slovensku, analyzovať rovnaké a rozdielne znaky v podnikateľskom prostredí v Bahrajne a v SR a formulovať návrhy odporúčaní pre rozvoj ekonomickej teórie a spoločenskej praxe s cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia na Slovensku.

Anotácia:

Priaznivé podnikateľské prostredie je kľúčovým predpokladom pre dlhodobý hospodársky rast a stabilitu každej trhovej ekonomiky, konkurencieschopnosť, prostredníctvom vytvárania podmienok a príležitostí pre zakladanie domácich a vstup medzinárodných spoločností, prílev zahraničných investícií do krajiny, znižovanie nezamestnanosti, rozvoj malého a stredného podnikania, ale aj zjednodušenia podmienok v oblasti legislatívy, daní a odvodov, získania podporných finančných prostriedkov na ďalší rozvoj a pod.

Cieľom doktorandskej dizertačnej práce je charakteristika podnikateľského prostredia vo vybraných krajinách sveta, analýza rovnakých a rozdielnych znakov podnikateľského prostredia, konkrétne v Bahrajne a na Slovensku.

Súčasťou dizertačnej práce je aj porovnanie kvality podnikateľského prostredia v oboch krajinách prostredníctvom hodnotenia indexov medzinárodných inštitúcií, na ktoré nadväzuje syntéza výsledkov vlastného dotazníkového prieskumu. Zároveň sme v práci identifikovali dôvody začatia podnikania, vnútorné a vonkajšie podmienky podnikania, rozvojové faktory ako aj hlavné prekážky pri podnikaní v oboch krajinách.

V závere dizertačnej práce sú identifikované skupiny problémov v oblasti malých a stredných podnikov s navrhovanými odporúčaniami s cieľom zlepšenia podnikateľského prostredia na Slovensku.

Odporúčaná literatúra:

- CHODASOVÁ, Alena - BUJNOVÁ, Darina. Podnikanie v malých a stredných podnikoch. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 1998. 292 s. ISBN 80-225-0961-2.
- KUPKOVIČ, Milan et al. Podnikové hospodárstvo : komplexný pohľad na podnik. 4. rozšir. vyd. Bratislava : Sprint, 1999. 347 s. ISBN 80-88848-39-3.
- KUPKOVIČ, Milan - RAJŇÁK, Milan - FOLTÍNOVÁ, Alžbeta. Kalkulácie a rozpočty. Bratislava : Sprint, 1998. 197 s. ISBN 80-88848-37-7.
- MAJTÁN, Štefan et al. Odbytová stratégia. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 1999. 342 s. ISBN 80-225-1082-3.
- STERN, Juraj - DUPAL, Andrej. Logistika. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 1999. 161 s.
- SRŠŇOVÁ, Jana - FÜZYOVÁ, Ľubica - KRŠÁKOVÁ, Zuzana. Medzinárodný manažment a medzinárodné podnikanie: Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2000. 190 s. ISBN 80-225-1279-6.
- ŠÚBERTOVÁ, Elena. Podnikanie a ekonomika podniku. Bratislava : KARTPRINT, 1997. 186 s. Redakcia odbornej literatúry. ISBN 80-88870-02-X.
- ŠÚBERTOVÁ, Elena. Družstevné podnikanie v treťom tisícročí. Bratislava : KARTPRINT, 2001. 188 s. ISBN 80-88870-20-8.

Vedúci: doc. Ing. Elena Šúbertová, PhD.

Katedra: Katedra podnikovohospodárska, FPM EU Bratislava

Vedúci katedry: prof. Ing. Štefan Majtán, PhD.

Dátum schválenia: 29.3.2010 Schválil:

ABSTRAKT

NAVRATILOVÁ, Martina: *Analýza podnikateľského prostredia vo vybraných krajinách sveta s cieľom rozvoja malého a stredného podnikania*. - Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta podnikového manažmentu; Katedra podnikovohospodárska. - Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Elena Šúbertová, PhD. – Bratislava: FPM EU, 2010, 155 s.

Cieľom záverečnej práce bolo charakterizovať podnikateľské prostredie vo vybraných krajinách sveta, analyzovať rovnaké a rozdielne znaky podnikateľského prostredia, konkrétne v Bahrajne a na Slovensku.

Práca je rozdelená do 5 kapitol. Obsahuje 43 grafov, 52 tabuliek a 2 prílohy.

Prvá kapitola je venovaná vymedzeniu teoretických východísk a definícií pre spracovanie dizertačnej práce. Ďalej sa kapitola zaoberá vývojovými trendami podnikateľského prostredia na Slovensku, konkrétne v sektore malého a stredného podnikania.

Druhá kapitola je venovaná charakteristike podnikateľského prostredia v Bahrajne, konkrétne sa zameriava na ekonomické a právne prostredie.

Ďalšia časť sa zameriava na porovnanie podnikateľského prostredia v oboch krajinách prostredníctvom hodnotenia indexov medzinárodných inštitúcií.

Záverečná kapitola sa zaoberá charakteristikou súčasného stavu malého a stredného podnikania v Bahrajne za posledné roky. Ďalej sa táto kapitola venuje spracovaniu výsledkov vlastného dotazníkového prieskumu podnikateľského prostredia v sektore malého a stredného podnikania.

Výsledkom riešenia danej problematiky je identifikácia okruhov problémov malých a stredných podnikateľov a návrhov odporúčaní na skvalitnenie podnikateľského prostredia na Slovensku.

Kľúčové slová:

podnikateľské prostredie, malý a stredný podnik, podnikanie, konkurencieschopnosť podniku apod.

ABSTRACT

NAVRATILOVÁ, Martina: *The Business environment analysis in selected countries of the world with the objective to develop small and medium sized enterprises*. – University of Economics in Bratislava, Faculty of Business Management, The head of final doctoral thesis: doc. Ing. Elena Šúbertová, PhD. – Bratislava: FPM EU, 2010, 155 pgs.

The objective of the final doctoral thesis is to characterise the business environment in the selected countries, to analyse common and different signs of business environment, specifically in Bahrain and Slovakia.

The thesis is split into 5 chapters. It includes 43 graphs, 52 charts, and 2 appendices.

The first chapter deals about the theoretical background and definitions in order to be able to prepare the doctoral thesis. Further the chapter deals about the development trends of business environment in Slovakia, mainly in the small and medium entrepreneurship sector.

The second chapter deals about the characteristics of business environment in Bahrain, mainly with focus to analyse the economic and legal environment.

The following chapter focuses on comparison of business environments in both countries via evaluation carried out by indexes of international institutions.

The final chapter describes the actual status of small and medium sized entrepreneurship in Bahrain during recent years. Further the chapter focuses on the processing of own questionnaire results in small and medium sized entrepreneurship sector.

The results of the given scope is the identification of problems, and proposals of how to improve the business environment in Slovakia

Key words:

business environment, small and medium size enterprise, entrepreneurship, competitiveness of firms etc.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum: 29.marca 2010

.....

OBSAH

Úvod

1.Charakteristika podnikateľského prostredia na Slovensku v sektore malého a stredného podnikania	4
1.1. Teoretické východiská pre spracovanie dizertačnej práce	4
1.2. Aktuálne vývojové trendy podnikateľského prostredia na Slovensku	15
1.2.1. Stav vývoja malého a stredného podnikania na Slovensku	19
1.2.2. Zahraníčné investície a ich úloha v rozvoji malého a stredného podnikania na Slovensku	30
2. Charakteristika podnikateľského prostredia v Bahrajne v sektore malého a stredného podnikania	36
2.1. Ekonomické prostredie v Bahrajne	38
2.1.1. Aktuálne makroekonomické ukazovatele Bahrajnu	38
2.1.2. Charakteristika národného hospodárstva krajiny	46
2.2. Právne prostredie v Bahrajne	48
2.2.1. Východiskové právne predpoklady pre založenie podniku v Bahrajne	48
2.2.2. Postup pri zakladaní obchodnej spoločnosti	56
2.2.3. Daňový a odvodový systém v Bahrajne	57
2.2.4. Dovozy tovarov a dovozné clá	58
2.2.5. Základné pravidlá pre finančné výkazníctvo a audit v Bahrajne	59
2.2.6. Pracovná sila a sociálne výhody	61
2.2.7. Úloha Centrálnej Banky Bahrajnu	64
3. Hodnotenie podnikateľského prostredia na Slovensku a v Bahrajne pomocou svetových indexov a hodnotiacich metód	66
3.1. Hodnotenie podnikateľského prostredia Slovenska a Bahrajnu Heritage Nadáciou	67
3.2. Hodnotenie podnikateľského prostredia Slovenska a Bahrajnu Svetovou bankou	70
3.3. Hodnotenie podnikateľského prostredia Slovenska a Bahrajnu na Svetovom ekonomickom fóre	73
3.3.1. Index konkurencieschopnosti ekonomík	74
3.3.2. Index sieťovej pripravenosti	78
3.4. Hodnotenie podnikateľského prostredia na Slovensku pomocou Svetovej ročenky konkurencieschopnosti	82
3.5. Hodnotenie podnikateľského prostredia na Slovensku Podnikateľskou alianciou Slovenska	85
4. Ciele, metodika práce a metódy skúmania	88

5. Výsledky výskumu a diskusia	94
5.1. Súčasný stav malého a stredného podnikania v Bahrajne za posledné roky	94
5.1.1. Súčasný stav malého a stredného podnikania v Bahrajne za posledné roky	94
5.1.2. Podporné programy a aktivity pre malé a stredné podniky v Bahrajne	101
5.2. Vlastný dotazníkový prieskum a výsledky	108
Záver	149

Použitá literatúra

PRÍLOHY

Príloha č. 1

Prehľad podporných programov a finančnej pomoci s cieľom rozvoja malého a stredného podnikania na Slovensku

Príloha č. 2

Dotazník

ÚVOD

Priaznivé podnikateľské prostredie je kľúčovým predpokladom pre dlhodobý hospodársky rast a stabilitu každej trhovej ekonomiky, konkurencieschopnosť, prostredníctvom vytvárania podmienok a príležitostí pre zakladanie domácich a vstup medzinárodných spoločností, prílev zahraničných investícií do krajiny, znižovanie nezamestnanosti, rozvoj malého a stredného podnikania, ale aj zjednodušenia podmienok v oblasti legislatívy, daní a odvodov, získania podporných finančných prostriedkov na ďalší rozvoj a pod. Vytváranie vhodného podnikateľského prostredia predpokladá komplex logických a transparentných opatrení pre zjednodušenie podmienok podnikateľskej činnosti podnikateľských subjektov.¹

Otázkou kvality resp. zlepšenia kvality podnikateľského prostredia sa neustále zaoberajú nielen samotné podnikateľské subjekty, záujmové združenia, vláda, agentúry podporujúce rozvoj malého a stredného podnikania, slovenské a medzinárodné inštitúcie, ale je jedným z kľúčových predmetov vedeckého záujmu a skúmania v mnohých ekonomicko-vedných disciplínach.

Problematiku podnikateľského prostredia budeme skúmať i v predloženej dizertačnej práci so zameraním na porovnanie podnikateľského prostredia na Slovensku a v Bahrajne. Ide o krajiny celkom odlišné z pohľadu veľkosti, geografickej polohy, politickej situácie, či religióznych a kultúrnych zvyklostí. Napriek tomu ide o krajiny porovnateľné z pohľadu hospodárskeho rastu, prílevu zahraničných investícií, vládnych opatrení a stimulov smerujúcich k zlepšovaniu podnikateľského prostredia, či rozvoja v sektore malého a stredného podnikania a mnohých ďalších aspektov. Krajiny, ktoré majú potenciál spoločne rozvíjať hlbšiu obchodnú a kultúrnu spoluprácu.

¹ Šubertová, E. – Hospodárska súťaž a spoločná poľnohospodárska politika v Európskej únii, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie PODNIKANIE A KONKURENCIESCHOPNOSŤ FIRIEM 2009, ISBN: 978-80-225-2738-5, s.460

Ďalej budeme skúmať aj aktuálne ekonomické problémy, ktoré sa dotýkajú problematiky podnikateľského prostredia, všeobecne malých a stredných podnikov v čase prehlbujúcej sa globálnej hospodárskej krízy nasledovne:

- Analýza znižovania kvality podnikateľského prostredia na Slovensku, napriek snahám vlády SR reformovať a odstrániť mnohé bariéry v podnikaní, pozitívnemu vývoju makroekonomických ukazovateľov za posledné roky a iné.
- Komparácia hodnotení podnikateľského prostredia na Slovensku a v Bahrajne zameraných na kvalitu podnikateľského prostredia, konkurencieschopnosť krajiny, sloboda podnikania a iné faktory hodnotenia.
- Analýza konkurenčných výhod a nevýhod Slovenska a Bahrajnu, zhodnotenie priestoru na potenciálnu spoluprácu medzi krajinami.
- Dôvody koncentrácie najväčších svetových bánk napr. Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ, Bank of China, BNP Paribas, CitiBank, Dexia, HSBC, JP Morgan Chase, Standard Chartered do Bahrajnu, tzv. „bankový a finančný hub“, za posledné roky.
- Dôvody zvýšeného prílevu cudzincov investorov, podnikateľov, manažérov a zamestnancov do Bahrajnu za posledné roky.
- Úloha „čierneho zlata“ a petrodoláru v čase globálnej hospodárskej krízy.
- Analýza rozdielnych resp. spoločných znakov podnikateľského prostredia v oboch krajinách.
- Analýza hlavných vývojových trendov v sektore malého a stredného podnikania v oboch krajinách.
- Komparácia vládnych opatrení smerujúcich k rozvoju malého a stredného podnikania v oboch krajinách.

Vyššie uvedené ekonomické problémy budeme skúmať v súvislosti s fenoménom dnešnej doby a to je otázka prekonania dopadov globálnej hospodárskej a finančnej krízy. Globálna kríza je hlavnou témou pre vlády jednotlivých krajín, ktoré sa usilujú prijať správne opatrenia a účelné reformy na ozdravenie bankového sektora, ktorý bol zasiahnutý v prvej vlne krízy. Následne v druhej vlne krízy boli zasiahnuté podnikateľské subjekty, organizácie a ľudia, ktorí na bankách a finančných inštitúciách záviseli, znížila

sa dôvera spotrebiteľov a tým celosvetová spotreba. Práve sektor malého a stredného podnikania je vo väčšej miere zameraný na domáci trh a závisí od kúpyschopnosti obyvateľstva. Obyvateľstvo viac šetrí pod vplyvom znižovania príjmov a rastu nezamestnanosti. Mnohé z postihnutých podnikov sa koncentrujú na príliš zdĺhavé hodnotenie dopadov krízy, a podceňujú dôležitosť pružnej orientácie sa v novom prostredí a zhodnotenie súčasnej pozície s cieľom odpútať sa od minulosti do budúcnosti a zamerať sa na nové výzvy a príležitosti pre rozvoj.

A preto je pre prekonanie krízy veľmi dôležité aj vytváranie vhodného podnikateľského prostredia, ktoré umožní ľahké kreovanie nových firiem, bez zbytočných administratívnych a regulačných bariér, ktoré bude atraktívne pre investície. Spoločnosť a trhy potrebujú jasné, transparentné podmienky, nevyhnutné na obnovenie dôvery.²

Odpovede, názory a výsledky analýz na vyššie uvedené okruhy otázok sú prezentované v nasledujúcich kapitolách. Veríme, že predložená dizertačná práca bude prínosom pre vedecké publikum a podnikateľskú prax.

² Zemanovičová, D.- Súťažná politika a jej výzvy v čase ekonomickej krízy, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie PODNIKANIE A KONKURENCIESCHOPNOSŤ FIRIEM 2009, ISBN: 978-80-225-2738-5, s. 515

1. CHARAKTERISTIKA PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA NA SLOVENSKU V SEKTORE MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA

1.1. Teoretické východiská pre spracovanie dizertačnej práce

V dizertačnej práci opakovane používame niektoré základné pojmy, napr. podnik, malý a stredný podnik, podnikateľ, podnikanie, podnikateľské prostredie, analýza podnikateľského prostredia, konkurencieschopnosť podniku, a pod. Podnikateľská činnosť alebo podnikanie je základnou a univerzálnou črtou ľudskej existencie, napriek tomu definovať koncept „podnikania“ je značne obtiažne. Vzhľadom na skutočnosť, že existuje viacero názorov a definícií pre vymedzenie vyššie uvedených základných pojmov, ďalej citujeme a uvádzame autorov z ktorých definícií budeme v dizertačnej práci vychádzať.

Podnikom³ v makro a mikroekonómii je ekonomický subjekt, ktorý vyrába statky a služby, ponúka ich na trhu tovarov, na trhu výrobných faktorov a vytvára dopyt po výrobných faktoroch potrebných pre ich výrobu. Je opakom fungovania súkromných domácností.

Podľa E. Gutenberga je **podnik**⁴ ako zariadenie, charakterizovaný kombináciou výrobných faktorov, ktorými chcú vlastníci dosiahnuť určité ciele (napr. maximalizáciu svojich príjmov, zlepšenie sociálneho postavenia, dosiahnutie hospodárskej moci a pod.).

Podnik⁵ podľa Wöheho je podnik plánovite organizovanou hospodárskou jednotkou, v ktorej sa zhotovujú a predávajú vecné statky a služby.

³<http://sk.wikipedia.org/wiki/Podnik>, september 2009

⁴ Gutenberg, E.: Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre, Band I. Die Produktion, Berlin. Springer-Verlag, 1989. ISBN: 978-3-540-05694-2

⁵ Wöhe, G.: Úvod do podnikového hospodářství. Praha, C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-014-1

Za **podnik**⁶ sa považuje každý subjekt, ktorý vykonáva hospodársku činnosť bez ohľadu na jeho právnu formu. Sem patria najmä samostatne zárobkovo činné osoby a rodinné podniky, ktoré vykonávajú remeselnícke alebo iné činnosti a partnerstvá alebo združenia, ktoré pravidelne vykonávajú hospodársku činnosť.

V roku 1996 bola v Európskej únii prijatá definícia **podniku**, ktorá stanovila kritériá pre mikro, malý alebo stredný podnik. Medzi základné kritériá patrí počet pracovníkov, ročný obrat, ročná bilančná hodnota (hodnota aktív). Táto definícia bola v roku 2003 upravená tak, aby zohľadnila hospodársky vývoj jednotlivých krajín EÚ. Od 1. januára 2005 sa v súlade so Smernicou EÚ č. 2003/361/EC členia podniky na:

Tab. č. 1: Kritériá pre malé a stredné podniky v EÚ

Kritériá podniku	Počet zamestnancov	Ročný obrat	Ročná súvaha (hodnota aktív)
Veľký	250	≥ 50 mil. EUR	≥ 43 mil. EUR
Stredný	50-249	≤ 50 mil. EUR (40 mil. EUR v 1996)	≤ 43 mil. EUR (27 mil. EUR v 1996)
Malý	10-49	≤ 10 mil. EUR (7 mil. EUR v 1996)	≤ 10 mil. EUR (5 mil. EUR v 1996)
Mikro	0-9	≤ 2 mil. EUR (predtým nedefinované)	≤ 2 mil. EUR (predtým nedefinované)

Zdroj: Odporúčanie Komisie 2003/361/EC

Malé a stredné podniky (MSP) majú v európskej ekonomike kľúčovú úlohu. Sú nesporným zdrojom voľných pracovných miest, inšpirujú podnikateľského ducha a víziu a tak sú mimoriadne priaznivými stimulátormi konkurencie a zamestnanosti v Európe. V rozšírenej Európskej únii existuje približne 23 miliónov mikro, malých a stredných podnikateľov, ktorí poskytujú 75 miliónov pracovných miest. Okrem toho na Slovensku sa malé a stredné podniky významne podieľajú na tvorbe pridanej hodnoty a prispievajú k vytváraniu sociálnej klímy, k pracovnému a spoločenskému uplatneniu rôznych skupín

⁶ Výňatok z odporúčania Komisie 2003/361/ES zo 6. mája 2003 o definícii SME

obyvateľstva. Ďalej napomáhajú udržiavať zdravé životné prostredie, obnovovať historické centrá, kultúrne a remeselné tradície.⁷

Vzhľadom na vyššie uvedené prínosy MSP je preto dôležité aj poslanie štátu s cieľom vytvárať vhodné podnikateľské prostredie a podmienky pre zakladanie a existenciu malých a stredných podnikov a na druhej strane eliminovať prekážky a činitele, ktoré obmedzujú ich zakladanie alebo rozvoj.

Podnikom podľa Obchodného zákonníka (§ 5 ods. 1) sa rozumie súbor hmotných, nehmotných a osobných zložiek podnikania. K podniku patria veci, práva a iné majetkové hodnoty, ktoré patria podnikateľovi a slúžia na prevádzkovanie podniku alebo vzhľadom na svoju povahu majú tomuto účelu slúžiť. Podnikateľom môže byť právnická alebo fyzická osoba. Fyzická osoba koná osobne alebo za ňu koná zástupca. Za právnickú osobu koná štatutárny orgán alebo zástupca.

Ďalej Obchodný zákonník (č. 513/1991 Zb.) definuje **podnikanie** ako „sústavnú činnosť vykonávanú samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku“.

Základné znaky **podnikania** podľa Obchodného zákonníka sú:

- sústavná, t. j. pravidelná a opakovaná činnosť, nie príležitostne vykonávaná zárobková činnosť,
- samostatnosť podnikateľa, ktorá sa prejavuje tak, že podnikateľ samostatne rozhoduje o spôsobe a rozsahu práce, o čase a mieste výkonu práce,
- výkon činnosti vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť, čo sa prejavuje tak, že podnikateľ koná pod svojím obchodným menom a zodpovedá za porušenie uzavretých zmlúv, pričom znáša podnikateľské riziko,

⁷ Šubertová, E. a kol., Podnikanie v malých a stredných podnikoch pre, Vydavateľstvo EKONÓM 2009, s. 156, ISBN 978-80-225-2869-6

- vykonávanie činnosti s cieľom dosiahnuť zisk, čo je v zmysle zákona motívom podnikateľskej činnosti, hoci v skutočnosti, napriek úmyslu dosiahnuť zisk, nemusí byť podnikateľská činnosť zisková.

Podnikateľom je:

- a) osoba zapísaná v obchodnom registri,
- b) osoba, ktorá podniká na základe živnostenského oprávnenia,
- c) osoba, ktorá podniká na základe iného než živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov,
- d) fyzická osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu a je zapísaná do evidencie podľa osobitného predpisu.

Podnikanie podľa kolektívu autorov⁸: „podnikateľskou činnosťou (podnikaním) sa realizujú podnikateľské ciele (nápad). Nejde o nejaký jednorazový čin, ale o dlhodobé uskutočňovanie výroby alebo obchodu, o poskytovanie služieb a prác alebo o vykonávanie inej činnosti, ktorej účelom je získať trvalý zdroj peňažných príjmov.“

Pojem **podnikanie**⁹ sa bežne spája s pojmom zisk. Treba si však uvedomiť, že podnikanie nie je činnosť, ktorú výlučne vykonávajú subjekty zamerané na tvorbu zisku. Základný rozdiel medzi ziskovo a neziskovo orientovanými subjektmi je v použití zisku. Podnikateľský subjekt ziskovo orientovaný môže dosiahnutý zisk alokovať celý majiteľovi na osobnú spotrebu, alebo použiť na svoj ďalší rozvoj. Ale nezisková organizácia musí zisk využiť výlučne na svoju ďalšiu činnosť.

Najdôležitejším faktorom rozvoja malých a stredných podnikov je existencia vhodného podnikateľského prostredia. To predpokladá komplex systematických a transparentných opatrení pre zjednodušenie podmienok podnikateľskej činnosti a vytvorenie vhodných ekonomických nástrojov na podporu podnikania predovšetkým v čase hospodárskej

⁸ Šlosár, R. – Šlosárová, A. - Majtán, Š.: Výkladový slovník ekonomických pojmov. Bratislava, SPN, 1992, s. 181.

⁹ Majdúchová, H. – Neumannová, A: Podnik a podnikanie. Bratislava, Sprint v.fra, 2004, s. 18. ISBN 978-80-89085-88-0

krízy. Hospodárska politika vlády SR je dlhodobo zameraná na podporu malého a stredného podnikania s cieľom priblížiť naše podnikateľské prostredie čo najviac k podnikateľskému prostrediu v EÚ. Ide predovšetkým o rast aktivity a hlavne výkonnosti podnikateľských subjektov: „Rast podnikateľského subjektu je zameraný na zväčšovanie ekonomickej sily, čím sa zvyšujú aj možnosti dlhodobého prežitia podnikateľského subjektu“.¹⁰

Podnikateľské subjekty vykonávajú svoju činnosť v podnikateľskom prostredí, ktoré vplýva na ich rozhodovanie a činnosť. Pri analýze podnikateľského prostredia je potrebné venovať pozornosť interaktívnej väzbe medzi interným a externým prostredím, komplexnosti prostredia, volatilitie prostredia, ako aj priestorovým zmenám (napr. regionálne prostredie, národné prostredie, nadnárodné a pod.).

Podnikateľské prostredie podľa definície Veľkého ekonomického slovníka je: „Okolie, ktoré obklopuje podnikateľský subjekt, ovplyvňuje jeho podnikateľskú aktivitu. Je úzko späté s konkurenčným prostredím. Zahŕňa iné podnikateľské subjekty, riadiace inštitúcie vydávajúce právne normy určujúce pravidlá a podmienky podnikateľskej činnosti, infraštruktúru atď. Vzťahy vznikajúce medzi ekonomickým (podnikateľským) subjektom a podnikateľským prostredím sa rozvíjajú vo vertikálnej (smerom k riadiacim štruktúram) i horizontálnej (smerom k iným podnikateľským subjektom) línii. Na podobu podnikateľského prostredia a charakter vzťahov, ktoré sa v ňom vytvárajú má nemalý vplyv otvorenosť či uzavretosť ekonomiky. V podmienkach otvorenej ekonomiky je podnikateľské prostredie širšie a náročnejšie.“¹¹

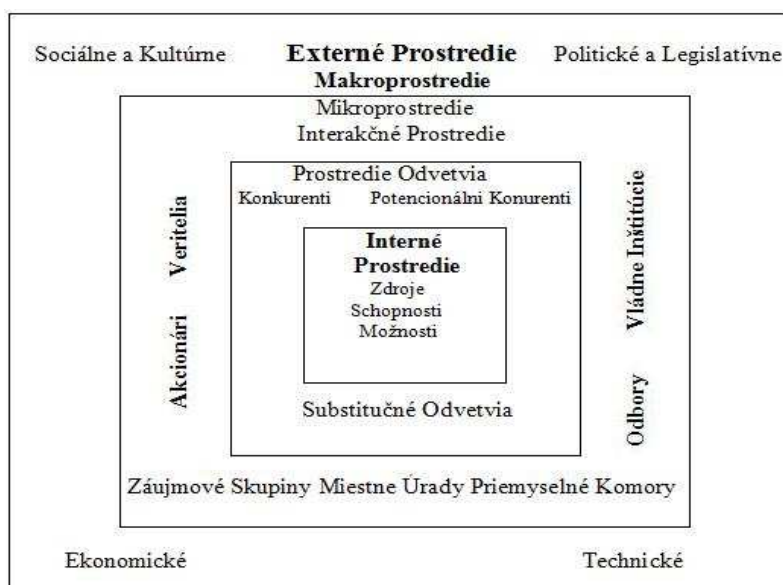
¹⁰ Sivák, R. - Mikócziová, J.: Teória a politika kapitálovej štruktúry podnikateľských subjektov. Bratislava, Sprint dva, 2009. ISBN 978-80-89393-06-0, s. 221.

¹¹ Šíbl, D. a kolektív: Veľký ekonomický slovník. Bratislava. Sprint, 2004. ISBN 80-89085-04-0

Podnikateľské prostredie odráža kvalitu podmienok a predpokladov pre ekonomickú činnosť podnikateľských subjektov. Zahŕňa celú šírku podnikateľských procesov, okrem realizácie samotných podnikateľských aktivít aj proces formovania podnikateľských subjektov a efektívny odchod z trhu¹².

Kvalitné podnikateľské prostredie je prepojením formálnych a neformálnych prvkov, ktoré sú určujúce pre dosahovanie trvalého ekonomického rastu ekonomických entít.

Obrázok č. 1: Štruktúra podnikateľského prostredia

Zdroj: Papula, Ján – Papulová, Zuzana: Strategický manažment. Teoretické východiská alebo jadro vedomostí. Bratislava : KARTPRINT, 2009, s. 53. ISBN 978-88870-78-4

Externé aj interné prostredie je komplexom mnohých prvkov, ktoré sú organicky spojené a mali by byť vo vzájomnej rovnováhe. Ak sa rovnováha jednotlivých prvkov poruší, môže to výrazne zhoršiť priaznivé podmienky pre podnikanie. V súčasnosti je to napríklad vplyv hospodárskej krízy, ktorá ovplyvňuje makroprostredie aj mikroprostredie súčasne.

¹²Berthoty, B.: Podnikateľské prostredie, Podpora MSP, Prekážky podnikania. Bratislava. NADSME, 2007

Priaznivé podnikateľské prostredie je základným predpokladom dlhodobej konkurencieschopnosti a trvalo udržateľného rastu každej trhovej ekonomiky. Je to prostredie, v ktorom štát podporuje a chráni hospodársku súťaž, vytvára pre ňu jasné a stabilné pravidlá, efektívne zabezpečuje ich dodržiavanie všetkými účastníkmi trhu a zároveň minimalizuje administratívne prekážky a požiadavky smerom k podnikateľom.

Podnikateľské prostredie¹³ v najširšom zmysle je možné definovať a analyzovať v štyroch základných zložkách:

- ekonomické prostredie
- technologické prostredie
- sociálne prostredie/ekologické prostredie
- právne prostredie.

Tomášková charakterizuje komplexnosť podnikateľského prostredia v nadväznosti na vplyv ekonomickej integrácie. Jednotlivé zložky vnútorného a vonkajšieho prostredia a ich špecifiká sú uvedené v nasledovnej tabuľke.¹⁴

Tabuľka č. 2: Najvýznamnejšie faktory obsiahnuté v jednotlivých zložkách vonkajšieho a vnútorného okolia podniku

Vnútorné prostredie	
Odberatelia	Firmy, domácnosti, jedinci, štát, inštitúcia, zahraniční odberatelia – ich počet (veľkosť trhu), kúpyschopnosť, intenzita a veľkosť a sortiment odobratých výrobkov a služieb
Partneri	Dodávatelia, počet dodávateľov, ich vzdialenosť a štruktúra (dodávatelia materiálu, surovín, výrobkov, tovaru, subdodávok, dodávatelia služieb), tuzemskí a zahraniční dodávatelia, sprostredkovatelia, dopravcovia, banky, poisťovne, PR agentúry, náborové agentúry, marketingové agentúry, verejnosť, zamestnanci
Sociálno – politické okolie	Finančné úrady, správy sociálneho zabezpečenia, zdravotné poisťovne, živnostenské úrady, súdy, pracovné úrady, kontrolné orgány, verejná správa a samospráva, oznamovacie prostriedky, verejnosť a jej vzťah k podniku, záujmové spolky a organizácie, spoločenské a politické hnutie, politické strany, lobby, občianske iniciatívy, odborové organizácie a zamestnanecké zväzy
Konkurencia	Značiek, odvetvová, formy, rodu, počet konkurentov, vzdialenosť

¹³ Strážovská, H. – Strážovská, E.: Tendencie vývoja vybraných ekonomických charakteristík v roku 2006. In: Nová ekonomika. Vedecký časopis Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave Roč. 6 číslo 1, Bratislava, 2007. ISSN 1336-1732. str. 96-106

¹⁴ Tomášková, Y. – Chování podniku při změnách v jeho okolí způsobených vlivem ekonomické integrace, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, PODNIKANIE A KONKURENCIESCHOPNOSŤ FIRIEM 2009, s.477, ISBN: 978-80-225-2738-5

Vonkajšie prostredie	
Politické prostredie	Všeobecná politická klíma v spoločnosti, politický systém v spoločnosti, prístupy k hospodárskej politike, politická stabilita, prístup k zahraničnému obchodu (protekcionalizmus, liberalizmus), začlenenie v nadnárodných org., politická klíma v krajinách partnerov, miera integrácie, miera politického vplyvu štátu.
Ekonomické prostredie	Ekonomický systém v spoločnosti; makroekonomická situácia v krajine – fáza hospodárskeho cyklu → kúpna sila, miera investície, dosahovaný reálny HDP, miera nezamestnanosti, miera inflácie, platobná bilancia, menový kurz – systém, silná mena voči doláru a euru, bankový systém, úroveň politickej a ekonomickej samostatnosti centrálnej banky, vývoj cien energií na domácom a svetovom trhu, miera prepojenosti svetových klientov, členstvo v medzinárodných finančných inštitúciách.
Sociologické prostredie	Sociálne triedy, názory na svet a spoločnosť, medziľudské vzťahy, nálada v spoločnosti, preferencie spoločenské, spotrebiteľské, všeobecne uznávané hodnoty, postoje k rodine, prístup k práci a k voľnému času, úroveň migrácie, tabu, životný štýl, postoje k životnému prostrediu.
Legislatíva	Legislatívny proces a jeho povaha, množstvo, prehľadnosť a návaznosť zákonov a ostatných právnych noriem upravujúce podnikanie (pracovné právo, daňové zákony, antimonopolné zákony, zákony na ochranu spotrebiteľov, legislatíva na ochranu životného prostredia)
Prírodné zdroje	Povaha, množstvo a ich prístupnosť, klimatické podmienky, existencia substitučných zdrojov
Technologické prostredie	Všeobecná úroveň vedeckého a technologického pokroku, súčasné hranice technologických možností, tempo rastov technologických zmien
Demografické prostredie	Veľkosť a tempo rastu populácie, ich štruktúra podľa vekového zloženia pohlavie, vzdelanostná štruktúra obyvateľstva, podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva, regionálna demografia.
Vzdelanostná zložka	Školský systém, dostupnosť a kvalita vzdelávania, úroveň počítačovej gramotnosti, uznávané vzdelanie dosiahnuté v zahraničí a uznávané vzdelanie dosiahnuté doma a naopak.
Kultúrne prostredie	Tradície, zvyky, náboženstvo, zastúpenie etnických skupín v spoločnosti

Zdroj: vlastné spracovanie, marec 2009

Každá organizácia, od podniku jednotlivca až po najväčšiu nadnárodnú spoločnosť, privátnu alebo súkromnú, musí neustále monitorovať prostredie v ktorom sa nachádza. Cieľom je identifikácia potenciálnych zmien alebo dlhodobých trendov rozvoja. Pre niektoré podnikateľské subjekty je podnikateľské prostredie stabilnejšie ako pre iné (napr. ťažké strojárstvo, služby poskytovania prvej pomoci atď.). V súčasnej dobe je veľmi pravdepodobné, že každý podnik sa počas svojej existencie stretne s „podnikateľským šokom“, ktorý môže destabilizovať jeho status quo. Ide najmä o terorizmus, finančné škandály, korupcia, a v súčasnej dobe dopady globálnej hospodárskej krízy. V iných prípadoch môže byť podnikateľské prostredie príliš turbulentné. Ide napríklad o kontinuálnu inováciu, rýchlo rastúci dopyt v sektore spotrebiteľských výrobkov, silná konkurencia a pod.

Podnikateľské prostredie môžeme analyzovať z viacerých hľadísk, napr. z pohľadu intenzity pôsobenia jednotlivých zložiek podnikateľského prostredia:¹⁵

- Priame faktory pôsobenia, kde patrí napríklad právny systém, pôsobenie verejných orgánov, vyspelosť ekonomiky, infraštruktúra, úroveň kvalifikácie obyvateľstva a pod.
- Nepriame faktory pôsobenia sú tvorené nie len spoločenským ale aj politickým systémom, napr. prírodné a ekologické podmienky a pod.

Analýza podnikateľského prostredia je proces skúmania prostredia s cieľom identifikovať zmeny alebo trendy, ktoré majú potenciál vytvárať príležitosti a ohrozenia pre podnikové súčasné a budúce strategické ciele.¹⁶ Podnikateľské prostredie môže byť analyzované viacerými metódami, analytickými nástrojmi a technikami, ktoré môžu byť viac či menej sofistikované v závislosti od požiadaviek podniku.

Jednou z často používaných analýz podnikateľského prostredia je **PESTLE analýza**, ktorá mapuje spoločenské a všeobecné prostredie (často označované ako makroprostredie). Zameriava sa na politické, ekonomické, socio-kultúrne, technologické, právne a ekologické/alebo etické otázky. V iných prípadoch sa používa Porterova analýza piatich trhových síl - **Porter's five forces framework**, zameraná na skúmanie externých faktorov, ktoré majú pre podnik najväčšiu váhu. Harvardský profesor Michal Porter vyjadril, že priemerná ziskovosť a produktivita priemyslu je determinovaná piatimi kľúčovými charakteristikami:¹⁷

- intenzita existujúcej konkurencie/rivalita konkurenčných podnikov,
- ohrozenie zo vstupu nových konkurentov,
- ohrozenie z náhrady novými produktami,
- sila kupujúcich ,
- sila dodávateľov kľúčových vstupov.

¹⁵ Juríčková, V. a kol.: Podnikateľské prostredie a firemné stratégie, Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006. ISBN 80-7144-154-6.

¹⁶ Worthington, I. - Britton, Ch.: The Business Environment. 6th edition, FT Prentice Hall 2009, ISBN13:978-0-27371-675-4

¹⁷ Worthington, I. - Britton, Ch.: The Business Environment, 6th edition, FT Prentice Hall 2009, ISBN13:978-0-27371-675-4

Pri rozhodovaní podniku uskutočniť analýzu podnikateľského prostredia, ďalej podnik zvažuje aj techniky použité pri analýze. Niektoré techniky využívajú štatistické merania napr. extrapolácia trendov, matica trendov a vplyvov. Iné techniky napr. Delphi metóda, SWOT analýza, brainstorming, plánovanie scenárov sú založené na kvalitatívnom a popisovanom hodnotení. Nezanedbateľným zdrojom pri skúmaní podnikateľského prostredia je aj využitie informačných zdrojov, databáz, štatistik, internet a pod.

Podnik, ktorý chce v súčasnom rýchlo sa meniacom prostredí plnom neočakávaných zmien nielen prežiť, ale aj prinášať zisk (prosperovať) resp. byť úspešným, musí byť schopný samostatne fungovať, využívať nové príležitosti, vedieť uspokojovať potreby a želania svojich zákazníkov a dokázať sa prispôbovať potrebám trhu, teda vedieť pružne reagovať na zmeny. Preto po analýze externého prostredia by sa mal podnik zamerať na analýzu vlastných zdrojov a schopností a vykonať **internú analýzu**, ktorá je prostriedkom na dosiahnutie cieľov:

- definovať rozhodujúce silné a slabé stránky podniku,
- stanoviť výnimočné schopnosti podniku,
- definovať konkurenčné výhody oproti konkurencii,
- určiť problematické stránky (kľúčové zraniteľnosti).

Výsledkom vnútornej analýzy je definícia predností a nedostatkov podniku, ktorými sa podnik odlišuje od svojich konkurentov a ktoré sú základnom podnikateľskej stratégie. Proces internej analýzy poskytuje metodický návod, ako postupovať od identifikácie zdrojov k hlbšiemu pochopeniu strategických schopností podniku. Je to analýza uskutočňovaná ako proces pozostávajúci s niekoľkých fáz s rôznou mierou rozlíšenia. Niektoré schopnosti, sú dôležité pre podnik ako celok – iné hodnotenia sa zaoberajú meraním kvantity a kvality hlavných zdrojov, ako sú budovy, stroje a ľudia. Pre určenie strategickej schopnosti je dôležité odhaliť a pochopiť nielen to, do akej miery sa tieto činnosti podieľajú na tvorbe pridanej hodnoty, ale aj ako navzájom súvisia a podporujú sa.¹⁸

¹⁸ Slávik, Š.: Strategický manažment. SPRINT. Bratislava, r. 2005, ISBN 80-89085-45-0

Predpokladom úspešného fungovania podniku je zabezpečenie jeho konkurencieschopnosti na trhu.

Konkurencieschopnosť môžeme obecné charakterizovať ako schopnosť určitej ekonomickej entity dosahovať stanovené ekonomické ciele v prostredí založenom na trhovom mechanizme¹⁹. V tejto definícii je dôležitá väzba na ekonomickú entitu. Súvisí s uvedomením si entity aké je jej postavenie v rámci ekonomického systému a jej snahy udržať, resp. zlepšiť si toto postavenie. Podstatné je i rôzne chápanie ekonomických entít a z toho vychádzajúci individuálny prístup k ich konkurencieschopnosti. Z tohto dôvodu budeme rozlišovať tri úrovne konkurencieschopnosti²⁰:

- podnikovú,
- odvetvovú,
- národnú.

Definícia Európskej komisie: „**Konkurencieschopnosť** sa chápe ako sústavné zvyšovanie životnej úrovne národa, pri súčasnom znižovaní nedobrovoľnej nezamestnanosti na najnižšiu možnú úroveň”.²¹

Definícia **konkurencieschopnosti** podľa OECD: „Stupeň, ktorý pri otvorených trhových podmienkach znamená, že krajina môže produkovať tovary a služby, vyhovujúce kritériám zahraničnej konkurencie, pričom súčasne udržuje a zvyšuje domáci reálny príjem“.²²

¹⁹ Pazour, M.: Konkurencieschopnost zemí – definice a přístup k měření (příklad zemí Visegrádské čtyřky). Acta Oeconomica Pragensia. Roč. 3, č. 5. Praha, 2005 s. 164-179. ISSN 0572 - 3043

²⁰ Porter, M.: *The Competitive Advantage of Nations*. New York, Free Press, 1990. ISBN 0029253616

²¹ European Commission: European Competitiveness Report 2004. SEC 1397. Brussels, 2004. ISBN 92-894-8227-3

²² OECD: Technology and the Economy: The Key Relationship. Paris, 1992. str. 237

1.2. Aktuálne vývojové trendy podnikateľského prostredia na Slovensku

Kvalita podnikateľského prostredia je určujúca pre dlhodobý rozvoj podnikateľskej aktivity a udržateľné zvyšovanie výkonnosti hospodárstva a životnej úrovne obyvateľov.²³

Z pohľadu hospodárskeho vývoja bol rok 2008 opäť rokom hospodárskeho rastu, avšak na rozdiel od predchádzajúceho obdobia bolo v priebehu roku zaznamenané pomerne prudké znižovanie tempa hospodárskeho rastu, čo predznačilo nástup prejavov globálnej finančnej a hospodárskej krízy v slovenskom hospodárstve.

Hrubý domáci produkt v bežných cenách za rok 2008 dosiahol objem 67,3 mld. EUR a oproti roku 2007 reálne vzrástol o 6,4 %. V bežných cenách sa medziročne zvýšil o 9,5 %. V porovnaní s rokom 2007 sa dynamika rastu ekonomiky v bežných cenách spomalila o 2,2 %. Zníženie dynamiky ekonomiky súviselo najmä so spomalením rastu zahraničného dopytu na 3,2 % a obdobným tempom rastu 6,4 % domáceho dopytu ako v roku 2007. Podiel malých a stredných podnikov na základných ekonomických ukazovateľoch sa výrazne nezmenil, s výnimkou podielu na zisku, kde po minuloročnom miernom raste o 0,5 % bol v roku 2008 zaznamenaný rast podielu MSP na zisku pri súčasnom raste podielu na hrubej produkcii a pridanej hodnote .

Nahradenie slovenskej koruny jednotnou európskou menou euro od 1. januára 2009 znamenalo zavŕšenie integrácie do Európskej hospodárskej a menovej únie a je najvýznamnejším integračným krokom od vstupu Slovenska do Európskej únie v roku 2004. Pozitívny vzťah podnikateľského sektora k zavedeniu eura vyplýval predovšetkým zo zníženia transakčných nákladov v medzinárodnom obchodnom styku, cenovej transparentnosti, predvídateľnosti a vyššiu kredibilitu vo vzťahu k zahraničným partnerom.

²³ Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike v roku 2008, Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania

Prínosy zo zavedenia eura neboli pre všetky podnikateľské subjekty rovnako pozitívne. Vo všeobecnosti platí, že prínosy sú tým vyššie, čím je podnik viac zapojený do obchodovania na vnútornom trhu EÚ, predovšetkým s krajinami eurozóny.

Koncom roka 2008 zasiahla slovenskú ekonomiku globálna hospodárska kríza, ktorej následky pretrvávajú dodnes. Problémy vo finančnom sektore, vysoká miera zadlženia najmä v americkej ekonomike a neistota z ďalšieho vývoja viedli k výraznému oslabeniu dopytu v globálnom meradle a preneseniu krízy do reálnej ekonomiky vo väčšine ekonomicky vyspelých krajinách.

Silnými stránkami slovenskej ekonomiky v čase nástupu hospodárskej krízy bol likvidný bankový sektor s pomerne kvalitným úverovým portfóliom, minimálna angažovanosť slovenského finančného sektora na investíciách do „toxických“ aktív, málo špekulatívneho kapitálu v SR, silný hospodársky rast v predošlom období, relatívne nízka úroveň zahraničného dlhu a očakávané prijatie spoločnej európskej meny eura od 1.1.2009.

Slabými stránkami slovenskej ekonomiky sa ukázali byť predovšetkým vysoká otvorenosť slovenskej ekonomiky, kde je zahraničný dopyt výrazným akcelerátorom rastu, dominantné postavenie odvetví silne zasiahnutých krízou (automobilový priemysel, elektrotechnický priemysel), dominantná orientácia na exportné trhy západnej Európy a nepriaznivý vývoj výmenných kurzov mien susediacich štátov voči euru.

Slovenská vláda začala s prípravou a prijímaním opatrení na prekonanie dopadov finančnej krízy už v roku 2008. Prioritné opatrenia boli smerované na zabezpečenie stability finančného sektora, neskôr na zabezpečenie financovania podnikateľskej sféry, posilnenie dopytu a udržanie zamestnanosti a obmedzenie negatívnych sociálnych dôsledkov krízy.

V nadväznosti na schválenie Plánu hospodárskej obnovy Európy predsedníctvom Európskej Rady aj slovenská vláda prijala súbor opatrení na zmiernenie dopadov finančnej a hospodárskej krízy. Hlavným cieľom Plánu hospodárskej obnovy Európy je zastavenie hospodárskeho poklesu pričom jeho prvým pilierom je povzbudenie dopytu a posilnenie dôvery (vyčlenenie 200 mld. EUR, čo predstavuje 1,5 % HDP na povzbudenie dopytu) a druhým pilierom krátkodobé opatrenia na posilnenie dlhodobej konkurencieschopnosti Európy.

Veľký význam pre budúcu tvorbu politiky na podporu malého a stredného podnikania a pre zlepšovanie podnikateľského prostredia na Slovensku i vo všetkých štátoch EÚ malo prijatie dokumentu **Small Business Act for Europe** (Zákon o malých podnikoch), ktorý bol prijatý Radou EÚ v decembri 2008. Cieľom iniciatívy Small Business Act for Europe je zlepšiť celkový politický prístup k podnikaniu, natrvalo zabudovať zásadu „najskôr myslieť v malom“ do procesu vytvárania politik, od regulácie až k verejným službám, a podporovať rast MSP poskytovaním pomoci pri zvládaní problémov, ktoré im bránia v rozvoji.²⁴

V roku 2008 ďalej vláda SR schválila **Modernizačný program Slovensko 21**, ktorého cieľom bolo poskytnúť impulz pre modernizačné úsilie a rámcovo načrtnúť konkrétne opatrenia pre oblasti vedy a výskumu, vzdelávania, trhu práce a podnikateľského prostredia. Z pohľadu MSP a podnikateľského prostredia boli najdôležitejšími opatreniami transparentnejšie poskytovanie eurofondov a vytvorenie systému na sledovanie legislatívneho procesu.

Problém prílišnej administratívnej náročnosti v súvislosti s daňovou a poisťovou agendou spojenou so zamestnávaním pracovníkov je dlhodobo pomenovaný ako jeden z najväznejších zdrojov administratívnej záťaže podnikania. Odstránenie tohto problému je jedným z cieľov definovaných v **Koncepcii reformy daňovej a colnej správy** s

²⁴Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike v roku 2008, Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania

výhľadom zjednotenia výberu daní, cla a poistných odvodov, ktorú vláda SR schválila v máji 2008.

Keďže rok 2008 bol z pohľadu vývoja národnej ekonomiky veľmi turbulentný, slovenská vláda bola nútená prijať viaceré opatrenia. Tieto zrýchlené a často nesystémové kroky sa v roku 2009 odrazili na hodnotení prijatých opatrení vo vzťahu k podnikateľskému prostrediu, kde niektoré sa ukázali ako úspešné, iné naopak boli hodnotené negatívne.

Opatrenia, ktoré boli prijaté alebo sa začali realizovať v priebehu roku 2008, s pozitívnym dopadom na podnikateľské prostredie môžeme zhrnúť nasledovne:

- zavedenie eura ako národnej meny v SR,
- zjednodušenie povinností pre niektoré skupiny podnikateľov pri zabezpečovaní pracovnej zdravotnej služby,
- zavedenie zamestnaneckej prémie pre zamestnancov s najnižšími mzdami,
- zavedenie ochrany vkladov v 100 % výške aj pre menšie firmy,
- zrýchlenie a zjednodušenie postupov pri čerpaní fondov EÚ,
- podporu tvorby nových pracovných miest,
- rozšírenie pôsobnosti jednotných kontaktných miest na všetky typy podnikateľských subjektov,
- posilnenie aplikovaného výskumu,
- zvýšenie zdrojov Slovenskej záručnej a rozvojovej banky a EXIMBANKY na poskytovanie úverov a záruk pre MSP.

Opatrenia, ktoré boli prijaté alebo sa začali realizovať v roku 2008, s negatívnym dopadom na podnikateľské prostredie môžeme zhrnúť nasledovne:

- úpravy v odvodovom systéme – zvýšenie maximálneho vymeriavacieho základu pre platenie poistného na sociálne poistenie z 3-násobku na 4-násobok priemernej mzdy v hospodárstve
- úpravy daňového systému – zavedenie tzv. milionárskej dane (postupné znižovanie nezdaniteľného minima od hrubého mesačného príjmu 47 571 Sk až

po príjem 79 952 Sk, kedy sa nezdaniteľné minimum ruší), zvyšujúce mieru solidárnosti v daňovom systéme

- zavedenie nového mechanizmu stanovovania minimálnej mzdy (stanovuje len spodnú hranicu pre zvyšovanie minimálnej mzdy, hornú necháva otvorenú), v spojitosti s využívaním minimálnej mzdy ako referenčnej veličiny pre stanovenie základu odvodov
- opatrenia na sprísnenie cenovej regulácie (rozšírenie možností štátu regulovať ceny tovarov a služieb, zriadenie Cenovej rady SR a zavedenie trestnoprávnej zodpovednosti fyzických osôb za neoprávnené stanovenie ceny)

1.2. 1. Stav vývoja malého a stredného podnikania na Slovensku

Malé a stredné podniky majú v národnej ekonomike nezastupiteľnú úlohu, sú považované za kľúčový zdroj dynamiky, inovácie a flexibility ekonomického rozvoja. Ďalej významne prispievajú ku stabilizácii politickej situácie v krajine, pretože MSP sa snažia čeliť výrazným zmenám a nestabilite, ktorá by mohla ohroziť ich existenciu. Malé a stredné podniky poskytujú pracovné príležitosti viac ako dvom tretinám aktívnej pracovnej sily a produkujú viac ako polovicu hrubého domáceho produktu

Veľmi často sú malé a stredné podniky spojené s konkrétnym regiónom (miesto bydliska samotného podnikateľa), svojim pôsobením oživujú mestá a obce a tvoria miestny kapitál z efektov podnikania.

Tu musíme pripomenúť zvýšenú citlivosť a reakcie malých a stredných podnikateľov na kvalitu podnikateľského prostredia. Z tohto dôvodu je dôležitou úlohou vlády systematické zlepšovanie prostredia pre podnikanie, čo sa následne premieta do zlepšovania ich konkurenčnej schopnosti na domácom aj európskom trhu.

V nadväznosti na vyššie uvedené by sme mohli zhrnúť niektoré výhody a nevýhody malého a stredného podnikania nasledovne:

Výhody malého a stredného podnikania:

- založenie MSP podniku je obvykle menej finančne náročné ako v prípade veľkých spoločností,
- flexibilita vo vytváraní nových pracovných príležitostí,
- jednoduchá a prehľadná organizačná štruktúra, čo môže znamenať nižšie náklady na riadenie firmy a administratívy, pružný rozhodovací proces,
- osobný a priamy kontakt majiteľa podniku s ostatnými zamestnancami,
- finančná náročnosť na vytvorenie pracovného miesta je nižšia ako v prípade veľkých spoločností,
- schopnosť sa uplatniť na lokálnych trhoch vďaka individuálnemu prístupu k zákazníkovi,
- pružnosť reagovať na zmeny na trhu,
- schopnosť neobmedzene inovovať poskytované výrobky alebo služby.

Nevýhody malého a stredného podnikania:

- trhovú podiel je obvykle nižší ako v prípade veľkých spoločností,
- hrozba veľkých spoločností a obmedzenie podnikania na investične menej náročné podnikateľské aktivity,
- obmedzené možnosti získania cudzích zdrojov financovania,
- platobná neschopnosť spôsobená z omeškaného uhrádzania pohľadávok,
- menej výhodná pozícia vo verejných súťažiach a pri získavaní štátnych zákaziek,
- nižšia flexibilita pri zamestnávaní vysoko kvalifikovaných odborníkov,
- časté legislatívne zmeny kladú na podnikateľov veľké nároky,
- nižšia úroveň technologického rozvoja.

V nasledujúcej časti pojednávame o kvantitatívnych charakteristikách sektora malých a stredných podnikov, vývoji počtu MSP, odvetviach, vplyve MSP na zamestnanosť z pohľadu rozdelenia na fyzické a právnické osoby, ako aj kvalitatívnych charakteristikách a prínose sektora malých a stredných podnikov pre národné hospodárstvo SR.

Sektor malých a stredných podnikov pokračoval v roku 2008 v rastovej tendencii minulých období vo všetkých významných ukazovateľoch. Dynamicky rástol počet malých a stredných podnikateľov, fyzických aj právnických osôb.

Tabuľka č. 3: Vývoj počtu MSP – Fyzické osoby na Slovensku 2002 - 2008

ROK	FYZICKÉ OSOBY SPOLU	REĽAZOVÝ INDEX RASTU	Z TOHO:		
			ŽIVNOSTNÍCI	SLOBODNÉ POVOLANIA	SAMOSTATNE HOSPODÁRIACI ROENÍCI
2002	297 400	98,0	273 322	12 368	11 710
2003	329 720	110,9	306 356	13 044	10 320
2004	360 378	109,3	336 640	13 683	10 055
2005	367 094	101,9	344 870	12 752	9 472
2006	388 246	105,8	364 185	15 175	8 886
2007	399 641	102,9	374 382	16 725	8 534
2008	418 221	103,4	392 841	17 189	8 191

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Počet fyzických osôb spolu vzrástol v roku 2008 oproti predchádzajúcemu roku o 4,6%. Predpokladáme, že nárast je spôsobený zamestnávaním fyzických osôb na živnosť v malých a stredných podnikoch z dôvodu vyhnúť sa vysokému odvodovému zaťaženiu.

Tabuľka č. 4: Vývoj počtu SME – Právnické osoby na Slovensku 2002 - 2008

ROK	PRÁVNICKÉ OSOBY SPOLU	REĽAZOVÝ INDEX RASTU	Z TOHO:			DRUŽSTVÁ
			SPOL. S RUČENÍM OBMEDZENÝM	AKCIOVÉ SPOLOČNOSTI	INÉ OBCHODNÉ SPOLOČNOSTI	
2004	72 152	115,3	61 919	4 341	883	1 564
2005	81 586	113,1	71 152	4 598	882	1 542
2006	93 411	114,5	80 638	4 786	893	1 051
2007	96 305	103,1	86 302	4 931	897	1 518
2008	113 440	117,8	106 017	5 227	907	1 535

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

V prípade právnických osôb bolo na konci roka registrovaných spolu 163 467 právnických osôb, z toho 113 440 podnikov a 50 027 neziskových inštitúcií, čo predstavuje nárast o 13,5 % oproti predchádzajúcemu roku.

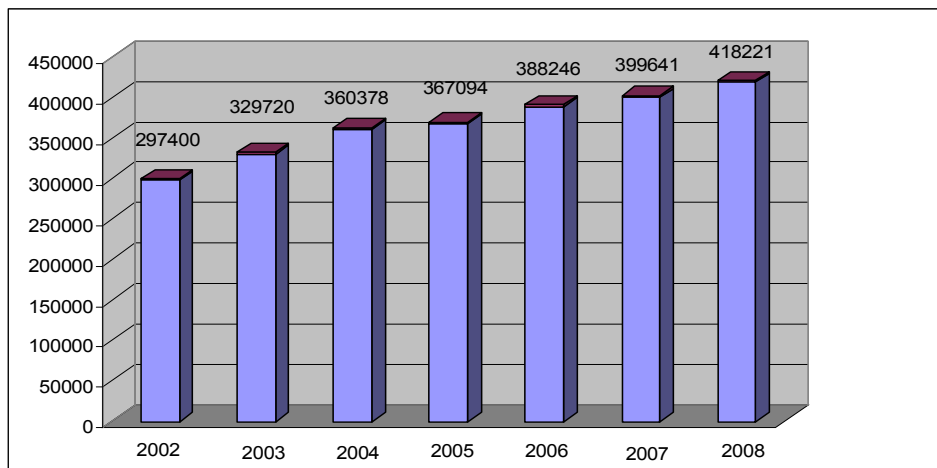
**Tabuľka č. 5: Vývoj počtu neziskových organizácií na Slovensku
v rokoch 2002 - 2006**

Neziskové organizácie	2002	2003	2004	2005	2006	2006/2001
Rozpočtové organizácie	6410	6470	6612	6654	6649	1,311
Príspevkové organizácie	1360	1354	962	895	816	0,604
Ostatné neziskové organizácie	26104	29168	32504	35518	38364	1,613
Neziskové organizácie spolu	33874	36992	40078	43067	45829	1,517

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

V kategórii neziskových organizácií zaznamenávame nárast v počte organizácií spolu v rokoch 2002 – 2006 s celkovým počtom neziskových organizácií 45 829.

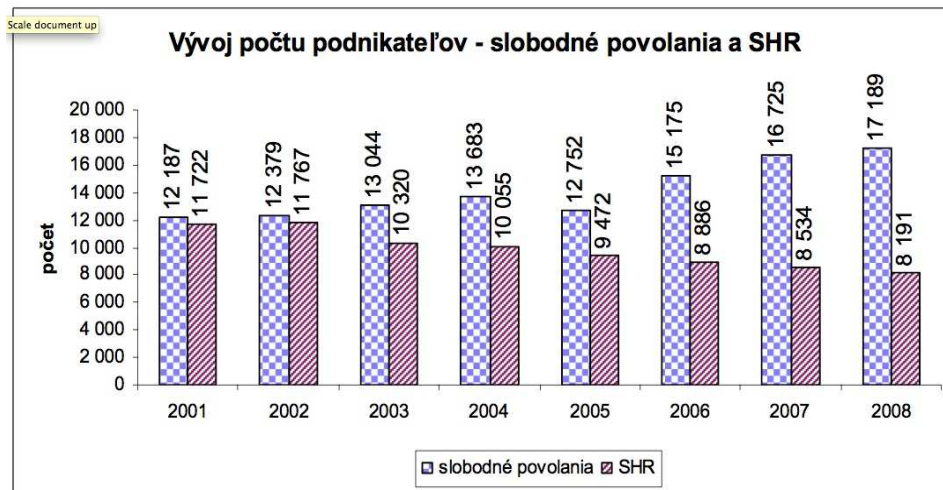
Graf č. 1: Vývoj počtu živnostníkov v SR za roky 2002 - 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Celkový počet živnostníkov v roku 2008 predstavuje 418 221, čo je nárast oproti predchádzajúcemu roku o 4,6%.

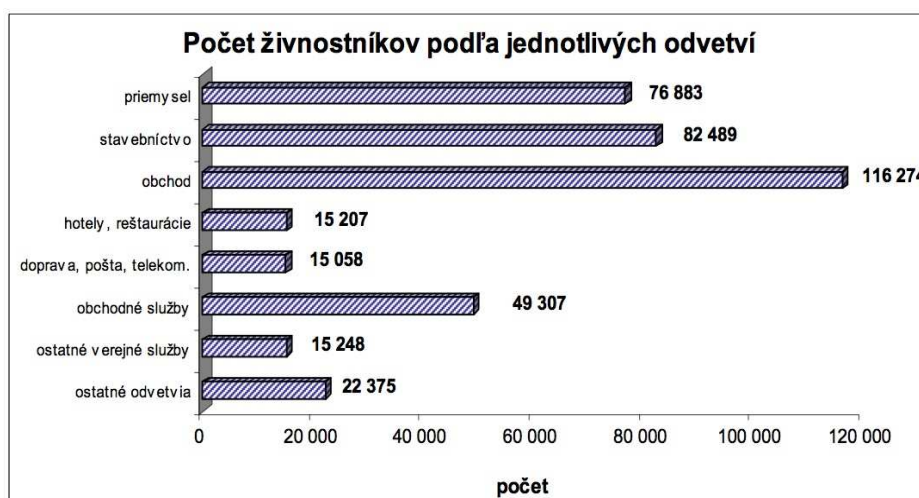
Graf č. 2: Vývoj počtu podnikateľov – slobodné povolania a SHR za roky 2001 - 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Oproti roku 2007 sa zvýšil počet živnostníkov o 4,6 % a osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach o 2,8 %, naopak počet samostatne hospodáriacich roľníkov klesol rovnako ako v roku 2007 o 4,0 %.

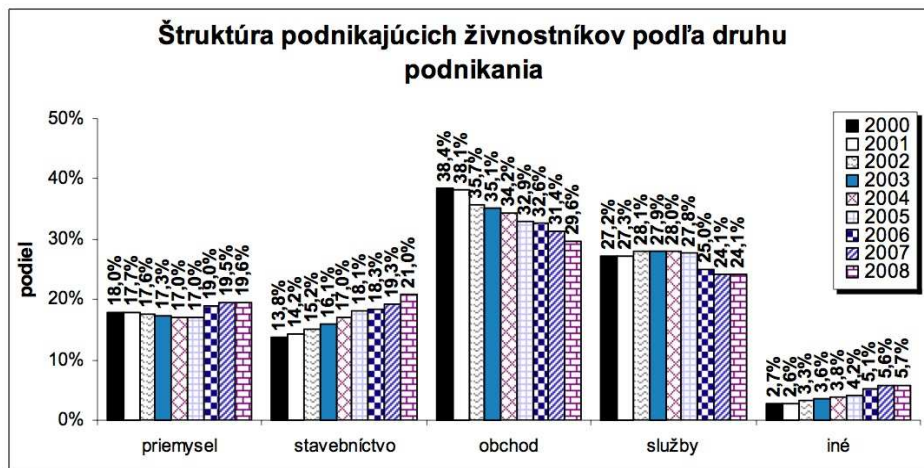
Graf č. 3: Počet živnostníkov podľa jednotlivých odvetví na Slovensku v roku 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Z uvedeného grafu o počte živnostníkov v jednotlivých odvetviach za rok 2008 vyplýva, že najviac živnostníkov podnikalo v obchode (116 274), stavebníctve (82 489), priemyselnej výrobe (76 883), nehnuteľnostiach a prenájme (49 307).

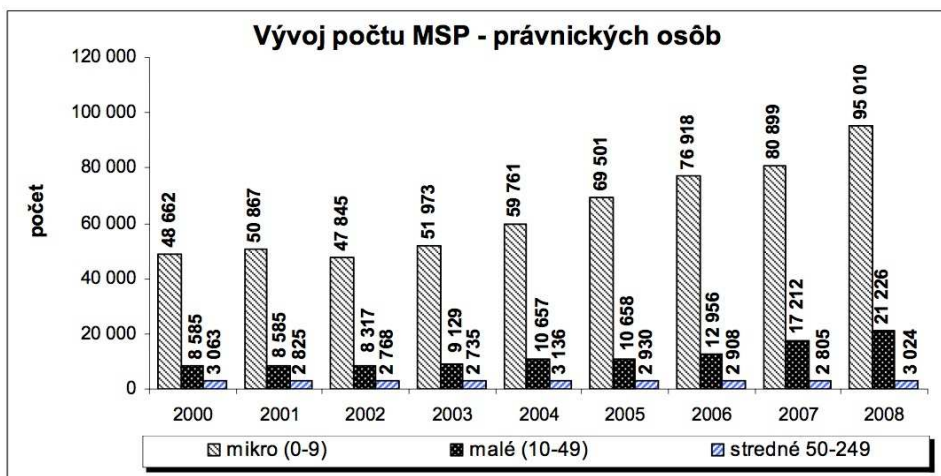
Graf č. 4: Štruktúra podnikajúcich živnostníkov podľa druhu podnikania na Slovensku za roky 2000 – 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Čo sa týka rozdelenia živnostníkov v jednotlivých odvetviach v rokoch je možné konštatovať pomerne stabilný vývoj. Najvýznamnejšie sektory sú vnútorný obchod, služby a stavebníctvo.

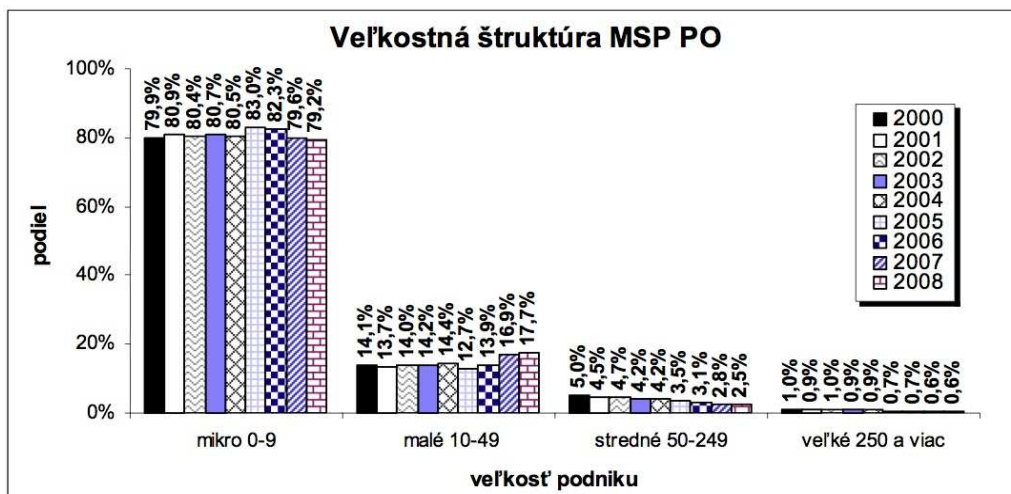
Graf č. 5: Vývoj počtu MSP – právnických osôb na Slovensku za roky 2000 - 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Malých súkromných podnikov do 49 zamestnancov bolo v roku 2008 registrovaných 116 236. Stredných súkromných podnikov s počtom zamestnancov od 50 - 249 bolo v roku 2008 registrovaných 3 024.

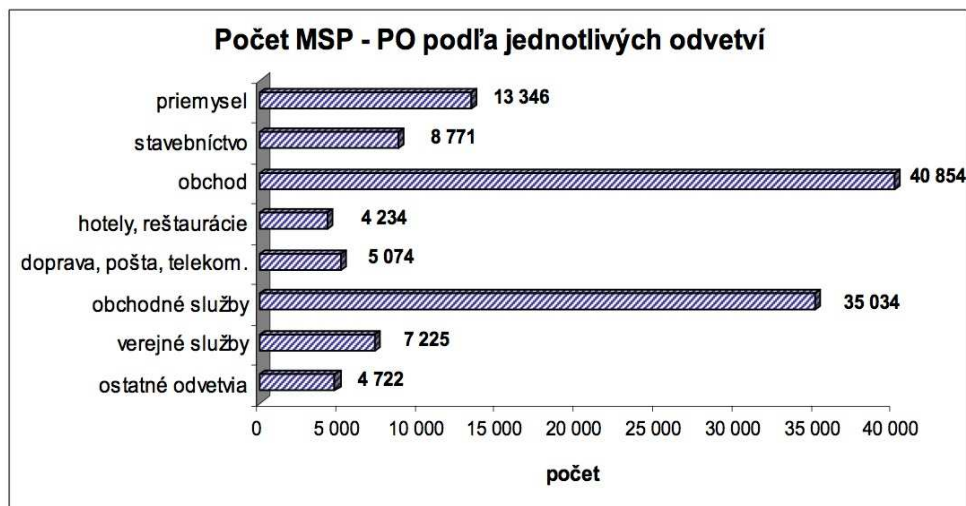
Graf č. 6: Veľkostná štruktúra MSP – právnické osoby na Slovensku za roky 2000 – 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Z údajov grafu o veľkostnej štruktúre právnických osôb vyplýva, že rozhodujúcu časť z celkového počtu podnikov tvoria mikropodniky 96,9 % a malé podniky 17,7 % . Stredné podniky predstavujú 2,5 % z celkového počtu podnikov na Slovensku. Z uvedených údajov ďalej vyplýva mierny pokles podielu mikropodnikov a stredných podnikov, naopak je možné konštatovať nárast podielu malých podnikov.

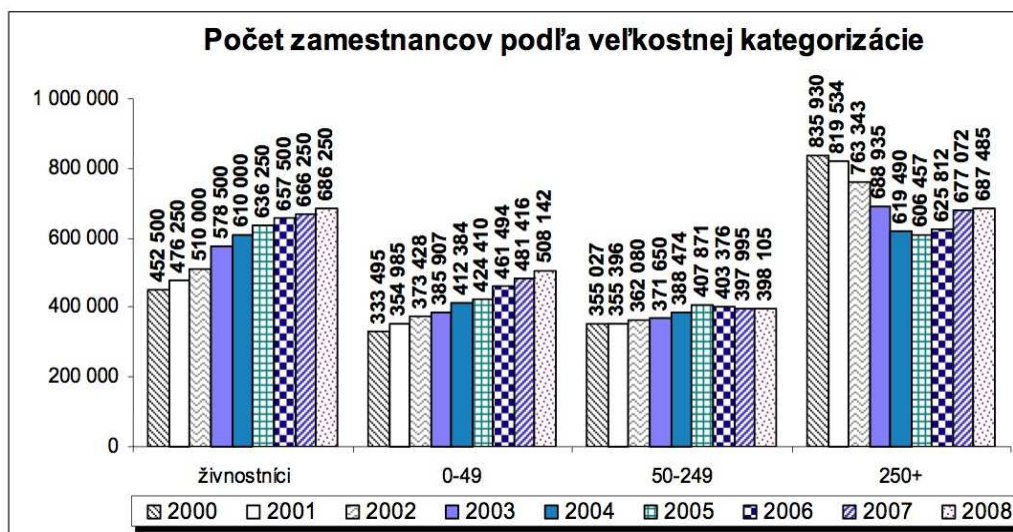
Graf č. 7: Počet MSP – právnické osoby podľa jednotlivých odvetví na Slovensku v roku 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Podľa údajov v grafe o odvetvovej štruktúre PO pracovalo najviac malých a stredných podnikov v oblasti obchodu (40 854), obchodných službách a peňažníctve (35 034), priemyslu (13 346) a v stavebníctve (8 771).

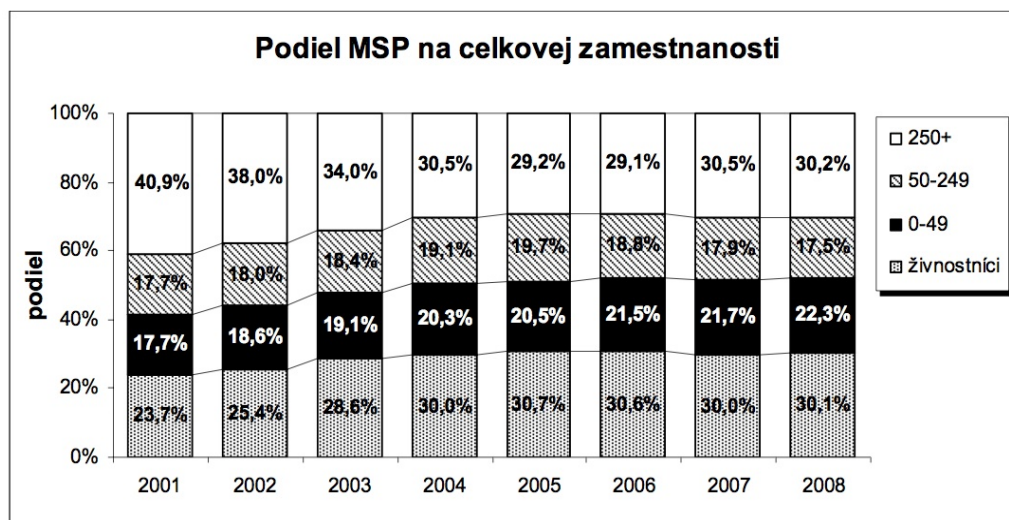
Graf č. 8: Počet zamestnancov podľa veľkostnej kategorizácie na Slovensku za roky 2000 - 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Z údajov grafu o počte zamestnancov podľa veľkostnej kategorizácie za rok 2008 vyplýva, že veľké podniky zamestnávali najväčší počet zamestnancov 687 485, nasledujú živnostníci s počtom zamestnancov 686 250, malé podniky s počtom zamestnancom 508 142 a stredné podniky s počtom zamestnancov 398 105.

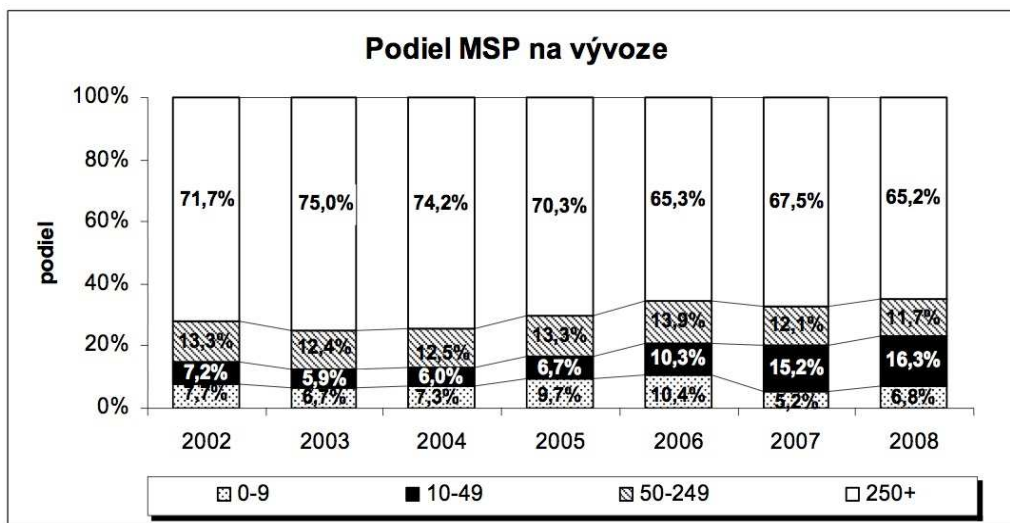
Graf č. 9: Počet MSP – právnické osoby na celkovej zamestnanosti na Slovensku za roky 2001 - 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Z údajov grafu o podiele MSP na celkovej zamestnanosti môžeme potvrdiť vyjadrenia v úvode kapitoly o nezastupiteľnej úlohe MSP na zamestnanosti. V roku 2008 malé a stredné podniky zamestnávali 69,8 % aktívne činného obyvateľstva. Nárast podielu MSP na celkovej zamestnanosti medzi rokom 2001 a 2008 predstavuje cca 10 %.

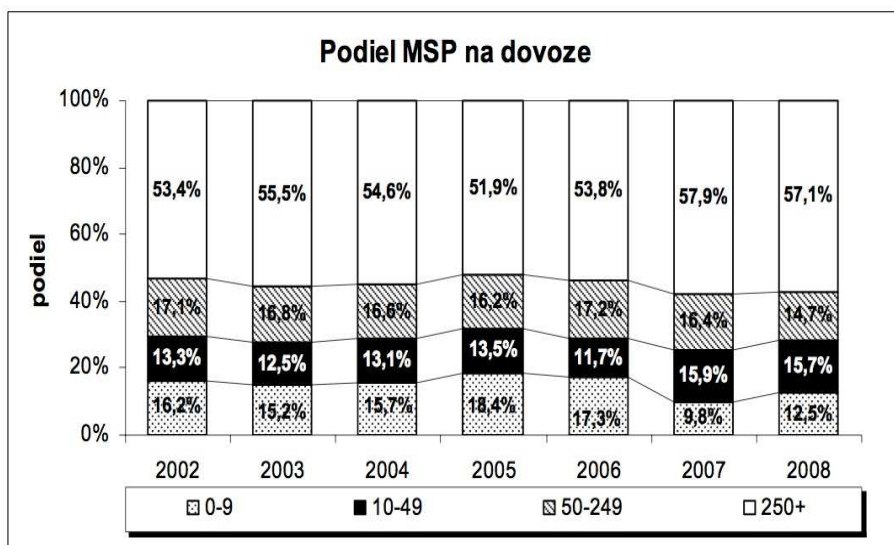
Graf č. 10: Podiel MSP na vývoze na Slovensku za roky 2002 - 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Z údajov grafu o podiele MSP na vývoze vidíme, že v roku 2008 podiel mikropodnikov na celkovom vývoze predstavoval 6,8 %, čo predstavuje 3,1 mld. EUR, podiel malých podnikov na celkovom vývoze predstavoval 16,3 %, v absolútnom vyjadrení 7,3 mld. EUR a podiel stredných podnikov na vývoze predstavoval 11,7 %, v absolútnom vyjadrení 5,2 mld. EUR. Najväčší podiel 65,2 % z celkového vývozu tvorili veľké podniky, čo predstavuje 29,1 mld. EUR. MSP sa podieľali na celkovom objeme vývozu 34,8 %, čo predstavuje 15,6 mld. EUR, čo je nárast o 2,4 % oproti roku 2007.

Graf č. 11: Podiel MSP na dovoze na Slovensku za roky 2002 - 2008

Zdroj: Štatistický úrad SR, Bratislava 2009

Podiel mikropodnikov na celkovom objeme dovozu v roku 2008 predstavoval 12,5 %, v absolútnom vyjadrení 5,8 mld. EUR, podiel malých podnikov na dovoze predstavoval 15,7 %, v absolútnom vyjadrení 7,2 mld. EUR a podiel stredných podnikov predstavoval 14,7 %, v absolútnom vyjadrení 6,8 mld. EUR. Najväčší podiel 57,1 % z celkového dovozu tvorili veľké podniky, čo predstavuje 26,4 mld. EUR. Podiel MSP na celkovom dovoze tvoril 42,9 %, čo predstavuje 19,8 mld. EUR, čo znamená oproti roku 2007 nárast o 0,8 %.

Tabuľka č. 6: Veľkostná štruktúra podnikov na Slovensku a v EÚ v roku 2008

		Veľkosť podniku				MSP	Spolu
		mikro	malý	stredný	veľký		
		(0-9)	(10-49)	(50-249)	(250+)		
EU-27 (2006)	počet podnikov (v tis.)	18 510	1 387	220	42	20 117	20 159
	podiel na počte podnikov	91,8%	6,9%	1,1%	0,2%	99,8%	100,0%
	počet zamestnancov (v tis.)	38 473	26 927	22 037	42 330	87 437	129 767
	podiel na zamestnanosti	29,6%	20,8%	17,0%	32,6%	67,4%	100,0%
SR (2008)	počet podnikov	479 593	29 406	3 100	675	512 099	512 774
	podiel na počte podnikov	93,5%	5,7%	0,6%	0,1%	99,9%	100,0%
	počet zamestnancov	697 987	489 197	404 545	688 253	1 591 729	2 279 982
	podiel na zamestnanosti	30,6%	21,5%	17,7%	30,2%	69,8%	100,0%

Zdroj: údaje za SR: Štatistický úrad SR, prepočet NARMSP, údaje za EÚ 27: epp.eurostat.ec.europa.eu

Na záver porovnávame veľkostnú štruktúru podnikov na Slovensku a v ostatných členských krajinách EÚ. Z uvedených údajov vyplýva, že z celkového počtu viac ako 20 miliónov podnikateľských subjektov v krajinách EÚ tvoria MSP 99,8 % (s najväčším zastúpením mikropodnikov 91,8 %) a podieľajú sa na celkovej zamestnanosti 67,4 %. V SR tvoria MSP z celkového počtu podnikateľských subjektov 99,9 % (s najväčším zastúpením mikropodnikov 93,5 %) s podielom na celkovej zamestnanosti 69,8 %.

1.2.2. Zahraničné investície a ich úloha v rozvoji malého a stredného podnikania na Slovensku

Zahraničné investície a predovšetkým priame zahraničné investície sa stali jedným z faktorov, ktoré zohrali dôležitú úlohu v procese hospodárskej transformácie krajín strednej a východnej Európy a teda aj na Slovensku. Priame zahraničné investície sú významným akceleratorom ekonomického rastu a regionálneho rozvoja. Na druhej strane samé o sebe môžu byť nositeľom vzniku regionálnych rozdielností. Tento negatívny fakt môžeme eliminovať správnou regionálnou politikou a cieľovým alokovaním zahraničných investícií do zaostalejších regiónov, čo vyžaduje pripravenosť a absorpčnú schopnosť konkrétnej ekonomiky na umiestnenie v regióne.

Priame zahraničné investície predstavujú v súčasnosti jednu z najefektívnejších foriem zvyšovania konkurencieschopnosti vybraného územia, pri ktorej dochádza k prenikaniu zahraničného kapitálu do ekonomiky hostiteľskej krajiny a prostredníctvom presunu a zavádzania nových technológií sa zvyšuje výrobný potenciál daného regiónu.

Podľa definície OECD priame zahraničné investície sú kategóriou medzinárodných investícií a sú uskutočňované subjektom, resp. investorom, ktorý je rezidentom v jednej krajine, do ekonomiky mimo danej krajiny, pričom investor prejavuje záujem dlhodobo investovať v danej ekonomike. Dlhodobo investovať znamená istú formu partnerstva medzi investorom a prijímateľom tejto investície, zvyčajne novozaloženou alebo už existujúcou právnickou osobou.²⁵ Pri určovaní existencie vzťahu priamej investície sa v súlade s medzinárodnými štandardami používa – kritérium 10 % podielu na základnom kapitáli alebo hlasovacích právach podniku.

Súhlasíme s definíciou Baláža, ktorý hovorí, že „Priame zahraničné investície sú kategóriou medzinárodných investícií, ktorá odráža cieľ rezidentného subjektu jedného hospodárstva (priameho investora), ktorý získava trvalý podiel v podniku, ktorý je rezidentom iného hospodárstva ako investorovho (podnik priamej investície). "Dlhodobá účasť" znamená, že existuje dlhodobý vzťah medzi priamym investorom a podnikom a značný stupeň vplyvu investora na riadenie podniku priamej investície. Motiváciou priameho investovania je snaha ovládnuť nové trhy a zlepšiť svoju pozíciu v medzinárodnej súťaži²⁶

Koncepcia riadenia prílevu zahraničných investícií na Slovensku je spracovaná v súlade s opatreniami vo vzťahu k globálnej finančnej a hospodárskej kríze. Vláda Slovenskej republiky sa zaviazala, že zlepší podmienky pre podporu investícií pri zachovaní kontinuity prijatých pravidiel poskytovania štátnej pomoci s dôrazom na podporu investičných projektov z oblasti znalostnej ekonomiky, projektov s vyššou pridanou hodnotou, rozvíjania priemyselných zón, ako nástroja na znižovanie regionálnych

²⁵Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 184/2005 o štatistike Spoločenstva v oblasti platobnej bilancie, medzinárodného obchodu so službami a priamych zahraničných investícií, 2005

²⁶BALÁŽ. P. a kol. Medzinárodné podnikanie. Bratislava: SPRINT, 2005, 571 s., ISBN 80-89085-51-2.

disparít. Prílev zahraničných investícií sa na Slovensku prejavuje najmä vo zvyšovaní životnej úrovne prostredníctvom zvyšovania zamestnanosti, raste a konkurencieschopnosti slovenskej pracovnej sily v rámci domáceho ako aj spoločného Európskeho trhu a sú hlavným faktorom rastu konkurenčnej schopnosti slovenskej ekonomiky a rastu slovenských exportov.

Kľúčovým prínosom zahraničných investícií na Slovensku je i nepriama podpora štátneho rozpočtu daňami z príjmov právnických osôb. Pre Slovensko je dôležité udržať si atraktivitu v oblasti podnikateľského prostredia pre existujúcich investorov a podporiť ich snahy o rozšírenie existujúcej výroby, alebo zavedenie nových činností kladúcich dôraz na rozvoj segmentov výroby s vysokou pridanou hodnotou.

Podmienky poskytovania investičnej pomoci na Slovensku

Od 1. januára 2008 vstúpil do platnosti zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov, podľa ktorého je možné podporiť investičnou pomocou projekty v oblasti:

- priemyselná výroba - vybudovanie nového podniku, rozšírenie existujúceho podniku, diverzifikácia výroby, alebo zásadná zmena výrobného programu,
- technologické centrá - napr. centrum prinášajúce vylepšenie, zmenu výrobkov, výrobných procesov, technológií atď.,
- centrá strategických služieb - napr. centrá pre vývoj počítačových programov, centrá zákazníckej podpory – účtovnícke, finančné, ústredia nadnárodných firiem,
- cestovný ruch - vybudovanie nových komplexov v turistických centrách, alebo rozšírenie existujúcich komplexov o nové služby.

Formy poskytovania investičnej pomoci na Slovensku

- dotácie na obstaranie dlhodobého hmotného majetku a dlhodobého nehmotného majetku,
- úľavy na dani z príjmu,
- príspevky na vytvorené nové pracovné miesta,
- prevod nehnuteľného majetku alebo zámeny nehnuteľného majetku za cenu nižšiu, ako je všeobecná hodnota majetku.

Tabuľka č. 7: Vývoj prílevu priamych zahraničných investícií v Slovenskej republike za roky 1999 - 2008

Rok	Majetková účasť a reinvestovaný zisk	Ostatný kapitál	Spolu v tis. EUR
1999	2,262	951	3 213
2000	4,026	1,103	5,129
2001	5,482	1,014	6,495
2002	7,652	911	8,563
2003	11,629	989	12,617
2004	14,716	1,352	16,068
2005	17, 717	2,522	19,968
2006	21,888	3,629	25,517
2007	24,307	4,751	29,058
2008	nedostupné	nedostupné	26, 803

Zdroj: www.nbs.sk, október 2009

Výška priamych zahraničných investícií v roku 2008 s predchádzajúcim obdobím výrazne poklesla. Prílev PZI v roku 2008 dosiahol 26.803 mil. EUR a v porovnaní s rokom 2007 zaznamenali PZI pokles vo výške 2 255 mil. EUR. Príčinou poklesu v roku 2008 môže byť začínajúca globálna hospodárska kríza, zníženie tempa rastu ekonomického rozvoja vo svete.

Tabuľka č. 8: PZI na Slovensku podľa jednotlivých krajín v roku 2008

ČLENENIE PODĽA KRAJINY INVESTORA	MAJETKOVÁ ÚČASŤ A REINVESTOVANÝ ZISK V MIL. EUR
SPOLU	65,608
Holandsko	5 339
Rakúsko	3 819
Taliansko	3 631
Nemecko	3 474
Maďarsko	2 073
Česko	2 062
Cyprus	1 328
Luxembursko	955
Kórejská republika (Južná Kórea)	710
USA	709
Francúzsko	545
Veľká Británia	401
Belgicko	330
Švajčiarsko	290
Nórsko	236
Dánsko	180
Švédsko	131
Španielsko	120
Lichtejšťajnsko	120
Poľsko	78
Japonsko	70
Medzinárodné inštitúcie	35

Zdroj: www.nbs.sk, október 2009

Z teritoriálneho hľadiska v roku 2008 najvýznamnejšie PZI preinvestovali na Slovensku investori z Holandska, Rakúska, Talianska a Nemecka. Holanďania vložili v roku 2008 do slovenských spoločností prostriedky v objeme 5 339 mil. eur (19,9 % podiel na celkových PZI). Z teritoriálneho hľadiska v roku 2008 najviac slovenských investícií smerovalo do Česka – v objeme 579 mil. eur (43,4% z celkového odlevu).

Graf č. 12: Prílev priamych zahraničných investícií v krajinách V4

Zdroj: www.etrend.sk, Svetová banka, centrálné banky, Trend Analysis, október 2009

Z uvedených údajov v grafe je zrejmé, aký pokles zaznamenali PZI v roku 2008 v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Ďalej môžeme konštatovať, že každá z krajín V4 zaznamenala v roku 2008 pokles PZI oproti predchádzajúcemu roku.

2. CHARAKTERISTIKA PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA V BAHRAJNE V SEKTORE MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA

Bahrajn, oficiálne Bahrajnské kráľovstvo (arab: مملكة البحرين, Mamlakat Al-Bahrain) je neohraničený ostrov v Perzskom zálive a najmenší arabský národ. Počet obyvateľov predstavuje viac ako 1 mil., z čoho asi 50% tvoria cudzinci. Na západ od Bahrajnu leží Saudská Arábia, ktorá je s ním spojená Mostom Kráľa Fahda, a Katar južne cez Bahrajnský záliv. Plánovaný Katarsko-bahrajnský most priateľstva medzi Bahrajnom a Katarom bude najdlhšie pevné spojenie na svete.

Bahrajn je konštitučná dedičná monarchia vedená Kráľom Hamad bin Isa bin Salman Al-Khalifa, ktorý nastúpil na trón v roku 1999. Krajina funguje na princípe dvojkomorového parlamentného systému. Kráľa podporuje pri vládnutí kabinet ministrov, korunný princ a veliteľ ozbrojených síl Bahrajnu v jednej osobe, ako aj Shura úrad. Zaujímavou skutočnosťou je, že kráľovstvo hrá veľmi dôležitú úlohu pri harmonizácii moderného života a silných tradičných hodnôt. Krajina, ako prvá v regióne Blízke východu, napreduje aj v demokratických reformách zrovnoprávnenia mužov a žien, slobody prejavu a náboženstva, ako aj práva na hlasovanie a nezávislého súdnictva. Bahrajn je členom Organizácie spojených národov, Arabskej ligy, Gulf Cooperation Council (GCC) a Organizácie pre islamskú konferenciu.

Vďaka svojej výhodnej polohe je a bol už aj v minulosti dôležitou obchodnou bránou do krajín Perzského zálivu. V súčasnej dobe Bahrajn predstavuje jedno z najvyspelejších obchodných centier v Perzskom zálive, ktoré zároveň ponúka otvorené, liberálne a transparentné podnikateľské prostredie.

Riaditeľ výrobného závodu Kraft v Bahrajne, Andrew Trevis hovorí na margo informácií o začarovanej krajine plnej obmedzení: „Životný štýl je veľmi dobrý. Bahrajn je úžasné miesto na život, je to krajina, ktorá vôbec nie je obmedzujúca. Myslia si to manželky, ktoré si môžu veľmi jednoducho nájsť zamestnanie a budovať si vlastnú kariéru. Vysoký životný štandard v Bahrajne, najmä pre rodiny, je výborným marketingovým ťahom.“

Obrázok č.2: Poloha Bahrajnského kráľovstva v Strednom Východe

Zdroj: internet, november 2009

Vice-prezident spoločnosti AMEX Blízky Východ, Mazim Khoury hovorí: „Podnikateľské prostredie v Bahrajne je veľmi priaznivé. Je tu voľný a neregulovaný pohyb kapitálu, čo nie je celkom obvyklé. Bahrajn je veľmi bezpečné miesto na založenie podniku so stabilným politickým prostredím a nízkym ekonomickým rizikom.“

2.1. Ekonomické prostredie v Bahrajne

2.1.1. Aktuálne makroekonomické ukazovatele Bahrajnu

Zatiaľ čo „upadajúci Dubaj“ zaznamenal v čase globálnej finančnej krízy výrazné ekonomické straty, Bahrajn utrpel iba „male škody“ a postupne opustil aj pozíciu tichého dubajského brata a získal status silného a relatívne stabilného finančného partnera v Arabskom svete.

Pokračujúci trend stúpajúcich cien ropy a súčasne sa vzťahujúci súkromný a finančný sektor zaistili Bahrajnu v posledných rokoch značný ekonomický rast. Reálny nárast HDP v roku 2008 predstavoval 6,8% s reálnym HDP vo výške 12,6 mld. USD. Bahrajn je v niektorých ekonomických otázkach do značnej miery závislý na Saudskej Arábii (KSA), najmä čo sa týka priemyselnej produkcie. Určitý vplyv na ďalší hospodársky vplyv Bahrajnu môže mať v budúcnosti obmedzenie prepravy ropy zo Saudskej Arábie (KSA) cez Bahrajn a tým zníženie príjmov z tejto činnosti. Preto sa vláda vcelku úspešne snaží o diverzifikáciu a privatizáciu ekonomiky (turistika, bankovníctvo, financie, investície do rozvoja malého a stredného podniku) a zníženie závislosti na Saudskej Arábii. V posledných rokoch sa stal Bahrajn najväčším bankovým a finančným centrom v regióne, vrátane investičnej činnosti a islamského bankovníctva. V roku 2008 dosiahol zahraničný obchod rast hodnoty aktívnej bilancie.

Celkovému ekonomickému vývoju Bahrajnu napomohol predovšetkým dopyt po ropu a ropných produktoch za vysoké ceny v posledných rokoch. V roku 2008 zasiahol aj Bahrajn rast inflácie, ale nie tak zásadným spôsobom ako iné krajiny GCC. Uváňaná miera inflácie v roku 2008 predstavovala 3,5%. Na vývoj inflácie mali rovnako vplyv vyššie vládne výdaje, ktoré stimulovali domáci dopyt a súčasne kolísajúca nízka kurzová sadzba USD voči EUR. Neustále posilujúce EUR tiež výrazne predražuje dovoz z EUR oblastí. Podľa posledných správ Bahrajn uvažuje rovnako ako Kuvajt o revalvácii svojej meny a odpútaniu sa od USD.

Tabuľka č. 9 : Kľúčové ekonomické ukazovatele Bahrajnu za rok 2008

KEÚČOVÉ EKONOMICKÉ UKAZOVATELE	ROK 2008
Nominálny HDP v roku 2008	21,9 mld. USD
Reálny HDP v roku 2008	12,6 mld. USD
Rast HDP	6,8 %
Inflácia	3,5 %
Priame zahraničné investície	1,794 mld. USD
Výmenný kurz (BD- bahrajnský dinár)	1 USD = 0, 376 BD 1 EUR = 0, 51366 BD
Obyvateľstvo	1.101.230
Zamestnanosť	599.017
Kľúčové sektory národného hospodárstva	Finančné služby Logistika Výroba s vysokou pridanou hodnotou Priemyselné služby Poradenské služby
Sektory identifikované na ďalší rozvoj	Vzdelávanie a školenie Turizmus Obnoviteľná energia Zdravotníctvo a farmaceutický priemysel
Hlavné komodity na export	ropa, hliník
Hlavné exportné trhy	krajiny Stredného Východu Európa USA
Medzinárodné hodnotenia	Standard & Poor's A/Stable/A-1 Fitch A3

Zdroj: Centrálna Banka Bahrajnu, vlastné spracovanie, október 2009

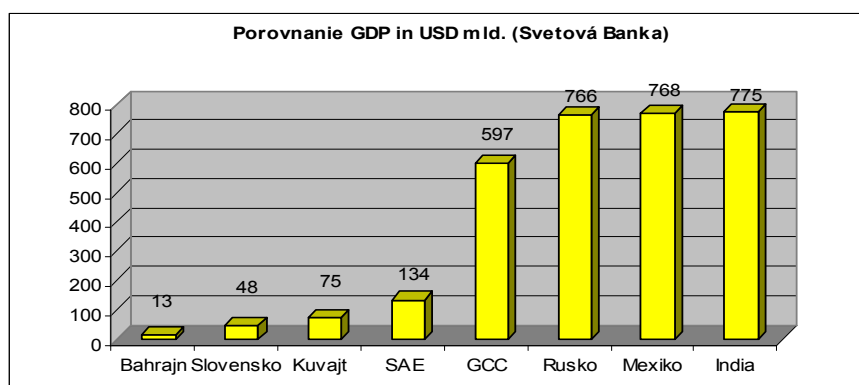
Tabuľka č.10: Podiel ropy a iných sektorov na reálnom HDP v Bahrajne v roku 2007

Reálny HDP	mil. BD	mil. USD
HDP Celkom	4 440	11 834,64
% zmeny	8,1	
Ropa a zemný plyn	602,6	1 604,57
Iné aktivity (nevzťahujúce sa na ropu)	3 830	10 209,08

Zdroj: Centrálna Banka Bahrajnu, vlastné spracovanie, november 2009

Z údajov v tabuľke vidíme podiel pomeru ropy a iných aktivít na tvorbe HDP v Bahrajne za rok 2007.

Graf č.13: Porovnanie reálneho HDP in mld. USD vo vybraných krajinách v roku 2006

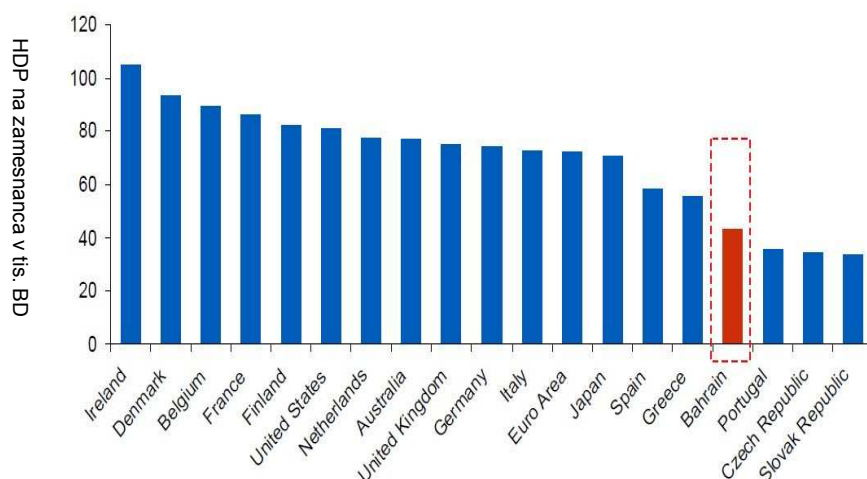

Zdroj: www.worldbank.org, vlastné spracovanie, november 2009

Bahrajn vyprodukuje 3,7 krát nižšie HDP ako je HDP Slovenska. To znamená, že HDP Bahrajnu v roku 2006 bolo 13 mld. USD s počtom obyvateľstva cca 1 mil., zatiaľ čo výška HDP Slovenska v roku 2006 bola 48 mld. USD s počtom obyvateľstva 5.389.180. V danej súvislosti musíme zopakovať, ekonomika Bahrajnu prosperuje vďaka výraznému podielu ropy a zemného plynu na tvorbe HDP.

V nadväznosti na údaje z predchádzajúceho grafu a tabuľky by sme mohli pre ilustráciu porovnať výšku reálneho HDP/obyvateľa Bahrajnu a Slovenska tak, že od reálneho HDP Bahrajnu odpočítame výnosy plynúce z ropy a zemného plynu, a podelíme počtom obyvateľstva. Na základe daného výpočtu môžeme určiť výšku HDP na obyvateľa nasledovne, HDP Bahrajnu činí cca 10.230 USD na obyvateľa oproti HDP Slovenska činí cca 8.907 USD na obyvateľa.

Graf č. 14 : Porovnanie HDP na zamestnanca v Bahrajne a krajinách OECD v roku 2008

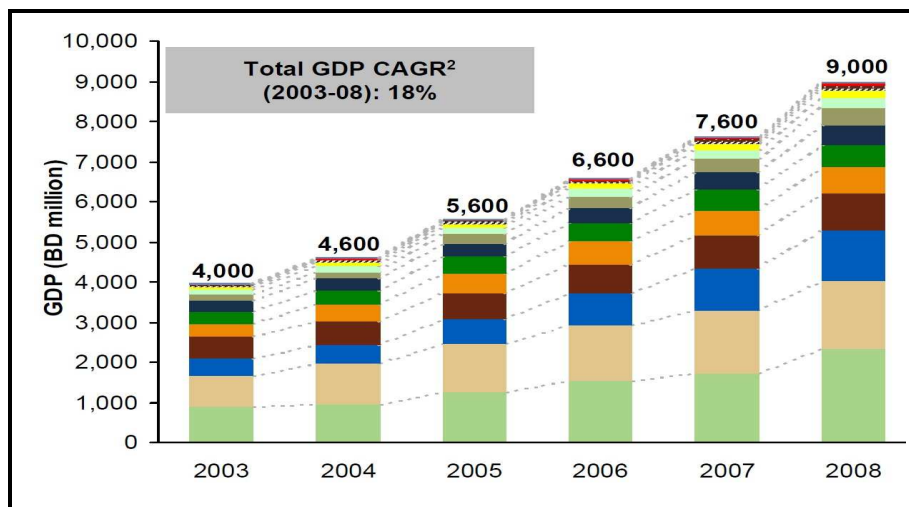

Zdroj: OECD štatistika, 2008

Z údajov grafu o výške HDP na zamestnanca môžeme analyzovať, že HDP na zamestnanca v Bahrajne v porovnaní s HDP na zamestnanca na Slovensku je vyššie o cca 10 tis.BD (20 tis. EUR).

Kvantitatívne ukazovatele v nasledujúcej časti sme analyzovali na základe podkladov získaných prevažne z Centrálného informačného úradu a Ministerstva Obchodu a Priemyslu v Bahrajne.

Graf č.15 : Podiel sektorov na tvorbe HDP CAGR v Bahrajne v roku 2008

Zdroj: Centrálny informačný úrad, CRA International

V uvedenom grafe sú prezentované nasledovné sektory vo vyjadrení kumulovaného ročného prírastku HDP v Bahrajne v rokoch 2003 – 2008.

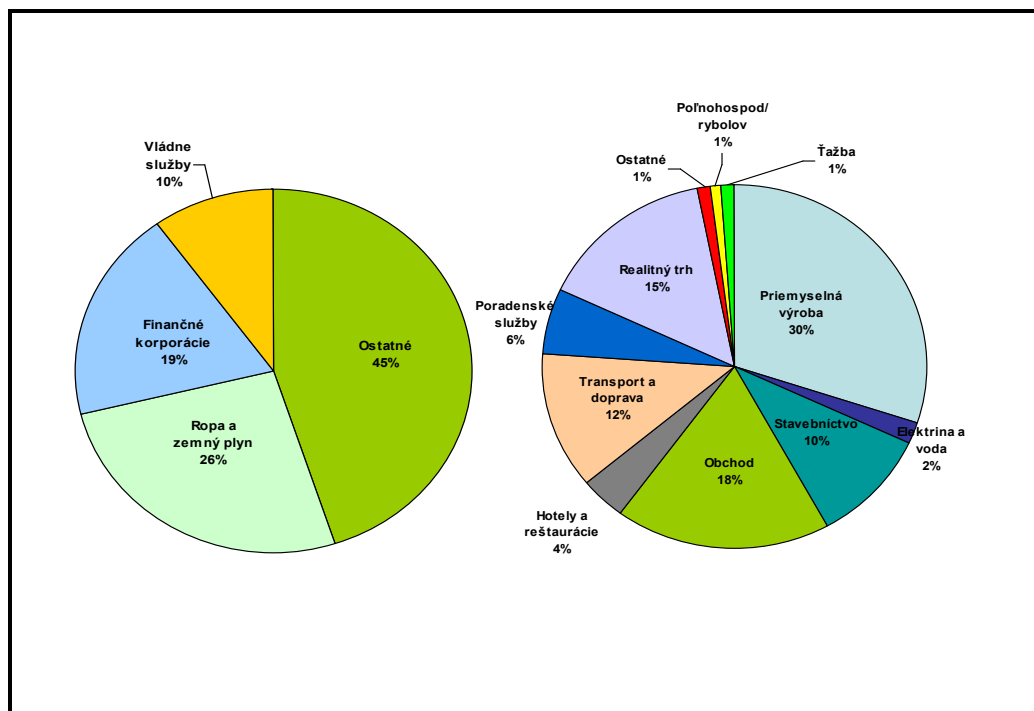
Tabuľka č.11: Jednotlivé sektory hospodárstva Bahrajnu v rokoch 2003-2008

Sektor národného hospodárstva	HDP (mil. BD)	HDP (mil. EUR)	GACR (2003- 2008)
■ Poľnoh. a rybolov	27	54	4%
■ Ostatné	51	102	16%
■ Ťažba	59	118	40%
■ El.energia a voda	84	168	11%
■ Hotely a reštaurácie	163	326	20%
■ Sociálne služby	258	516	16%
■ Stavebníctvo	429	858	25%
■ Doprava a komunikácie	492	984	13%
■ Nehnuteľnosti	557	1.114	12%
■ Maloobchod, veľkoobchod	654	1.308	16%
■ Vládne služby	914	1.828	11%
■ Priemyselná výroba	1.266	2.532	25%
■ Finančné korporácie	1.680	3.360	17%
■ Ropa a zemný plyn	2.346	4.692	21%

Zdroj: Centrálny informačný úrad, vlastné spracovanie

Najväčší nárast v rokoch 2003-2008 vo vyjadrení kumulovaného ročného prírastu HDP podľa jednotlivých sektorov dosiahol sektor ťažba s nárastom 40%, sektor stavebníctvo s nárastom 25% a sektor priemyselná výroba s nárastom 25%.

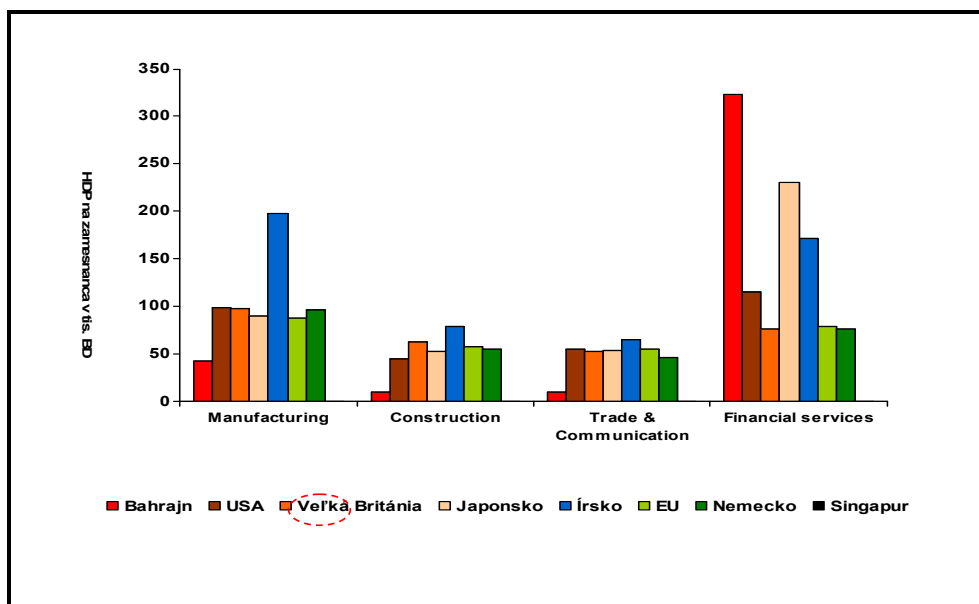
Graf č. 16 : Podiel jednotlivých sektorov na tvorbe nominálneho HDP Bahrajnu v roku 2008

Zdroj: Centrálny informačný úrad, vlastné spracovanie

Výnosy z ropy a zemného plynu predstavujú najväčší podiel na tvorbe HDP Bahrajnu vo výške viac ako 25%. Výnosy finančných korporácií sa podieľali na tvorbe HDP vo výške 18%, v sektore ostatné predstavuje najväčší podiel na tvorbe HDP priemyselná výroba 30% (najväčší podiel v tomto sektore predstavuje ropný priemysel, výroba hliníka a oceliarsky priemysel), obchod predstavoval 18%. V roku 2008 predstavoval nominálny HDP celkom 17,96 mil. EUR, z čoho sektor ostatné vytvoril HDP celkom vo výške 8,080 mil. EUR.

Graf č.17: HDP na obyvateľa podľa sektorov vo vybraných krajinách za rok 2008

Zdroj: OECD, CRA International, vlastné spracovanie

Z údajov grafu môžeme analyzovať a porovnať produktivitu práce vyjadrenú v HDP na obyvateľa vo významných sektoroch vo vybraných krajinách. V sektore finančné služby je tvorba HDP na obyvateľa v porovnaní krajín USA, Veľká Británia, Nemecko, Singapur apod. najväčšia práve v Bahrajne vo výške cca 325 tis. BD na obyvateľa (650 tis. EUR). Ostatné sektory predstavujú v porovnaní s vybranými krajinami nižší podiel, aj keď je potrebné pripomenúť, že počet obyvateľov Bahrajnu je iba 1 101 230.

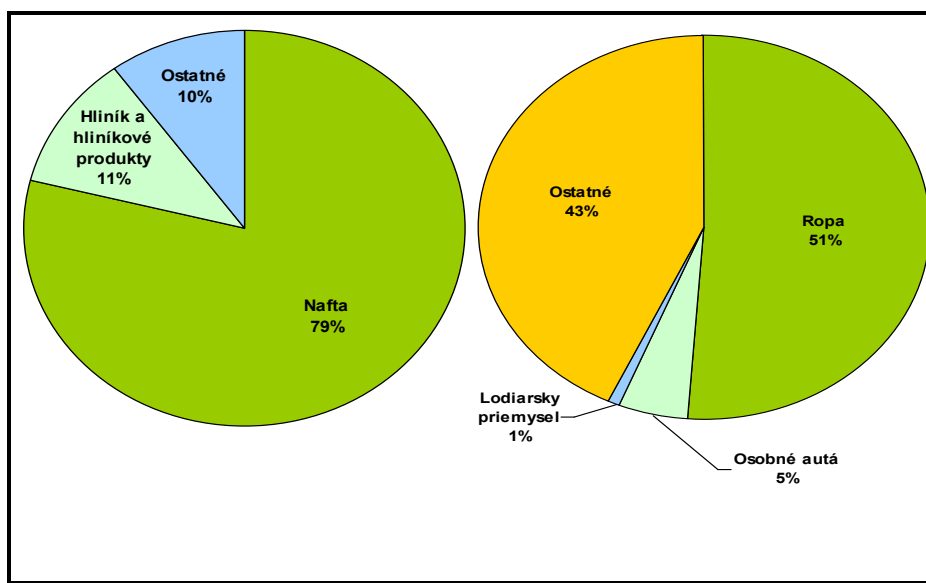
Tabuľka č.12: Vývoj importu a exportu v Bahrajne za roky 2003-2007

rok	IMPORT				EXPORT			
	ropa v mil. BD	ostatné v mil. BD	spolu v mil. BD	spolu v mil.EUR	ropa v mil. BD	ostatné v mil. BD	spolu v mil. BD	spolu v mil.EUR
2003	777.1	1,350.0	2,127.1	4254.2	1,756.7	733.8	2,490.5	4981.00
2004	1,039.8	1,736.9	2,776.7	5553.4	2,087.3	754.4	2,841.7	5683.40
2005	1,567.8	1,964.1	3,531.9	7063.8	2,926.0	923.0	3,849.0	7698.00
2006	1,843.0	2,465.3	4,308.3	8616.6	3,465.8	1,199.5	4,665.3	9330.60
2007	2,205.0	3,072.4	5,277.4	10554.8	4,059.2	1,421.3	5,480.5	10961.00

Zdroj: MOaP, vlastné spracovanie, september 2009

Z údajov o vývoji importu a exportu krajiny môžeme vidieť kontinuálny nárast importu/exportu v rokoch, ako aj kladnú obchodnú bilanciu ekonomiky.

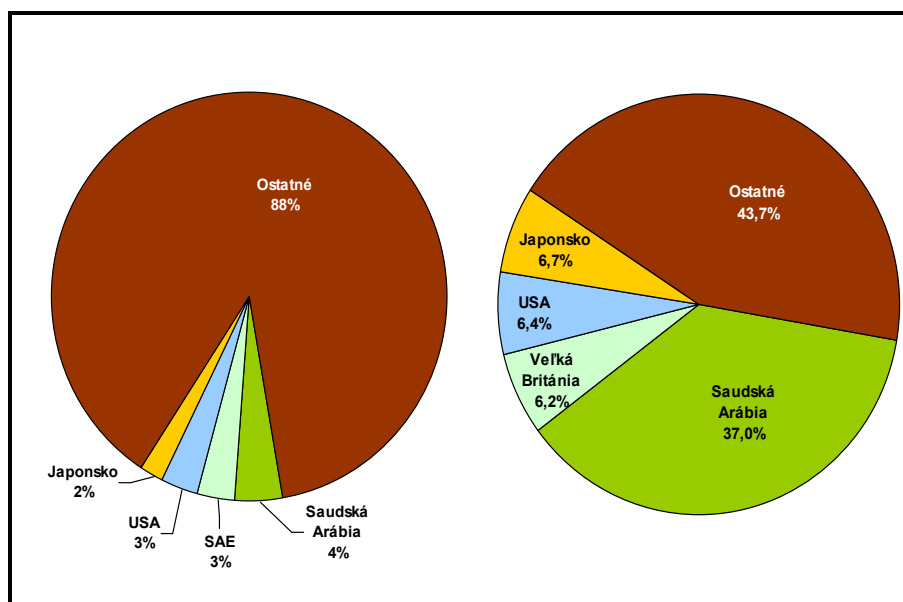
Graf č. 18: Tovarová štruktúra exportu/importu Bahrajnu v roku 2007

Zdroj: MOaP, vlastné spracovanie

Na uvedených grafoch prezentujeme tovarovú štruktúru exportu a importu Bahrajnu v roku 2007. Môžeme konštatovať, že export vo výške 79% predstavuje nafta a výrobky z nafty, hliník a hliníkové produkty predstavujú export vo výške 11%. Najväčší podiel na importe až 61% predstavuje surová ropa, ďalej ostatné výrobky s podielom 43%, keďže krajina je závislá na dovoze.

Graf č.19 : Štruktúra krajín na exporte/importe Bahrajnu v roku 2007

Zdroj: MOaP, vlastné spracovanie

Bahrajn exportuje svoje výrobky (najmä ropné a hliníkové produkty) do viacerých krajín sveta, medzi najvýznamnejších obchodných partnerov z hľadiska exportu patrí Saudská Arábia, Spojené arabské emiráty a USA. Medzi najvýznamnejších obchodných partnerov z hľadiska importu patrí Saudská Arábia, USA, Veľká Británia a Japonsko.

2.1.2. Charakteristika národného hospodárstva krajiny

Ťažba ropy, zemného plynu a petrochemická výroba sa postupne znižujú, v súčasnej dobe predstavujú cca 25% HDP, stále však predstavujú najväčší podiel na tvorbe HDP. Ropné ložiská sa pri súčasnom tempe ťažby vyčerpajú v priebehu 10 – 15 rokov. Bahrajn bol prvou krajinou v regióne, ktorá ťažila z ropného bohatstva už od 30rokov 20. storočia. Ďalšími nosnými priemyselnými odvetviami sú výroba amoniaku a metanolu a lodiarsky priemysel. Krajina má lacnú elektrickú energiu, čo je významným predpokladom existencie hlinikárne, ktorá spracováva domáce suroviny.

Bahrajn je jedným z najväčších producentov hliníka na svete, mimo východnú Európu, jeho produkcia predstavuje cca 34% z celkovej priemyselnej produkcie krajiny. Dôležitou súčasťou príjmov obyvateľstva je ešte i doteraz množstvo tradičných remesiel (napr. lov perlorodiek, výroba keramiky, tkáčske výrobky).

Stavebníctvo má perspektívu ďalšieho rastu, vzhľadom na rýchly rozvoj turistického ruchu, výstavbu nových priemyselných závodov v rámci priemyselnej diverzifikácie a v nadväznosti na realizované rozširovanie územia zasypávaním pobrežia a výstavbu nových centier na poskytovanie služieb.

Vzhľadom k malej rozlohe ostrova a púštnym podmienkam je poľnohospodárska výroba značne obmedzená. Obrába sa necelých tisíc hektárov pôdy hlavne na pestovanie, datlí, fig, granátových jabĺk a rôznych druhov zeleniny. Rybárstvo bolo pred časom negatívne zasiahnuté znečistením Perzského zálivu, avšak postupne sa opäť rozvíja vďaka reštriktívnej štátnej politike (napr. zákaz rybolovu v čase množenia rýb).

Sektor služieb predstavuje významnú časť ekonomiky Bahrajnu. Služby predstavujú významný a narastajúci podiel na HDP, medzi najvýznamnejšie patrí sektor bankovníctva, finančných služieb, telekomunikácii, turizmu a cestovného ruchu. Ročne prichádza do krajiny viac ako 5 mil. návštevníkov, z ktorých väčšina je zo Saudskej Arábie, vďaka liberálnejšiemu spôsobu života v krajine.

Infraštruktúra je na vysokej úrovni a jej rozvoj stále napreduje. Na ostrove je približne 2 700 km kvalitných ciest s pevným povrchom, z toho 400 km predstavujú diaľnice. Cestná sieť je spojená s pevninou 27 km dlhým cestným násypom do Saudskej Arábie. V súčasnej dobe sa uvažuje o vybudovaní podobného mostu do Kataru v celkovej dĺžke 42 km. Ďalej sa realizuje projekt rozšírenia medzinárodného letiska postaveného v roku 1994, do roku 2010 s investíciami cca 34,4 mil. USD. Okrem toho Bahrajn disponuje veľkým námorným prístavom so 14 kotviskami a dvoma kontajnerovými prekladiskami a novým prístavným areálom na ostrove Muharraq. Na ostrove nie je vybudovaná železničná sieť.

Existujúce elektrárne produkujú 2 229 MW elektrickej energie. Na výrobe elektriny sa podieľajú taktiež závody na odsoľovanie morskej vody, ktoré zaistujú celoštátnu potrebu sladkej vody z 2/3.

2.2. Právne prostredie v Bahrajne

Právny systém v Bahrajne je založený na viacerých základoch, ako všeobecný zákon, tri školy Islamského sharia zákona a občianske právo. Občianske právo je do veľkej miery ovplyvnené Britským právnym systémom, nakoľko bolo vypracované britskou právnou spoločnosťou v roku 1971. Kráľ, ktorý má ako jediný v krajine právo amnestie alebo odpustenia, je najvyšším sudcom v krajine. Sharia je islamský zákon, alebo vôľa Alahova, založený na Koráne a stanovujúci pravidlá pre islamskú spoločnosť, štandardy morálky a života.

2.2.1. Východiskové právne predpoklady pre založenie podniku v Bahrajne

Obchodný zákonník Bahrajnu (The Bahrain Commercial Companies Law) z roku 2001 rieši všetky právne otázky o charaktere a štruktúre podnikov s výnimkou podniku jednotlivca. Podmienky registrácie a podnikania v prípade výhradného vlastníctva (Sole proprietorship) sú riešené v Zákone o obchode Bahrajnu (The Bahrain Law of Commerce, Decree no. 7 of 1987). Prípadné obchodné spory, medzi občanmi GCC alebo cudzincami, sú predmetom riešenia Obchodnej komisie pre spoluprácu, v obchodných zmluvách je však zvykom definovať a dohodnúť si arbitrážny súd v prípade sporov

2.2.1.1. Akciové spoločnosti

Verejná akciová spoločnosť (Bahrain shareholding company, B.S.C., Public) je založená určitým počtom akcionárov, ktorí sa rozhodnú na základe výzvy upísať kapitál prostredníctvom obchodovateľných akcií. Akcionári nie sú zodpovední za pohľadávky a záväzky spoločnosti, s výnimkou výšky vlastných akcií. Podnikateľské aktivity v oblasti

bankovníctva a poisťovníctva sú povolené, účasť lokálneho partnera nie je v tomto prípade požadovaná.

Základné predpoklady založenia spoločnosti:

- výška kapitálu musí zohľadniť ciele podnikania, minimálny požadovaný kapitál je cca 2 mil. EUR,
- akcie spoločnosti sú nedeliteľné, napriek skutočnosti, že 2 alebo viac osôb môže vlastniť 1 akciu/akcie sú reprezentované 1 osobou,
- akcie sú upísané v nominálnej hodnote a sú obchodovateľné,
- občania GCC môžu vlastniť 100 % akcií spoločnosti, ostatní cudzinci/investori môžu vlastniť max. 49 % akcií spoločnosti,
- spoločnosť je povinná vypracovať v závere roka minimálne jednu auditnú správu
- spoločnosť musí mať 7 vlastníkov/partnerov a minimálne 5 riaditeľov,
- spoločnosť je povinná zriadiť lokálnu kanceláriu.

Uzavretá akciová spoločnosť (Bahrain shareholding company, B.S.C., Closed)

pozostáva minimálne z dvoch akcionárov, ktorí sa rozhodnú na základe výzvy upísať kapitál prostredníctvom obchodovateľných akcií. Tieto akcie nie sú ponúknuté verejnosti. Aj v tomto prípade sú podnikateľské aktivity v oblasti bankovníctva a poisťovníctva povolené, účasť lokálneho partnera nie je požadovaná.

Základné predpoklady založenia spoločnosti:

- minimálny požadovaný vklad do spoločnosti je 0,500 tis. EUR,
- hodnota každej akcie musí byť minimálne 0,2 EUR a nesmie presiahnuť výšku 200 EUR,
- spoločnosť je povinná vypracovať v závere roka minimálne jednu auditnú správu,
- majetok spoločnosti do výšky 100 % môže vlastniť aj občan inej ako Bahrajnskej národnosti,
- občania GCC môžu vlastniť 100 % akcií spoločnosti, ostatní cudzinci/investori môžu vlastniť 100 % akcií spoločnosti v určených podnikateľských aktivitách,
- spoločnosť musí mať minimálne 2 vlastníkov/partnerov a 2 riaditeľov,
- spoločnosť je povinná zriadiť lokálnu kanceláriu.

2.2.1.2 Spoločnosť s ručením obmedzeným (Limited liability company)

Spoločnosť s ručením obmedzeným je spoločnosť založená menej ako 50 vlastníkmi, ktorí ručia za záväzky spoločnosti iba do výšky svojho vkladu na majetku. V prípade, že sa počet vlastníkov zníži na 2, musí sa spoločnosť transformovať na jednoduchú spoločnosť do 30 dní od zmeny vlastníkov, inak spoločnosť zaniká.

V prípade spoločnosti s ručením obmedzením nie je povolené vykonávať podnikateľské aktivity v oblasti bankovníctva a poisťovníctva, spoločnosť nie je oprávnená vydávať verejné akcie, obchodovateľné waranty alebo dlhopisy.

Základné predpoklady založenia spoločnosti:

- minimálny požadovaný kapitál do spoločnosti je 40 tis. EUR,
- kapitál spoločnosti je rozdelený na akcie rovnakej hodnoty nie menej ako 100 EUR/akcia,
- akcie spoločnosti sú nedeliteľné a neobchodovateľné,
- cudzinci/investori môžu vlastniť 100 % akcií spoločnosti v určených podnikateľských aktivitách,
- spoločnosť je povinná vypracovať v závere roka minimálne jednu auditnú správu,
- spoločnosť musí mať minimálne 2 vlastníkov/partnerov a 2 riaditeľov,
- spoločnosť je riadená „managing director“/konateľom alebo valným zhromaždením,
- spoločnosť je povinná zriadiť lokálnu kanceláriu.

2.2.1.3 Podnik jednotlivca (Single person companies)

V prípade **podniku jednotlivca** je kapitál spoločnosti vo vlastníctve jedinej fyzickej alebo právnickej osoby. Za záväzky podniku ručí do výšky majetku podniku, nie celým svojím súkromným majetkom. Tento typ spoločnosti nesmie podnikáť v oblasti bankovníctva a poisťovníctva. 100 % zahraničné vlastníctvo je povolené, účasť lokálneho partnera nie je požadovaná.

Základné predpoklady založenia spoločnosti:

- minimálny požadovaný kapitál spoločnosti je 100 tis. EUR,
- kapitál spoločnosti musí byť splatený v plnej výške pri založení spoločnosti, vlastník spoločnosti zodpovedá za spoločnosť v plnej výške vloženého kapitálu,
- spoločnosť je povinná predložiť Riaditeľstvu pre podnikateľské záležitosti 1 krát ročne auditovanú finančnú uzávierku,
- v prípade platobnej neschopnosti, bankrotu alebo smrti vlastníka, spoločnosť musí ukončiť svoju činnosť,
- spoločnosť má mať minimálne 1 vlastníka/partnera a 1 riaditeľa.

2.2.1.4 Obchodné spoločnosti

Obchodná spoločnosť (General partnership companies) je združením dvoch alebo viacerých osôb, ktoré konajú pod špecifickým obchodným menom a spoločne zodpovedajú za záväzky do výšky ich vloženého kapitálu.

Obchodné spoločnosti, akéhokoľvek typu, môžu byť založené Bahrajnskými alebo nebahrajnskými partnermi, v súlade s predpismi a podmienkami MOaP o zamestnávateľovi a zamestnancoch. To znamená, že podnikanie v oblasti bankovníctva a poisťovníctva nie je povolené. Povolené je 100 % zahraničné vlastníctvo (podľa kategórie podnikateľskej aktivity) bez požiadavky lokálneho partnera.

Základné predpoklady založenia spoločnosti:

- vlastníci/partneri jednotlivo a spoločne zodpovedajú za záväzky spoločnosti do výšky všetkých zdrojov spoločnosti,
- spoločnosť musí mať minimálne 2 vlastníkov/partnerov a minimálne 2 riaditeľov,
- spoločnosť je povinná zriadiť lokálnu kanceláriu,
- výška minimálneho kapitálu nie je definovaná.

Obchodné spoločnosti komandistov (Simple limited partnership companies) je združením dvoch kategórií partnerov, spoloční a obmedzení partneri. Spoloční partneri sú striktné zodpovední za záväzky do výšky ich všetkých zdrojov. Obmedzení partneri investujú kapitál do podnikania, ale neparticipujú na riadení spoločnosti a za záväzky zodpovedajú iba do výšky podielu na kapitále.

Základné predpoklady založenia spoločnosti:

- spoloční partneri musia byť Bahrajnskej národnosti
- podiel kapitálu partnerov Bahrajnskej národnosti musí byť minimálne 51 %
- spoločnosť je povinná zriadiť lokálnu kanceláriu
- spoločnosť musí mať minimálne 2 vlastníkov/partnerov a

Obchodná spoločnosť akcionárov (Limited partnership by Shares) je združením dvoch kategórií partnerov, spoloční a obmedzení partneri. Spoloční partneri sú zodpovední za záväzky do výšky ich všetkých zdrojov. Obmedzení partneri (akcionári) nie sú zodpovední za záväzky spoločnosti, s výnimkou zodpovednosti do výšky ich majetku (akcií) na kapitále. Podnikateľské aktivity v oblasti bankovníctva a poisťovníctva nie sú povolené. Povolené je 100 % zahraničné vlastníctvo (podľa kategórie podnikateľskej aktivity) bez požiadavky lokálneho partnera.

Základné predpoklady založenia spoločnosti:

- spoločnosť musí mať minimálne 4 vlastníkov/partnerov a minimálne 2 riaditeľov,
- všetci spoloční partneri musia byť Bahrajnskej národnosti,
- podiel kapitálu partnerov Bahrajnskej národnosti musí byť minimálne 51 %,
- spoločnosť musí mať jedného alebo viac auditórov,
- minimálny kapitál je 40.000 EUR,
- kapitál spoločnosti je rozdelený do obchodovateľných, nedeliteľných akcií rovnakej hodnoty,
- spoločnosť je povinná zriadiť lokálnu kanceláriu.

2.2.1.5 Ostatné právne formy založenia podniku v Bahrajne

Pobočky zahraničných spoločností, ktoré boli založené a registrované v inej krajine ako Bahrajn podliehajú autorizácii na výkon osobitných činností v Bahrajne. Pobočky môžu byť zriadené ako prevádzkové, zastupiteľské kancelárie alebo regionálne centrá.

Základné predpoklady založenia pobočky:

- pobočka musí byť kľúčovou kanceláriou pre riadenie podnikateľských aktivít v Bahrajne,
- v prípade, že dokumentácia o spoločnosti je v jazyku inom ako arabskom alebo anglickom, požaduje sa úradný preklad do arabského jazyka legalizovaný kompetentným orgánom,
- meno pobočky zahraničnej spoločnosti musí byť identické s pôvodným menom spoločnosti a musí obsahovať titul „pobočka XXX“,
- každá otvorená zastupiteľská kancelária v Bahrajne musí mať obchodné meno, ktoré je identické s pôvodným menom materskej spoločnosti a musí obsahovať titul „zastupiteľská kancelária“,
- pobočka sa riadi zákonom Bahrajnu, v prípade prevádzkovej kancelárie, sa vyžaduje aj účasť lokálneho partnera,
- v prípade, že MPaO stanoví podmienku založenia pobočky, kedy je sponzorská zmluva realizovateľná iba za účasti národného sponzora, potom národný partner musí
 - pracovať v rovnakom odvetví ako spoločnosť a
 - dokladovať právnu formu, kapitál, mená majiteľov a poslednú súvahu za spoločnosť.

Holdingové spoločnosti sú založené s cieľom:

- vlastniť akcie v Bahrajne alebo zahraničnej akciovej spoločnosti,
- vlastniť akcie alebo holding v Bahrajne alebo zahraničnú spoločnosť s ručením obmedzením,
- založiť, riadiť a poskytovať úvery a cenné papiere iným spoločnostiam.

Základné predpoklady založenia spoločnosti:

- holdingová spoločnosť musí mať jednu z nasledovných foriem:
 - akciová spoločnosť, otvorená alebo zatvorená
 - spoločnosť s ručením obmedzeným, alebo
 - osobná spoločnosť
- afília musí mať jednu z nasledovných foriem
 - občan Bahrajnu alebo zahraničná akciová spoločnosť
 - občan Bahrajnu alebo zahraničná spoločnosť s ručením obmedzeným
- holdingová spoločnosť musí vlastniť viac ako polovicu kapitálu afiliácie

Výhradné vlastníctvo (Sole proprietorships)

Podnikanie vo forme výhradného vlastníctva sa riadi Obchodným zákonom z roku 1987. Obchodná registrácia pre podniky výhradného vlastníctva je vydávaná iba pre občanov Bahrajnu, alebo GCC alebo občanov USA s trvalým pobytom v Bahrajne, vek nad 18 rokov. Zodpovednosť výhradného vlastníka je neobmedzená.

2.2.1.6 Prehľad podnikateľských aktivít a obmedzení v podnikaní v Bahrajne

Podnikateľské aktivity, ktorých výkon je v Bahrajne zakázaný

- Prevádzkovanie hazardných hier, automaty a pod.
- Výroba alkoholických nápojov, narkotík, zbraní a cigariet,
- Dovoz akéhokoľvek druhu odpadu, jeho skladovanie, spracovanie rádioaktívneho materiálu a toxických látok,
- Výroba, spracovanie a predaj azbestu a jeho vedľajšieho produktu,
- Výroba a priemyselné využitie zakázaných chemických látok,
- Dovoz automatov na predaj cigariet ,
- Prevádzkovanie pôšt (výhradný prevádzkovateľ je Pošta Bahrajn).

Podnikateľské aktivity, ktoré môžu vykonávať iba občania Bahrajnu resp. spoločnosti

- Služby v oblasti sprostredkovania nehnuteľností, manažment nehnuteľností a majetku (toto obmedzenie sa nevzťahuje na predaj, kúpu a manažment súkromného nehnuteľného majetku alebo konzultačných služieb),
- Tlačové agentúry, publikácia a distribúcia tlače (denná tlač, špecializovaná tlač a časopisy),
- Tlačiarenské služby,
- Kinematografické služby,
- Riadenia a prevádzkovania kinematografických služieb, divadiel, a filmová distribúcia,
- Preprava tovaru, doprava cestujúcich a turistov,
- Služby poskytovania výletných plavieb po mori,
- Poskytovanie služieb autoškoly,
- Požičiavanie dopravných prostriedkov a motocyklov,
- Poskytovanie taxi služby,
- Predaj ropných a naftových produktov (čerpacie stanice),
- Predaj, oprava a distribúcia plynových fliaš,
- Služby týkajúce sa Hajj a Umra (religiózne aktivity),
- Sprostredkovanie a zabezpečenie zahraničnej pracovnej sily,
- Obchodné agentúry,
- Individuálne podniky.

Podnikateľské aktivity, ktoré môžu vykonávať iba občania Bahrajnu a občania iných krajín GCC, resp. spoločnosti

- Rybárstvo,
- Poskytovanie účtovného poradenstva, účtovníctvo (nezahŕňa audit),
- Dovozy, distribúcia a predaj pohonného paliva pre pretekárske automobily,
- Špedičná činnosť a prelievanie tovaru.

Iné obmedzenia pre výkon podnikateľských aktivít

- Obchod a maloobchod, občan Bahrajnu musí byť min. 51 % vlastníkom. Pre spoločnosti, ktoré sú vlastnené GCC je požadovaná aj účasť lokálneho partnera.
- Cestovné a turistické kancelárie, požadovaná je účasť lokálneho partnera.
- Zdravotné centrá a kliniky, licencie sú vydávané iba občanom Bahrajnu a GCC (rezident Bahrajnu) na základe dokladu o lekárskom vzdelaní a kvalifikácie (nevzťahuje sa na nemocnice)
- Poskytovanie farmaceutických služieb, min. 50 % kapitálu spoločnosti musí vlastniť občan Bahrajnu/farmaceut

2.2.2. Postup pri zakladaní obchodnej spoločnosti

Súhlas k založeniu obchodnej spoločnosti vydáva Riaditeľstvo obchodu a podnikateľských záležitostí, Ministerstvo obchodu a priemyslu (MOaP).

Obchodná spoločnosť je dohodou, kde sa jedna, dve alebo viac osôb zaviazajú participovať na podnikateľskej aktivite s cieľom dosiahnuť zisk. Predpokladá sa, že každá zainteresovaná osoba prispieva k podnikaniu vo forme kapitálu alebo práce s cieľom distribuovať zisk alebo stratu, ktorá je výsledkom podnikania. Proces registrácie spoločnosti môže prebehnúť do 7 dní od podania žiadosti o registráciu. V prípade „zrýchleného postupu pri registrácii“ je potrebné predložiť nasledovné dokumenty:

- žiadosť o registráciu
- návrh „Memorandum – stanovy spoločnosti“ (v arabskom alebo anglickom jazyku)

V prípade žiadosti o registráciu existujúcej spoločnosti je potrebné predložiť nasledovné dokumenty:

- rozhodnutie dozornej rady založiť spoločnosť,
- návrh „Memorandum – stanovy spoločnosti“ (v arabskom alebo anglickom jazyku),
- aktuálne finančné výkazy,
- splnomocnenie.

Akokoľvek iné dokumenty, vydané mimo Bahrajnu, je potrebné legalizovať na Ambasáde Bahrajnského kráľovstva a Ministerstve zahraničných vecí krajiny, ktorá dokumenty vydala.

2.2.3. Daňový a odvodový systém v Bahrajne

Daňový systém v Bahrajne je v porovnaní s Európskou Úniou atraktívny a veľkorysý, ide o prípad tzv. malého daňového raja v Strednom východe. V daňovom systéme neexistujú priame dane, ako sú daň z príjmu, zo zisku, z úrokov, z dividend, daň z pridanej hodnoty alebo iné poplatky. Prakticky jedinou priamou daňou je daň zo zisku naftárskych a petrochemických spoločností vo výške 46 %, splatná v 12 splátkach nasledujúcich po príslušnom daňovom období. Podnikateľské subjekty sú povinné odvádzať niektoré nepriame dane, napr. spotrebná daň, daň z prenájmu nehnuteľností, daň z hotelového ubytovania a špecifické dane zo zisku naftárskych a petrochemických spoločností. Povinne sa odvádza i príspevok v nezamestnanosti v rámci sociálneho systému krajiny.

Na základe získaných poznatkov z diskusií s podnikateľským sektorom konštatujeme, že práve jednoduchý daňový systém je najväčším lákadlom pre zahraničných investorov.

Zdaňovanie podnikateľských subjektov

Povinná daň pre podnikateľské subjekty, sa odvádza iba v prípade podnikania s ropou, naftou a zemným plynom, a je na úrovni 46 %. Tento typ daňovej povinnosti platí pre všetky podnikateľské aktivity v oblasti ťažby, spracovania, rafinácie, distribúcie a pod. bez ohľadu na pôvod založenia spoločnosti. Odpočítateľnými položkami môžu byť dane, zaplatené clá, náklady na suroviny, výrobu. Kapitálový majetok je odpisovaný počas svojho životného cyklu.

Daň mestu/obecná daň

Obecná daň je povinná pre všetky nepodnikateľské súkromné osoby, alebo podnikateľské subjekty, ktoré si prenajímajú nehnuteľnosť v Bahrajne. Výška dane závisí od pôvodu majetku (napr. nevybavená rezidenčná nehnuteľnosť, vybavená rezidenčná nehnuteľnosť, nehnuteľnosť určená na podnikateľské účely apod.) a pohybuje sa medzi 5-10 %.

Spotrebná daň

Spotrebná daň z predaja pohonných hmôt je stanovená vo výške 12 %. Ďalej je stanovený povinný poplatok vláde vo výške 5 % za všetky hotelové služby, ako aj 15 % príplatok pripočítaný k akémukoľvek účtu.

Príspevok v nezamestnanosti

Odvodovou povinnosťou v Bahrajne je napr. príspevok v nezamestnanosti vo výške 1 % z príjmu. Táto odvodová povinnosť sa vzťahuje pre občanov Bahrajnu ako aj zamestnancov cudzincov. Zamestnanci, Bahrajňania ako aj cudzinci sú v prípade nezamestnanosti zabezpečení v nezamestnanosti na základe podmienok LMRA (Regulačný úrad pracovného trhu).

Medzinárodné zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia

Bahrajn uzatvoril medzinárodné zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia s nasledujúcimi krajinami: Čína, Egypt, Francúzsko, Jordánsko, Libanon, Luxembursko, Malajzia, Maroko, Filipíny, Singapur, Syria, Thajsko a Turecko. V súčasnej dobe sú v procese rokovania aj zmluvy medzi Alžírskom, Belgickom a Holandskom.

2.2.4. Dovozy tovarov a dovozné clá

Všetky dovážané tovary podliehajú určitým pravidlám dovozu. Osoba, ktorá má záujem dovážať tovar do krajiny na ďalší predaj alebo spotrebu musí obdržať licencie z Úradu pre clá a Riaditeľstva prístavu v rámci Ministerstva financií. Výška dovozného cla v Bahrajne je stanovená od roku 2002 na 5 %, s výnimkou alkoholu 125 %, tabakových výrobkov 100 % a ďalších 417 tovarov colného sadzobníka pre potraviny a medicínske tovary.

Výnimkou colného sadzobníka sú tovary, ktoré podliehajú špeciálnemu zdaneniu sú aj:

- kapitálové tovary,
- tovary určené na re-export,
- suroviny určené na ďalšie spracovanie,

- polovýrobky určené na ďalšie spracovanie,
- dovoz určený na rozvojové projekty.

Dovoz zbraní je všeobecne zakázaný, jedinou dovoznou licenciou na dovoz zbraní disponuje vládna spoločnosť.

2.2.5 Základné pravidlá pre finančné výkazníctvo a audit v Bahrajne

Povinné požiadavky pre podnikateľské subjekty

Zákonnou povinnosťou pre všetky podnikateľské subjekty v Bahrajne je viesť účtovnú evidenciu a výkazy, tak aby dôveryhodne odrážali prevádzkové aktivity a finančný status spoločnosti, ako aj boli zdrojom pre vypracovanie ročných finančných výkazov podľa medzinárodných účtovných štandardov (IFRS). Obchodný zákonník z roku 2001 definuje pre podnikateľské subjekty povinnosť viesť nasledovnú evidenciu:

- evidencia majiteľov
- evidencia záväzkov
- evidencia zápisníc dozornej rady
- evidencia zápisníc rokovaní vlastníkov
- evidencia dochádzky majiteľov na rokovaníach

Zákon nestanovuje presné podmienky vedenia účtovnej evidencie a použitého jazyka. Obvykle sa účtovná evidencia a výkazníctvo vedie v anglickom alebo arabskom jazyku. Účtovná evidencia a výkazníctvo sa musí archivovať počas obdobia 10 rokov.

Povinné podklady pre systém auditovania

Vyhláška č.26 z roku 1996 upravuje požiadavky na výkon auditóra a stanovuje princípy pre výkon auditorskej činnosti. Zákon definuje povinnosť súladu práce auditorov s Medzinárodnými štandardami pre audit (vydaných Medzinárodnou federáciou auditorov), pravidlami stanovenými MOaP, Centrálnou Bankou Bahrajnu a iných relevantných oficiálnych inštitúcií. Audit pre finančné inštitúcie, banky, poisťovacie spoločnosti a verejné akciové spoločnosti musí byť vykonaný uznávanou medzinárodnou profesionálnou spoločnosťou (napr. Deloitte & Touche ME, Ernst & Young apod.)

Účtovné princípy a praktiky

Obchodný zákonník z roku 2001 definuje, že všetky právne podnikateľské subjekty sú povinné viesť účtovníctvo v súlade s Medzinárodnými účtovnými štandardami. Islamské banky sú povinné viesť účtovníctvo v súlade s podmienkami, ktoré vydala Účtovná a auditorská organizácia pre islamské finančné inštitúcie (AAOIFI).

Finančné výkazníctvo

Obchodný zákonník z roku 2001 definuje, že všetky akciové spoločnosti, spoločnosti s ručením obmedzením, a určené subjekty predkladajú výročnú správu, ktorá musí obsahovať správu dozornej rady, auditnú správu, súvahu a výsledovku v súlade s s Medzinárodnými účtovnými štandardami.

Všetky banky, podnikajúce na základe licencie vydané Centrálnou Bankou Bahrajnu sú povinné spracovať finančné výkazy v súlade s s Medzinárodnými účtovnými štandardami. Islamské finančné podnikateľské subjekty sú povinné viesť účtovníctvo v súlade s podmienkami, ktoré vydala Účtovná a auditorská organizácia pre islamské finančné inštitúcie (AAOIFI).

Spoločnosti kótované na burze

Spoločnosti, ktorých akcie sú obchodovateľné v rámci Bahrain Stock Exchange (BSE), majú zákaz organizovať stretnutie rady riaditeľov za účelom diskusie štvrťročných a ročných finančných výkazov počas BSE obchodnej periódy. Okrem toho, tieto spoločnosti musia písomne informovať BSE o termíne rokovania rady riaditeľov minimálne 5 dní pred ukončením štvrťročného alebo ročného finančného roka. Ďalej tieto spoločnosti musia publikovať výročné auditované finančné výkazy, súvahu, výkaz o všetkých príjmoch, výkaz cash flow, zmeny štruktúry vlastníkov 60 dní ukončení finančného roka. Tieto údaje musia byť zverejnené minimálne v dvoch lokálnych novinách (jeden arabský a jeden anglický) ako aj predložené BSE.

2.2.6. Pracovná sila a sociálne výhody

Pracovná sila a pracovný fond

Počet pracovnej sily v Bahrajne sa odhaduje na cca 380 000, z čoho asi 75 % tvoria cudzinci. Vláda v Bahrajne si uvedomuje, že nezamestnanosť je významným sociálnym a politickým kritickým faktorom. V roku 2002 Vláda v Bahrajne dokonca uzákonila, že určité profesie, napr. vodič nákladného dopravného vozidla, prevádzkovanie miestnej taxislužby, sú určené iba pre občanov Bahrajnu. V roku 2006 bol založený Úrad pre reguláciu pracovného trhu (LMRA) a Pracovný fond (LF). Jednou z významných reforiem v oblasti pracovného trhu je napr. poplatok zamestnávateľa za zamestnaného cudzinca pravidelne odvádzaný vláde s cieľom vyrovnávať náklady na zamestnanie cudzinca versus národnej pracovnej sily.

Pracovný fond zahájil niekoľko významných tréningových a rozvojových projektov pre cca 10 000 ľudí s cieľom postupne znižovať nezamestnanosť národnej pracovnej sily. V rámci programu Podpora pre rozvoj malého a stredného podnikania vláda ponúka spolufinancovanie, podnikateľské a IT poradenstvo, ktoré smeruje najmä k rozvoju a posilneniu pozície SME v súkromnom sektore a národnom hospodárstve.

V roku 2008 vláda uzákonila sociálnu podporu pre nízko-príjmové skupiny obyvateľstva vo výške 100 EUR/mesiac. Okrem toho vláda stanovila systém dotácií pre základné potraviny (múka, mlieko, hydina).

Sociálne poistenie

Zákon o sociálnom poistení z roku 1976 definuje odvody sociálneho poistenia pre občanov Bahrajnu ako aj cudzincov. Sociálne poistenie pre občanov Bahrajnu, zahŕňa starobný dôchodok, invalidný a vdovský dôchodok, je odvádzané vo výške 22 % zo základnej mzdy, pričom 14 % odvádza zamestnávateľ a 8 % zamestnanec. Okrem toho zamestnávateľ odvádza 3 % zo základnej mzdy každého zamestnanca (platí pre občanov Bahrajnu aj cudzincov) na pokrytie prípadných pracovných úrazov.

Na základe podmienok Zákona o poistení v nezamestnanosti z roku 2007, každý zamestnanec (platí pre občanov Bahrajnu aj cudzincov) povinne odvádza Generálnej organizácii pre sociálne poistenie (GOSI), príspevok poistenia v nezamestnanosti vo výške 1 % zo svojej mzdy, zamestnávateľ prispieva vo výške 3 %.

Spoločnosti s 50 a viac zamestnancami musia byť vybavené aj školiacim zariadením, ktoré schvaľuje Ministerstvo Práce (MP). V prípade, že spoločnosť nie je vybavená školiacim zariadením, táto spoločnosť musí uhradiť školiaci poplatok vo výške 4 % zo základnej mzdy cudzincov. Ďalej spoločnosti s 50 a viac zamestnancami musia prispievať aj na zdravotné poistenie vo výške 1,5 BD za mesiac za občana Bahrajnu a 4.5BD za cudzinca.

Regulácia zamestnávania cudzincov

Zamestnávateľ môže prijať do pracovného pomeru cudzinca, iba ak disponuje platným pracovným povolením vydaným MP. Pracovné povolenie sa vydáva na obdobie 2 rokov. Každý cudzinec súčasne musí disponovať povolením k pobytu v Bahrajne. Toto povolenie je zaznamenané v cestovnom pase a platnosť je závislá na pracovnom povolení. Na základe podmienok LMRA, musí zamestnávateľ odvádzať poplatok vo výške 10 BD (20 EUR) za mesiac za každé pracovné povolenie pre cudzinca s cieľom znížiť tak finančné výhody lacnej pracovnej sily zo zahraničia. O lacnej pracovnej sile hovoríme prevažne v prípade stavebníctva, ťažby a priemyselnej výroby, kde pracovná sila prichádza hlavne z Indie, Pakistanu a Sri Lanky. V roku 2008 vláda stanovila minimálnu mzdu pre pracovnú silu zo zahraničia na úrovni 100 BD/mesiac (200 EUR/mesiac), nakoľko vláda Indie vyvíjala nátlak na stanovenie minimálnej mzdy a ochrany zamestnancov.

Ešte je potrebné pripomenúť aj zamestnávanie pomocníkov/pomocníčok v domácnosti, čo je v Bahrajne úplne bežný jav. V tomto prípade vláda neprijala nijaké pravidlá zamestnávania v domácnosti, čo znamená plnú kompetenciu tej ktorej rodiny za zamestnanie pomocníka/pomocníčky v domácnosti. V niektorých prípadoch sa

stretávame s vyplácaním veľmi nízkej mzdy, neobmedzeným pracovným časom, nevhodným správaním k pomocníkom a pod.

V Bahrajne neexistujú zamestnávateľské zväzy, odbory alebo únie na ochranu zamestnancov, iba v roku 2008 vznikla Národná obchodná únia pre stavebný sektor s cieľom iniciovať povinný systém zdravotného poistenia pre pracovnú silu zo zahraničia. Na záver môžeme konštatovať, že úroveň sociálneho zabezpečenia, ochrany pracovnej sily, a manažmentu ľudských zdrojov v určitých sektoroch (stavebníctvo, ťažba a pod.) je na nízkej úrovni.

Povinné pravidlá pre zamestnávanie občanov Bahrajnu alebo „Bahrajnizácia“

Vláda podporuje zamestnanosť občanov Bahrajnu v súkromnom sektore tak, že stanovila povinné pravidlá zamestnávania nasledovne:

- Prevádzky alebo spoločnosti s viac ako 10 zamestnancami a menej ako 50 % pracovnej sily občanov Bahrajnu, sú povinné ročne zvýšiť výšku pracovnej sily Bahrajnu o 5 %.
- Prevádzky alebo spoločnosti s menej ako 10 zamestnancami sú povinné zamestnať aspoň jedného občana Bahrajnu, zamestnávateľ sa neberie do úvahy.
- V novo-začatých projektoch alebo zahraničných investíciách, je zamestnávateľ povinný zamestnať minimálne 20 % pracovnej sily občanov Bahrajnu, a pravidelne zvyšovať podiel pracovnej sily občanov Bahrajnu o 5 % každý rok.

Vyššie uvedené povinné pravidlá však neplatia v prípade stavebných spoločností s viac ako 500 zamestnancami, z dôvodu nedostatku stavebných robotníkov občanov Bahrajnu, čo znamená povinnosť zamestnať iba 5 % občanov Bahrajnu.

Na margo povinných pravidiel pri zamestnávaní občanov Bahrajnu tzv. „Bahrajnizácia“ je potrebné poznamenať, že s prijatými opatreniami vlády sa nestotožňujeme a sme názoru, že sú v mnohých prípadoch diskriminujúce a obmedzujúce pre zamestnávateľov ale aj zamestnancov cudzincov.

Databáza zamestnancov

Spoločnosti, ktoré zamestnávajú cudzincov sú povinné viesť databázu obsahujúce tieto údaje:

- meno cudzinca, priezvisko, pohlavie, národnosť,
- dátum narodenia, profesia, vzdelanie/kvalifikácia,
- predchádzajúci zamestnávateľ,
- číslo pracovného povolenia, dátum nástupu do pracovného pomeru a vyplácaná mzda.

Každý zamestnávateľ musí v januári predložiť MP menný zoznam zamestnaných cudzincov vrátane nasledovných údajov: profesia, výška vyplácanej mzdy, vek, pohlavie a národnosť.

2.2.7. Úloha Centrálnej Banky Bahrajnu

Centrálna Banka Bahrajnu (CBB) má vysoký kredit nielen doma, ale i v regióne Blízkeho Východu. CBB riadi monetárnu a finančnú politiku, riadi výmenný kurz a hodnotu Bahrajnského dinára, ktorý je naviazaný na USD. Okrem toho CBB rozhoduje o udeľovaní licencií, dozoruje banky a vydáva licencie pre podnikanie poisťovacích inštitúcií, investičných a finančných domov. K máju 2009 vydala CBB v Bahrajne nasledovné licencie na podnikanie: 25 licencií pre klasické retailové banky, 62 licencií pre klasické banky poskytujúce služby korporátnym spoločnostiam, 26 licencií pre islamské banky, 121 licencií pre poisťovacie inštitúcie, 49 licencií pre investičné domy, 35 licencií pre registrovaných obchodníkov a brokerov a 89 špecializovaných licencií.

Islamské bankovníctvo má výrazné miesto na trhu a rozmáha sa aj mimo regiónu GCC, a v čase prepuknutej globálnej finančnej krízy zabezpečilo ochranu mnohým svojim klientom od najhoršieho. Zo záujmu sumarizujeme niektoré špecifiká islamského bankovníctva nasledovne:

- vychádza z princípov Koránu a prísneho etického postoja,
- je založené na rozdelení rizika a zisku medzi bankou a zákazníkom,

- poskytuje služby iba pre konkrétne projekty a aktíva, neposkytuje financovanie pre nedefinované potreby,
- neobchoduje s derivátmi, syntetickými inštrumentami, swapmi, futures,
- zakazuje prijímať alebo vyplácať úroky, pretože peniaze považuje iba za médium výmeny, alebo spôsob stanovenia hodnoty vecí.

Na záver je zaujímavé doplniť, že bankový sektor Bahrajnu počas globálnej finančnej krízy sprísnil podmienky najmä pre malých a stredných podnikateľov, zatiaľ čo pozícia islamského bankovníctva sa výrazne posilnila vďaka ponúkaným produktom pre MSP.

3. HODNOTENIE PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA NA SLOVENSKU A V BAHRAJNE POMOCOU SVETOVÝCH INDEXOV A HODNOTIACICH METÓD

Analyzovať a merať kvalitu podnikateľského prostredia môžeme pomocou viacerých hodnotiacich metód alebo indexov. Indexy hodnotenia je možné deliť z rôznych hľadísk, napríklad podľa druhov, podľa objektivity, podľa hodnotiacich kritérií, prípadne podľa zvolenej hodnotenej veličiny, a pod. Zvolený index môže byť unikátny, ak údaje získavame zvláštnym prieskumom a sledujeme len zvolený účel, alebo môže byť kompozitný, odvodený od niekoľkých, už existujúcich prieskumov a indikátorov. Kompozitný index spravidla poskytuje viac informácií, napriek názorom o nezlučiteľnosti vstupných indikátorov. Za objektívne indexy považujeme tie, ktoré sú vyčísľované z objektívne merateľných údajov. Subjektívne sú založené na subjektívnych názoroch respondentov zvoleného súboru, ktoré nemožno objektívne kvantifikovať.

Súbor respondentov možno vytvárať z tzv. expertov, ktorí hodnotia danú krajinu zvonku, alebo z tzv. miestnych respondentov. Miestni respondenti majú viac informácií o domácom prostredí ako experti, na druhej strane sú však výsledky ich hodnotení menej presné pre medzinárodné porovnávanie. Konštrukcia indexu, charakter údajov a zdroje údajov sú tri kľúčové kritériá pre rozdielne prístupy merania kvality podnikateľského prostredia. Indexy sa zároveň odlišujú predmetom merania alebo zvolenou premennou veličinou kvality podnikateľského prostredia.²⁷

V nasledujúcej kapitole sa zameriame na porovnanie hodnotení podnikateľského prostredia na Slovensku a v Bahrajne pomocou svetových indexov a hodnotiacich metód. Indexy a hodnotiace metódy sme identifikovali na základe definovaných kategórií s cieľom analyzovať a sumarizovať výsledky medzinárodných inštitúcií a následne ich porovnať s výsledkami vlastného výskumu.

²⁷Korner, P., Kudrna, Z., Vychodil, O.: Měření kvality podnikatelského prostředí ve střední Evropě. Finance a úvěr, roč. 52, 2002. č. 12. str. 674-697

Tabuľka č. 12: Porovnanie hodnotení podnikateľského prostredia v oboch krajinách

Kategória	Zdroj	Slovensko poradie	Bahrajn poradie	z počtu
Ekonomická sloboda	Index ekonomickej slobody Heritage Foundation/Wall Street Journal	35	13	157
Kvalita podnikateľského prostredia Prístupnosť podnikania v danej krajine	„Doing Business 2010“ Svetová Banka	42	20	183
Konkurencieschopnosť ekonomiky	Index globálnej konkurencieschopnosti Svetové ekonomické fórum	47	38	133
Efektívnosť využívania info- komunikačných technológií	Index info-komunikačnej vyspelosti Svetové ekonomické fórum	43	37	134
Otvorenosť krajiny voči medzinárodnému obchodu a investíciám	Index globálnych podmienok na obchodovanie Svetové ekonomické fórum	46	24	121
Kvalita podnikateľského prostredia	Svetová ročenka konkurencieschopnosti Inštitút pre rozvoj manažmentu	33	-	57
Kvalita podnikateľského prostredia	Index podnikateľského prostredia Podnikateľská aliancia Slovenska	-	-	-

Zdroj: vlastné spracovanie, november 2009

3.1. Hodnotenie podnikateľského prostredia Slovenska a Bahrajnu Heritage Nadáciou

Prestížna americká organizácia The Heritage Foundation v spolupráci s redakciou denníka The Wall Street Journal každoročne spracováva analytickú štúdiu Index ekonomickej slobody. Index definuje ekonomickú slobodu ako „obmedzenosť vládneho vplyvu na rozhodovanie o produkcii, alebo spotrebe tovaru a služieb nad rozsah nevyhnutný na zachovanie slobody samotnej“.²⁸

Pri vytváraní 157-miestneho rebríčka Index hodnotí desať kategórií. Každá z kategórií obsahuje rôzny počet faktorov hodnotených vlastnou škálou, spolu 50 vo všetkých kategóriách. Aritmetický priemer hodnotení všetkých faktorov udáva index ekonomickej slobody konkrétnej ekonomiky. Čím je rozdiel menší, tým je vyššia ekonomická sloboda

²⁸ www.hayek.sk, Nadácia A.Hayeka Bratislava

v danej krajine. Z analýzy a porovnania výsledkov Indexu ekonomickej slobody vyplýva záver, že prosperita krajín závisí od ekonomickej slobody. Ekonomicky najslobodnejšie krajiny podľa Indexu majú najvyššiu úroveň HDP na obyvateľa i rastu reálneho HDP, najnižšiu mieru chudoby, najvyššiu mieru ľudského rozvoja, najnižšiu mieru korupcie a najvyššiu priemernú dĺžku života obyvateľov.

Tabuľka č. 13: Index ekonomickej slobody 2010 vo vybraných krajinách

Hodnotenie Indexu ekonomickej slobody 2010	Hong Kong	Singapúr	Austrália	USA	Bahrain	Česko	Slovensko	SAE	Maďarsko	Poľsko
Pozícia krajiny	1.	2.	3.	8.	13.	34.	35.	46.	51.	71.
Celkové hodnotenie / Kategórie Indexu	89,7	86,1	82,6	78,0	76,3	69,8	69,7	67,3	66,1	63,2
Podnikateľské prostredie	98.7	98.2	90.3	91.3	77.8	65.5	72.6	67.4	76.8	62.2
Obchodná politika	90.0	90.0	85.1	86.9	82.9	87.5	87.5	82.2	87.5	87.5
Daňové a odvod. zaťaženie	93.0	90.7	61.4	67.5	99.9	80.1	84.0	99.9	68.6	74.9
Vládne výdavky	93.7	95.3	64.9	58.0	80.8	45.6	64.5	80.9	25.9	46.8
Menová stabilita	83.1	80.9	82.7	78.1	73.4	75.6	78.2	68.8	74.1	78.1
Tok kapitálu a zahraničné investície	90.0	75.0	80.0	75.0	65.0	70.0	70.0	35.0	75.0	60.0
Bankový a finančný sektor	90.0	50.0	90.0	70.0	80.0	80.0	70.0	50.0	70.0	60.0
Vlastnícke práva	90.0	90.0	90.0	85.0	60.0	65.0	50.0	50.0	65.0	55.0
Regulácia zamestnanosti v krajine, pracovné právo	87.4	98.9	94.9	94.8	89.4	76.4	65.1	79.3	67.6	61.5
Čierna ekonomika	81.0	92.0	87.0	73.0	54.0	52.0	50.0	59.0	51.0	46.0

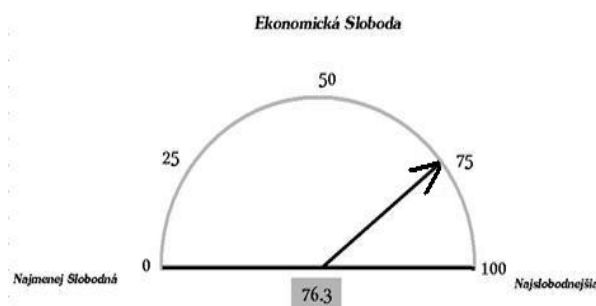
Zdroj: <http://www.heritage.org/index>, vlastné spracovanie, november 2009

V roku 2010 sa najslobodnejšou ekonomikou sveta stal Hongkong, ktorý si tento titul udržiava už od roku 1995, nasledujú ho Singapúr a Austrália. Naopak, na chvoste rebríčka sa spomedzi hodnotených krajín umiestnila rovnako ako vlani Kuba, Zimbabwe a Severná Kórea.

Podľa Indexu ekonomickej slobody 2010 sa Slovensko umiestnilo na 35. mieste a tým sa zaradilo do priemeru medzi európskymi ekonomikami s hodnotením na úrovni 69,7 %. V porovnaní s krajinami strednej Európy sa pred Slovenskom umiestnila iba Česká republika na 34. mieste hodnotiaceho rebríčka. Pozitívne hodnotenie získala SR najmä v

oblastiach: obchodná politika, systém daňového a odvodového zaťaženia a menová stabilita. Medzi najhoršie hodnotené kategórie patrí: čierna ekonomika, vládne výdavky, zásahy vlády a regulácia zamestnanosti, pracovné právo a pod. Ostatné kategórie podľa Indexu ekonomickej slobody dosahujú priemerné hodnotenie.

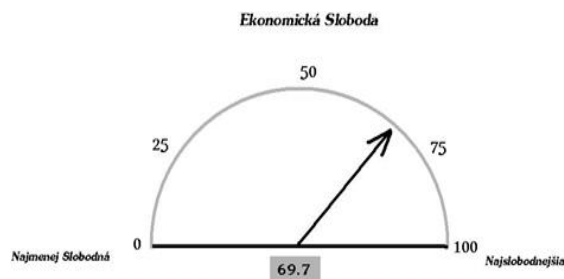
Obrázok č. 3: Skóre „Ekonomická sloboda“ pre Slovensko

Zdroj: www.heritage.org/index/Country/Slovakia

Podľa Indexu ekonomickej slobody 2010 sa Bahrajn umiestnil na 13. mieste s hodnotením na úrovni 76,3 %. Vďaka priaznivému podnikateľskému prostrediu s nulovou daňovou povinnosťou a voľným pohybom kapitálu si získal Bahrajn vysoké hodnotenie na úrovni 99,9 %. Ďalej medzi pozitívne oblasti patrí aj regulácia zamestnanosti a obchodná politika. Nižšie hodnotenie získal Bahrajn v oblastiach čiernej ekonomiky alebo boja proti korupcii a vlastníckych práv.

Obrázok č. 4: Skóre „Ekonomická sloboda“ pre Bahrajn

Zdroj: www.heritage.org/index/Country/Bahrain

Slovenská republika má oproti Bahrajnu pozitívnejšie hodnotenie iba v oblasti obchodná politika a to z dôvodu jednotnej obchodnej politiky EÚ a obchodovania bez tarifných poplatkov pre mnohé produkty. Napriek tomu široká škála produktov a služieb na Slovensku stále podlieha dovozným clám, obmedzeniam resp. iným pravidlám obchodovania a dovozu. Podobne v Bahrajne významné produkty a služby podliehajú dovozným a vývozným obmedzeniam resp. iným povinným štandardom. Druhou pozitívnejšou oblasťou je menová stabilita, najmä relatívne nízka inflácia a v oboch krajinách značná cenová regulácia. V Bahrajne ide najmä o reguláciu cien potravinárskych výrobkov, elektriny, vody a pohonných hmôt.

3.2. Hodnotenie podnikateľského prostredia Slovenska a Bahrajnu Svetovou bankou

Svetová banka sleduje a vyhodnocuje pomocou metódy „Doing Business“ kvalitu podnikateľského prostredia v 183 krajinách sveta. Správa „Doing Business 2010“, s podtitulom „Reformy v ťažkých časoch“ („Reforming through Difficult Times“) bola oficiálne zverejnená 8.9.2009. Správa „Doing Business“ monitoruje reformy zlepšujúce podmienky podnikania a odstraňujúce administratívne bariéry v niektorých kategóriách a na základe analýzy 183 krajín v období od júna 2008 do mája 2009 zostavila rebríček umiestnenia jednotlivých krajín.

Svetové týždenníky sa vyjadrili k výsledkom správy ako napr. „Povzbudivo povedané, reforma je nákazlivá. Krajiny sa postupne pokúšajú nasledovať lídrov vo svojich regiónoch. Ochota vlád pokračovať v reformných krokoch napriek súčasnej ťažkej dobe poskytuje perspektívu na rýchle uzdravenie.“²⁹

²⁹ The Economist, 20. mája 2009

Ďalším zaujímavým vyjadrením o správe "Doing Business" je, že stanovuje presné hodnoty pre oblasti podnikania o ktorých sme vedeli iba hmlisto, ako aj dáva možnosť občanom a investorom porovnávať svoje krajiny s ďalšími 183 krajinami.³⁰

Tabuľka č. 13: Umiestnenie vybraných krajín v rebríčku „Doing business 2010“

Vybrané krajiny	poradie rok 2009	poradie rok 2010	Rozdiel
Singapur	1	1	-
Nový Zéland	2	2	-
Spojené štáty americké	4	4	-
Veľká Británia	6	5	+ 1
Bahrajn	18	20	- 2
Spojené arabské emiráty	47	33	+ 14
Slovensko	35	42	- 7
Maďarsko	41	47	- 6
Poľsko	72	72	-
Česká Republika	66	74	- 8

Zdroj: vlastné spracovanie, november 2009

Popredné miesta v rebríčku hodnotenia kvality podnikateľského prostredia v jednotlivých krajinách si udržali opätovne, ako minulý rok Singapur, Nový Zéland a USA.

Slovensko sa umiestnilo na 42. mieste, čo znamená v porovnaní s rokom 2009 prepád o 7 priečok. V rámci regiónu V4 si svoje postavenie udržalo len Poľsko na 72. mieste. Všetky ostatné krajiny oslabili svoje pozície napriek prijatým reformám podporujúcich jednoduchosť podnikania. Česká republika klesla z 66 na 74 miesto, Maďarsko kleslo z 41 na 47 miesto. Pozitívnu reformou na Slovensku v rokoch 2008/2009 v kategórii cezhraničného obchodovania bola elektronizácia niektorých procedúr pri colnom konaní, vďaka ktorým sa nevyhnutná administratíva pre exportérov skrátila o dva dni (20 z pôvodných 22 dní). Najslabšie hodnotenými kategóriami sú začiatok podnikania, vymožitelnosť zmlúv, získanie stavebného povolenia, ukončenie podnikania, ochrana investorov. K silnejšie hodnoteným kategóriám patria registrácia nehnuteľného majetku a dostupnosť úverových zdrojov.

³⁰The Economist, 12. marec 2009

Slovenská republika spolu s Českou republikou a Maďarskom boli po rekvalifikácii v roku 2008 priradené zo skupiny „Východná Európa a Centrálna Ázia“ do kategórie „OECD krajiny s vysokými príjmami“.

Bahrajn sa umiestnil na 20 mieste, čo znamená prepád o 2 priečky v porovnaní s rokom 2009 (pozícia 18). V rámci krajín GCC si svoje postavenie výrazne vylepšili iba Spojené Arabské Emiráty o 14 priečok. Ostatné krajiny regiónu si svoje pozície oslabili kvôli pomalému procesu v prijímaní reforiem v danom roku. Pozitívnymi krokmi v prípade Bahrajnu je najmä centralizácia vybavovania a odsúhlasovania stavebných povolení, ako aj zníženie celkového času na vybavenie stavebného povolenia.

Tabuľka č. 14: Porovnanie hodnotenia podnikateľského prostredia Slovenska a Bahrajnu v jednotlivých kategóriách v roku 2010

Kategórie hodnotenia „Doing Business 2010“	Slovenská republika	Bahrajn	Rozdiel
KVALITA PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA	42	20	-22
Začatie podnikania	66	63	-3
Stavebné povolenia, licenčné konanie	56	14	-42
Pracovné právo	81	13	-68
Registrácia nehnuteľného majetku	11	22	+11
Dostupnosť úverových zdrojov	15	87	+72
Ochrana investorov	109	57	-52
Daňové povinnosti	120	13	-107
Cezhraničné obchodovanie	113	32	-81
Vymožiteľnosť zmlúv	61	117	+56
Ukončenie podnikania	39	26	-13

Zdroj: Doing Business 2010 www.worldbank.org/doingbusiness, november 2009

3.3. Hodnotenie podnikateľského prostredia Slovenska a Bahrajnu na Svetovom ekonomickom fóre

Svetové ekonomické fórum (World Economic Forum, WEF) je medzinárodná nevládna inštitúcia, ktorá spája popredných politikov, predstaviteľov bánk a finančných kruhov. Jej cieľom je presadzovať globálny hospodársky a sociálny pokrok cestou účinnej hospodárskej spolupráce.

História Svetového ekonomického fóra siaha do roku 1971, keď Klaus Schwab, profesor podnikového manažmentu na Ženevskej univerzite zorganizoval dvojtýždňové sympóziu v Davose, určené pre európskych riadiacich pracovníkov, ktorým prezentoval americké manažérske techniky. Tieto konferencie sa začali uskutočňovať každý rok a stali sa známe ako Sympóziu v Davose. V súčasnej dobe sa fórum schádza prevažne vo švajčiarskom Davose za účasti najvyšších predstaviteľov vlád a veľkých medzinárodných organizácií, najlepších svetových ekonómov a prestížnych masmédií.

Klaus Schwab, zakladateľ a výkonný predseda Svetového ekonomického fóra hovorí o vplyve celosvetovej krízy na ekonomické prostredie: „Silná závislosť medzi svetovými ekonomikami robí celosvetovú ekonomickú krízu skutočnou v každom smere. Politickí predstavitelia v súčasnosti hľadajú spôsoby ako zvládnuť nové ekonomické výzvy, a pripravujú svoje ekonomiky, aby obstáli v budúcom ekonomickom priestore poznačenom rastúcou neistotou. V zložitom ekonomickom prostredí je pre krajiny viac ako inokedy dôležité stavať silné základy podmieňujúce rast a rozvoj.“³¹

³¹ http://www.alianciapas.sk/menu_pravidelne_globalna_konkurencieschopnost_2009_ts.pdf

3.3.1. Index konkurencieschopnosti ekonomík

Svetové ekonomické fórum spracovalo „Správu o globálnej konkurencieschopnosti 2009-2010“ („The Global Competitiveness Report 2009-2010“). V uvedenej správe je analyzovaná a hodnotená schopnosť krajín dosahovať udržateľný hospodársky rast v strednodom horizonte a zabezpečiť vysokú úroveň prosperity pre svojich občanov. Svetové ekonomické fórum definuje: Konkurencieschopnosť ako „skupinu inštitúcií a ekonomických politík podporujúcich vysoké tempá rastu v strednodobom období“.³²

Hodnotenie krajín je založené na Indexe globálnej konkurencieschopnosti. Index je založený na 12 pilieroch konkurencieschopnosti a poskytuje obraz konkurenčného prostredia v krajinách sveta v rôznom štádiu vývoja.

Základnými piliermi Indexu konkurencieschopnosti ekonomík sú: Verejné inštitúcie, Infraštruktúra, Makroekonomická stabilita, Zdravie obyvateľstva a základné vzdelanie, Vyššie vzdelávanie a tréning, Efektívnosť trhu tovarov, Efektívnosť pracovného trhu, Vypelosť finančného trhu, Technologická pripravenosť, Veľkosť trhu, Vypelosť podnikových procesov a Inovácie.

Index konkurencieschopnosti ekonomík je doplnený Indexom konkurencieschopnosti podnikov, ktorého autorom je Profesor Harvardskej univerzity Michael E. Porter. Index skúma širokú škálu faktorov, ktoré sa priamo dotýkajú fungovania podnikov, t. j. vypelosť podnikových procesov a aktuálnu kvalitu podnikateľského prostredia krajiny, v ktorom domáce podniky pôsobia.

Správa obsahuje detailné profily každej zo 133 ekonomík uvádzaných v štúdiu a poskytuje ucelený pohľad na celkové umiestnenie ako aj na najvýraznejšie konkurenčné výhody a nevýhody každej ekonomiky vychádzajúc z výsledkov analýzy použitej pri tvorbe rebríčka. Ukazovatele poradia sú zostavované na základe štatistických, verejne dostupných dát a výsledkov celosvetového dotazníkového prieskumu názorov

³² WEF: The Global Competitiveness Report 2004. Oxford, Oxford University Press, 2004. str. 14.

top manažérov. Minulý rok bolo oslovených viac ako 13.000 top manažérov zo 133 krajín. Prieskum je navrhnutý tak, aby zachytil široký okruh faktorov ovplyvňujúcich podnikateľské prostredie. Správa zároveň obsahuje súhrnný zoznam najdôležitejších silných a slabých stránok krajín, čím umožňuje identifikovať prioritné oblasti, ktoré treba reformovať.

Tabuľka č. 15: Hodnotenie vybraných krajín podľa indexu GCI 2009 - 2010

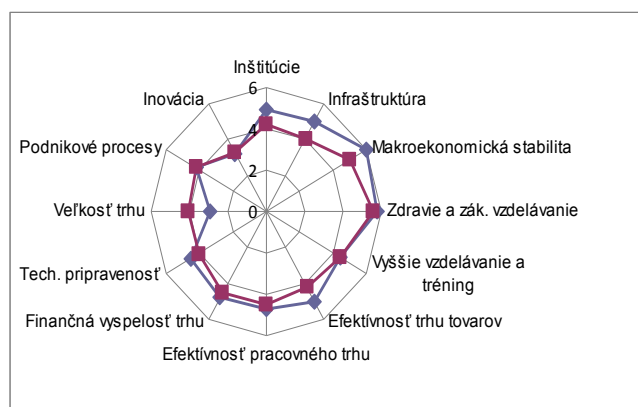
Krajina	GCI 2009–2010		GCI 2008–2009
	Poradie	Hodnotenie	Poradie
Švajčiarsko	1	5.60	2
USA	2	5.59	1
Singapúr	3	5.55	5
Švédsko	4	5.51	4
Dánsko	5	5.46	3
Fínsko	6	5.43	6
Nemecko	7	5.37	7
Japonsko	8	5.37	9
Kanada	9	5.33	10
Holandsko	10	5.32	8
Hong Kong	11	5.22	11
Taiwan, Čína	12	5.20	17
Veľká Británia	13	5.19	12
Nórsko	14	5.17	15
Austrália	15	5.15	18
Francúzsko	16	5.13	16
Česká republika	31	4.67	33
Bahrajn	38	4.54	37
Poľsko	46	4.33	53
Slovenská republika	47	4.31	46
Maďarsko	58	4.22	62

Zdroj: Global Competitiveness Report 2007, www.weforum.org, november 2009

V celkovom poradí rebríčka Správy o globálnej konkurencieschopnosti 2009-2010 vedie Švajčiarsko, USA sa prepadli v porovnaní s minuloročným hodnotením o o jednu priečku na druhé miesto, kvôli oslabeniu ich finančných trhov a makroekonomickej stability. Prvú päťku uzatvárajú Singapur, Švédsko a Dánsko. Jednotkou v hodnotení rastovej konkurencieschopnosti je Fínsko, ktoré sa v posledných piatich rokoch umiestnilo na vrchole už štvrtýkrát. Táto krajina má mimoriadne priaznivé makroekonomické prostredie a efektívny systém verejných inštitúcií. Súkromný sektor zasa vykazuje

intenzívnu náklonnosť k využívaniu nových technológií a naďalej rozvíja inovačnú kultúru. Severské krajiny si aj v tomto roku udržali prominentné zastúpenie v prvej desiatke. Tieto krajiny dosiahli vynikajúce umiestnenie aj napriek tvrdeniu, že vysoké daňové zaťaženie a nadštandardné sociálne systémy vo všeobecnosti znižujú konkurencieschopnosť. To naznačuje, že efektívnosť vynakladania verejných výdavkov je oveľa dôležitejšia ako výška celkového daňového zaťaženia. V top desiatke naďalej prevažujú európske ekonomiky.

Obrázok č. 5: Hodnotenie Slovenska podľa GCI pilierov

■ Slovenská republika, ■ ekonomiky v inovačnej fáze

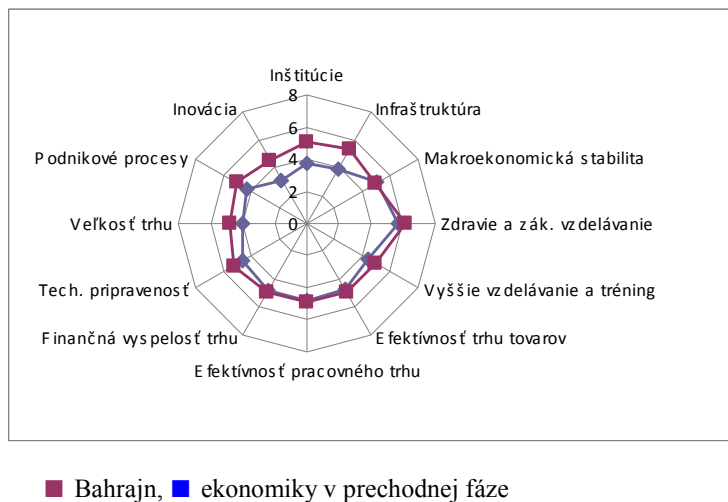
Zdroj: The Global Competitiveness Report 2009-2010, World Economic Forum

Na základe úrovne minuloročného hrubého domáceho produktu bolo Slovensko tento rok prvýkrát hodnotené v rámci skupiny rozvinutých krajín, ktorých hospodársky rozvoj je podľa Svetového ekonomického fóra založený predovšetkým na schopnosti inovovať. Slovensko sa v porovnaní 133 krajín umiestnilo na 47. priečke. V rebríčku naše umiestnenie kleslo už tretíkrát po sebe (2008/09 – 46. miesto, 2007/08 – 41. miesto). Krajiny V4 stúpajú a dve sa umiestnili pred nami (Česká republika 31., Poľsko 46. Maďarsko 58.).

Najväčšou konkurenčnou nevýhodou Slovenska je vysoká miera klientelizmu v krajine (127. priečka v 133-miestnom rebríčku). Medzi ďalšie konkurenčné nevýhody Slovenska patria aj nízka vymožitelnosť práva, mimoriadne nízka dôvera verejnosti vo finančnú bezúhonnosť politikov, nízka efektívnosť verejných výdavkov, netransparentnosť pri verejnom obstarávaní, vysoké administratívne zaťaženie a náklady poľnohospodárskej politiky.

Medzi výraznými konkurenčnými výhodami sa nachádza otvorenosť ekonomiky krajiny zahraničným investorom prinášajúcim nové technológie, legislatíva podporujúca prílev investícií, nízke colné bariéry, rozvinutý trh tovarov a služieb, vysoká korelácia medzi výškou miezd a produktivitou práce, nízke riziko terorizmu, zdravý bankový sektor a relatívne dobrá dostupnosť financovania. V oblasti zdravia obyvateľstva (počet nakazených maláriou, cudzinecké choroby a pod.) dosiahla SR dokonca dve prvenstvá v skupine 133 hodnotených ekonomík.

Obrázok č. 6: Hodnotenie Bahrajnu podľa GCI pilierov

Zdroj: The Global Competitiveness Report 2009-2010, World Economic Forum

Na základe celkového hodnotenia a makroekonomických ukazovateľov Bahrajn spadá do skupiny ekonomík v prechodnej fáze. Podľa hodnotenia GCI 2009-2010 sa Bahrajn v porovnaní 133 krajín umiestnil na 38. mieste.

V rebríčku umiestnenia krajín klesol oproti minulému roku o 1 priečku. V porovnaní s krajinami Blízkeho Východu sa pred Bahrajnom umiestnil Katar na 22.mieste, Spojené arabské emiráty na 23. mieste a Saudská Arábia na 28. mieste.

Medzi najväčšie konkurenčné nevýhody Bahrajnu patrí dostupnosť lokálnych dodávateľov z kvantitatívneho i kvalitatívneho hľadiska a zamestnanosť žien v akomkoľvek sektore, čo je odrazom náboženskej a kultúrnej charakteristiky národa. Ďalej medzi konkurenčné nevýhody krajiny patrí aj nedostatok kvalifikovaných výskumných ústavov v nadväznosti na spoluprácu s univerzitami, alebo vysokými školami v oblasti výskumu a vývoja.

Konkurenčnými výhodami krajiny a najlepšie hodnotenie dosiahla krajina v oblasti rozsahu daňového systému a vplyvu daňového systému na podnikanie v krajine. Ďalšími konkurenčnými výhodami sú aj jednoduchosť pravidiel pre vstup zahraničného investora, nízke obmedzenia pri zahraničnom obchode a pod. V oblasti vyspelosti finančného trhu je konkurenčnou výhodou zdravý bankový sektor, relatívne dobrá dostupnosť financovania a neobmedzenie pohybu finančného kapitálu.

Bahrajn podobne ako Slovensko dosiahol v oblasti zdravia obyvateľstva (počet nakazených maláriou, cudzinecké choroby a pod.) dve prvenstvá v skupine 133 hodnotených ekonomík.

3.3.2. Index sieťovej pripravenosti

Globálna správa o informačných technológiách 2008-2009, ktorú pre Svetové ekonomické fórum pravidelne pripravuje vzdelávací inštitút INSEAD, publikovala jej 8. vydanie. Na Slovensku je správa pripravovaná v spolupráci so spoločnosťou CISCO. Správa hodnotí stav rozvoja info-komunikačných technológií v 134 krajinách sveta podľa viacerých kritérií. Výsledkom hodnotenia je tzv. index sieťovej pripravenosti (Networked Readiness Index, NRI), na základe ktorého sa tvorí poradie odrážajúce info-komunikačnú vyspelosť danej krajiny. Správa prináša jedinečné údaje o kvalitatívnych aspektoch

inštitucionálneho a podnikateľského prostredia.³³ Globálna správa poukazuje na to, že existujú veľké regionálne rozdiely v používaní info-komunikačných technológií v mnohých krajinách, vrátane Slovenska a Bahrajnu. Citeľné sú najmä medzi urbanizovanými oblasťami a vidiekom.

Index NRI mapuje pripravenosť krajín efektívne využívať informačno-komunikačné technológie na troch úrovniach a to všeobecné podnikateľské, regulačné a infraštruktúrne prostredie. Do úvahy berie aj pripravenosť na využitie info-komunikačných technológií zo strany občanov, firiem a vlád a reálnu situáciu v oblasti elektronickej komunikácie.

Index NRI kombinuje dáta z verejne dostupných zdrojov a výsledkov prieskumu Executive Opinion Survey, ktorý každoročne realizuje Svetové Ekonomické Fórum v spolupráci so sieťou partnerských inštitúcií.

Vysokorýchlostné siete, ako súčasť infraštruktúry krajiny a základ znalostnej ekonomiky, umožňujú ekonomický rast a napomáhajú v boji so súčasnou ekonomickou krízou. Pre mnohé krajiny predstavujú vysokorýchlostné siete výnimočnú a efektívnu príležitosť zvýšiť konkurencieschopnosť a efektívne prekonávať fyzické a geografické obmedzenia.

Vítazmi rebríčkov sa stali Dánsko a Švédsko, nasledujú USA, ktoré si polepšili o jednu priečku a potvrdili svoje kvality v sieťovej pripravenosti v období ekonomickej stagnácie. Správa zdôrazňuje, že kvalitné základy vzdelania a vysoká miera technologickej pripravenosti a inovácie sú hnacou silou na prekonanie súčasnej ekonomickej krízy.

„Dosiahnutý úspech pripomína lídrom z verejného aj súkromného sektora, aby nepoľavovali vo svojom zameraní na info-komunikačné technológie ako na dôležitý faktor podporujúci rast a konkurencieschopnosť v čase krízy,“ hovorí Irene Mia, ekonómka Svetového Ekonomického Fóra a zároveň spolu-editorka správy.

³³www.itnews.sk, 26. marec 2009

Tabuľka č. 16 : Hodnotenie indexu sieťovej pripravenosti vo vybraných krajinách

Poradie 2008-2009	Krajina	Hodnotenie 2008-2009	Poradie 2007-2008	Hodnotenie 2007-2008	Zmena
1	Dánsko	5.85	1	5.78	→
2	Švédsko	5.84	2	5.72	→
3	USA	5.68	4	5.49	↑
4	Singapúr	5.67	5	5.49	↑
5	Švajčiarsko	5.58	3	5.53	↓
6	Fínsko	5.53	6	5.47	→
7	Island	5.50	8	5.44	↑
8	Nórsko	5.49	10	5.38	↑
9	Holandsko	5.48	7	5.44	↓
10	Kanada	5.41	13	5.30	↑
11	Kórea	5.37	9	5.43	↓
12	Hong Kong SAR	5.30	11	5.31	↓
13	Taiwan	5.30	17	5.18	↑
14	Austrália	5.29	14	5.28	→
15	Veľká Británia	5.27	12	5.30	↓
32	Česká republika	4.53	36	4.33	↑
37	Bahrajn	4.38	45	4.13	↑
41	Maďarsko	4.28	37	4.28	↓
43	Slovenská republika	4.19	43	4.17	→
69	Poľsko	3.80	62	3.81	↓

Zdroj: The Global Information Technology Report 2008-2009, World Economic Forum

Slovensko sa spomedzi 134 testovaných krajín umiestnilo na 43. mieste. Zaujímavé je, že index NRI v prípade Slovenska neustále rastie a to rýchlejšie, než je celosvetový priemer. Táto skutočnosť je povzbudivá a naznačuje, že existuje priestor pre zlepšovanie konkurencieschopnosti našej krajiny.

Na Slovensku využíva internet 43,6 % obyvateľstva a v kategórii počet ľudí s prístupom k broadbandu (širokopásmovému internetu) sme sa umiestnili na 40. mieste. Najlepšie hodnotenie dosiahlo Slovensko v kategórii daňového systému, intenzity lokálneho konkurenčného prostredia a počte procedúr na právne vynútenie kontraktov. Najslabšie hodnotenie získalo Slovensko v kategórii úspechu vlády v podpore informačno-komunikačných technológií a efektívite riešení právnych sporov.

Samotná penetrácia internetu, resp. broadbandu nie je zďaleka jediným, hoci dôležitým kritériom. Jeho širokou dostupnosťou je totiž obvykle podmienený aj rozvoj aplikácií e-governmentu, elektronického biznisu atď. Podľa hodnotenia správy sa Slovensko nachádza spolu s ďalšími 38 krajinami v štádiu „zoznamovania sa“ s internetom. Tomuto statusu zodpovedá penetrácia internetu vo viac ako 15%, ale menej ako v 25% domácnostiach.³⁴

V čase intenzívneho hľadania ekonomických stimulov by to bol dobrý typ (nielen) pre slovenskú vládu. Možno treba častejšie pripomínať dôležitosť informácií, rovnako ako ako priemyselný tovar, či suroviny, ktoré určite potrebujú Just-in-Time logistiku.

Bahrajn sa v rámci 134 testovaných krajín umiestnil na 37. mieste, čím si svoju pozíciu oproti minulému roku výrazne polepšil, čo naznačuje správne napredovanie krajiny v zavádzaní a využívaní informačno-komunikačných technológií. Internet využíva cca 33 % obyvateľstva a v kategórii počet ľudí s prístupom k broadbandu (širokopásmovému internetu) sa umiestnil na 47.mieste.

Výborné hodnotenie dosiahol Bahrajn v kategórii rozsahu daňového systému a jeho vplyvu na podnikanie, počet užívateľov mobilných telefónov a pevnej telekomunikačnej. Najslabšie hodnotenie získal Bahrajn v kategórii exportu technologického know-how, počte procedúr na právne vynútenie kontraktov (v úplnom protiklade so Slovenskom) a v schopnosti inovovať.

³⁴ <http://www.insead.edu/v1/gitr/wef/main/analysis/>, október 2009

3.4. Hodnotenie podnikateľského prostredia na Slovensku pomocou Svetovej ročenky konkurencieschopnosti

Renomovaný švajčiarsky Inštitút pre rozvoj manažmentu (Institute for Management Development) v spolupráci s 54 svetovými organizáciami zverejnil Svetovú ročenku konkurencieschopnosti ekonomík v roku 2009 (World Competitiveness Yearbook). Na Slovensku sa na vypracovaní správy podieľa Nadácia F. A. Hayeka, Bratislava.

Definícia konkurencieschopnosti podľa Inštitútu pre rozvoj manažmentu: „Konkurencieschopnosť krajiny nemôže byť redukovaná iba na HDP a produktivitu, pretože firmy sa musia potýkať s politickými, kultúrnymi a vzdelávacími dimenziami krajín, takisto ako aj s ich ekonomikami“.³⁵

Index vyjadruje kvalitu podnikateľského prostredia, pričom za kvalitné prostredie sa považuje také, ktoré najviac napomáha podnikom presadiť sa doma i v zahraničí. V rámci tohto indexu sa porovnáva konkurenčná schopnosť 57 krajín sveta, vrátane Slovenskej republiky.³⁶

Index konkurencieschopnosti ekonomík, publikovaný už od roku 1989, porovnáva a hodnotí 329 rozličných kritérií, ktoré sú združené v štyroch základných oblastiach - ekonomický vývoj, efektívnosť vlády, efektívnosť podnikateľského prostredia a infraštruktúra. Dve tretiny dát predstavujú „tvrdé“ objektívne údaje. Medzi najdôležitejšie objektívne faktory patrí porovnávanie úrovne hospodárskeho rastu, národného bohatstva, toku investícií, obchodnej a platobnej bilancie, zamestnanosti, úrovne cien, stavu, vývoja a deficitov verejných rozpočtov, produktivity práce, vzdelanosti, úrovne technológií, výskumu, zdravotnej starostlivosti a pod. Subjektívne hodnotenia zvyšných faktorov v indexe boli získané na základe prieskumu u viac než 4000 topmanažérov zo všetkých krajín, pričom zo Slovenska sa prieskumu zúčastnilo takmer sto riaditeľov a vedúcich pracovníkov najvýznamnejších súkromných podnikov.

³⁵ IMD: Rosselet-McCauley, S.: World Competitiveness Yearbook 2004. Lousanne, International Institute for Management Development, 2004.

³⁶ www.hayek.sk, Svetová ročenka konkurencieschopnosti 2009, Tlačová správa

Títo v prieskume verejnej mienky hodnotili úroveň legislatívneho prostredia, vymáhateľnosti práva, štátnych zásahov, korupcie, zahraničných vzťahov, vplyvov globalizácie, hodnotového systému a iných. Všetky údaje pre výpočet indexu sú spracúvané a hodnotené na päťročnej báze, vrátane odhadov budúceho vývoja niektorých z nich.

Tabuľka č. 17: Umiestnenie top krajín v hodnotení WCY v roku 2009

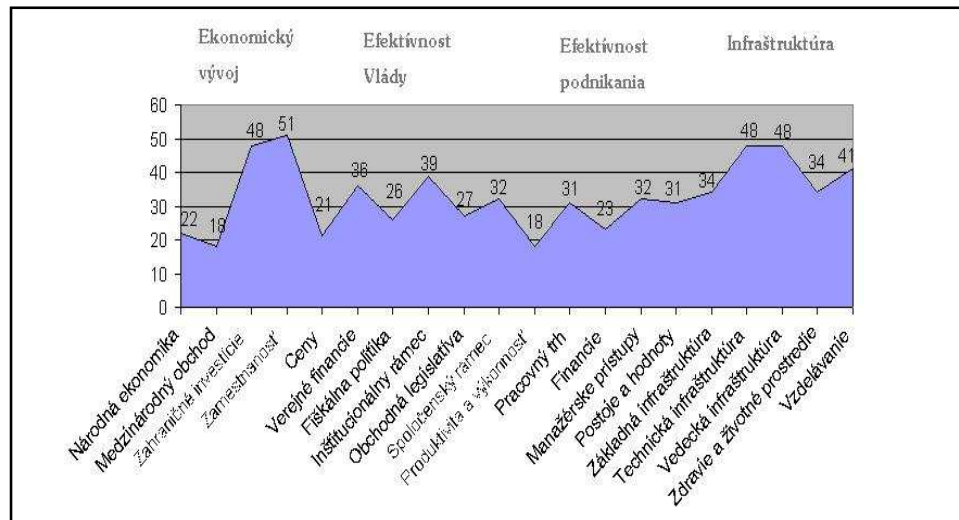
2009	Krajina
1.	USA
2.	Hongkong
3.	Singapúr
4.	Švajčiarsko
5.	Dánsko
6.	Švédsko
7.	Austrália
8.	Kanada
9.	Fínsko
10.	Holandsko
33.	Slovenská republika

Zdroj: The World Competitiveness Yearbook 2007, www.worldbank.org

Umiestnenie na prvých štyroch priečkach ročenky konkurenčnej schopnosti sa napriek rozmáhajúcej sa hospodárskej kríze oproti vlaňajšku nezmenilo. Pozíciu svetových lídrov v konkurencieschopnosti rovnako ako vlani potvrdili USA, nasledované Singapúrom, Hongkongom a Švajčiarskom. Na piatu priečku postúpilo z vlaňajšej šiestej pozície Dánsko, ktoré je nasledované Švédskom, Austráliou, Kanadou a Fínskom. Desiatku najkonkurencieschopnejších krajín uzatvára Holandsko, ktoré oproti vlaňajšku kleslo o dve priečky. Naopak, na chvoste rebríčka sa spomedzi hodnotených krajín umiestnila rovnako ako vlani Venezuela, pred Ukrajinou a Argentínou.

Slovenská republika sa spomedzi 57 hodnotených krajín umiestnila v horšej polovici rebríčka, a to na 33. priečke. V medziročnom porovnaní sa postavenie Slovenska zhoršilo o 3 miesta, z vlaňajšej 30. pozície. V porovnaní s najbližšími susedmi Slovensko zaostáva za Českou republikou (ktorá je umiestnením na 29. priečke najúspešnejšou postkomunistickou krajinou), umiestnenie našej krajiny je však výrazne lepšie ako umiestnenie susedného Poľska (44) či Maďarska (45).

Obrázok č. 7: Hodnotenie konkurencieschopnosti podnikateľského prostredia na Slovensku podľa Svetovej ročenky konkurencieschopnosti

Zdroj: IMD World Competitiveness Yearbook 2009

Najväčšími výzvami pre rast konkurenčnej schopnosti v najbližších rokoch sú pre Slovensko podľa Svetovej ročenky konkurencieschopnosti najmä znižovanie prudko rastúceho deficitu verejných financií, zníženie administratívneho zaťaženia pre podnikanie, zvýšenie kvality v zdravotníctve a v sociálnom systéme, zlepšenie vymáhateľnosti práva, reforma vzdelávania a vedy s cieľom podpory inovatívnosti, a zlepšenie ochrany zahraničných investorov.³⁷

³⁷ www.imd.ch/wcy09, október 2009

Tabuľka č. 18: Najlepšie a najhoršie hodnotené kritériá na Slovensku sú podľa Ročenky konkurencieschopnosti nasledovné:

Ekonomický vývoj:	Efektívnosť vlády:
Najlepšie hodnotenie: reálny rast HDP (v % na obyvateľa) otvorenosť ekonomiky (podiel vývozu a zahraničného obchodu na HDP) Najslabšie hodnotenie: vysoká nezamestnanosť ako dlhodobý problém ekonomiky nízka úroveň priamych investícií slovenských firiem do zahraničia	Najlepšie hodnotenie: motivačný a jednoduchý daňový systém podpora zahraničných investorov Najslabšie hodnotenie: klesajúca kvalita riadenia verejných financií vysoké odvodové zaťaženie kvalita právneho prostredia vládne zásahy do podnikania a dotácie štátnym podnikom
Efektívnosť podnikateľského prostredia:	Infraštruktúra:
Najlepšie hodnotenie: nízke náklady na pracovnú silu transparentnosť finančných inštitúcií a vhodná regulácia rizík na finančnom trhu vývoj indexu kapitálového trhu Najslabšie hodnotenie: slabo rozvinutý kapitálový trh dostupnosť kvalifikovaných topmanažérov priemerný počet odpracovaných hodín ročne podiel aktivít bankového sektora na HDP	Najlepšie hodnotenie: miera závislosti (ekonomicky aktívne vs. neaktívne obyvateľstvo) prístup k vode a základným tovarom miera investícií do telekomunikácií zaistenie budúcich dodávok energií Najslabšie hodnotenie: náklady na telekomunikácie (cena 3- minútového miestneho hovoru) náklady podnikov na elektrickú energiu výdavky na vedu, výskum a vzdelávanie

Zdroj: www.worldbank.com, október 2009

3.5. Hodnotenie podnikateľského prostredia na Slovensku

Podnikateľskou alianciou Slovenska

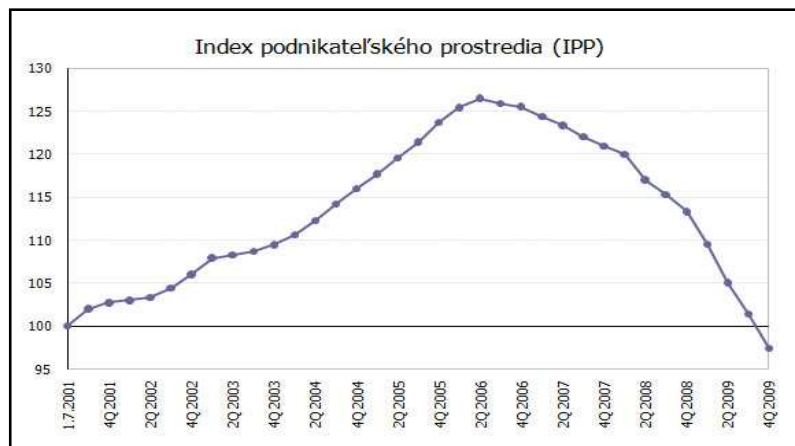
Podnikateľská aliancia Slovenska (PAS) od roku 2001 pravidelne v štvrt'ročných intervaloch monitoruje a hodnotí úroveň kvality podnikateľského prostredia na Slovensku pomocou Indexu podnikateľského prostredia (IPP). Prostredníctvom IPP možno sledovať celkový vývoj podnikateľského prostredia na Slovensku a tiež čiastkové pohyby v kvalite jednotlivých zložiek podnikateľského prostredia, napríklad zmeny v hospodárskej politike vlády, v legislatíve či v úrovni infraštruktúry. Index je tvorený na základe výsledkov pravidelných pociťových prieskumov medzi manažérmi, ktorí na základe

vlastných skúseností hodnotia aktuálny vývoj v sledovaných oblastiach podnikateľského prostredia.

Index má tri hodnotiace kategórie. Prvá kategória má 12 oblastí, ktoré sledujú vývoj legislatívneho a regulačného prostredia na Slovensku. Medzi jednotlivými oblasťami sledovania sú napríklad obchodná legislatíva, dane, odvody a investície, vymáhateľnosť práva, trhová regulácia. Druhá kategória má 11 oblastí a sumarizuje vplyv ostatných vonkajších makroekonomických faktorov na podniky. Sleduje napríklad cenovú stabilitu, pohyby menového kurzu, fiškálnu politiku, úroveň infraštruktúry. Tretia kategória indexu má 10 oblastí a zohľadňuje príspevok podnikov k vývoju podnikateľského prostredia. Každá z vyššie uvedených oblastí má v rámci IPP vlastnú váhu, čiže index reprezentuje vážený aritmetický priemer zmien jednotlivých položiek.

V roku 2007 sa stala prvá kategória indexu, hodnotiaca kvalitu regulačného a legislatívneho prostredia, jedným z merateľných ukazovateľov v Správe o pokroku v implementácii Národného programu reforiem Slovenskej republiky.

Graf č. 20: Vývoj Indexu IPP v rokoch 2001-2009

Zdroj: <http://www.alianciapas.sk>

Podnikateľské prostredie na Slovensku sa v roku 2009 zhoršilo. Aktuálna hodnota Indexu podnikateľského prostredia (IPP), ktorý na základe vlastného prieskumu spracovala Podnikateľská aliancia Slovenska, je 97,4 bodu, čím sa po prvý krát v histórii dostáva

pod referenčnú hranicu 100 bodov. Vnímané zhoršenie podnikateľského prostredia je odrazom negatívnych dopadov krízy na podnikanie a nedostatočných aktivít vlády nasmerovaných proti kríze a bariéram podnikania.

V súvislosti s krízou spôsobuje podnikateľom veľké problémy neustále zhoršovanie platobnej disciplíny obchodných partnerov. Negatívne hodnotenia zaznamenali aj chronické a neriešené bariéry podnikania, zhoršil sa prístup k finančným zdrojom. Najväčší pokles zaznamenala položka vymáhateľnosť práva a funkčnosť súdnictva. Podnikatelia sú nespokojní najmä s dĺžkou trvania súdnych sporov, výkonom súdnych rozhodnutí a nedostatočnou kompetentnosťou a nestrannosťou sudcov.

Druhý najväčší pokles pripísali podnikatelia položke efektívnosť hospodárenia štátu a prístup k štátnej pomoci. Podnikatelia prostredníctvom tejto položky hodnotia efektívnosť, s akou štát vynakladá prostriedky daňových poplatníkov, ako aj efektívnosť a spravodlivosť finančnej pomoci štátu súkromným podnikom. Tretí najväčší pokles, zaznamenala položka funkčnosť politického systému v štáte, čo súvisí s regulatívnymi zásahmi vlády a nízkou zrozumiteľnosťou a stálosťou právnych predpisov.

Najpozitívnejšie podnikatelia hodnotili stálosť a predvídateľnosť hodnoty výmenného kurzu, čo súvisí s relatívne stabilnou hodnotou výmenného kurzu eura voči menám hlavných obchodných partnerov SR. Prínosom je lepšia schopnosť plánovania výnosov v zahraničnom obchode. Druhou najlepšie hodnotenou položkou je kvalita a dostupnosť výrobných vstupov a pracovnej sily, ktorej hodnotenie vzrástlo v dôsledku rastúcej nezamestnanosti, čím sa na trhu zvýšila ponuka voľnej kvalifikovanej pracovnej sily. Uvedené dve položky sú zároveň jedinými rastúcimi položkami v rámci externých položiek ovplyvňujúcich podnikanie za rok 2009.

4. CIELE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Zdravé podnikateľské prostredie, ktoré motivuje ľudí k podnikaniu, je jedným z kľúčových nástrojov vlády na zabezpečenie hospodárskeho rastu krajiny. Podnikateľské prostredie musí umožniť efektívnu súťaž podnikateľov, ktorá je základným motorom ekonomiky.³⁸

Téma dizertačnej práce **„Analýza podnikateľského prostredia vo vybraných krajinách sveta s cieľom rozvoja malého a stredného podnikania“** je zvolená s cieľom analyzovať a porovnať podnikateľské prostredie v Slovenskej republike a Bahrajnskom kráľovstve z viacerých pohľadov. V nadväznosti na základný cieľ dizertačnej práce budeme definovať i parciálne ciele dizertačnej práce, ktoré naznačujú postup zameraný na dosiahnutie základného cieľa, t. j. analýza podnikateľského prostredia, súčasný stav v sektore malého a stredného podnikania, vyhodnotenie a spracovanie teoretických a získaných poznatkov a realizácia vlastného výskumu. Na začiatku rozhodneme o celkovom postupe spracovávania, jednotlivých fázach spracovania a vedeckých metódach riešenia dizertačnej práce. Kľúčovou kategóriou pre riešenie vlastného výskumu sú najmä mikro a malé podniky, pretože v oboch krajinách sú dominantnou formou podnikania a zamestnávania, ako aj predstavujú významný ekonomický prínos a výhody.

Napriek tomu musíme konštatovať, že šírka danej problematiky je v oboch krajinách značne komplexná, že nie je možné zachytiť a analyzovať samostatne každý faktor vplývajúci na podnikateľské prostredie, resp. rozvoj malého a stredného podnikania.

³⁸ Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 - Národná lisabonská stratégia, Október 2009

Základný cieľ dizertačnej práce:

Základným cieľom dizertačnej práce bude charakterizovať podmienky podnikania v Bahrajne a na Slovensku. V dizertačnej práci budeme analyzovať rovnaké a rozdielne znaky v podnikateľskom prostredí v Bahrajne a v SR. Na základe dosiahnutých výsledkov budeme formulovať návrhy odporúčaní pre rozvoj ekonomickej teórie a spoločenskej praxe s cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia na Slovensku.

Parciálne ciele dizertačnej práce:

Naplnenie základného cieľa dizertačnej práce bude podporené plnením parciálnych cieľov, ktoré sú nasledovné:

1. Porovnať kvalitu podnikateľského prostredia v oboch krajinách z pohľadu hodnotení prostredníctvom indexov a metód medzinárodných inštitúcií.
2. Analyzovať teoretické poznatky zo skúmanej problematiky, dôvody začatia podnikania, vonkajšie a vnútorné podmienky podnikania.
3. Porovnať vybrané ukazovatele podnikateľského prostredia indikujúce súčasný stav podnikateľského prostredia v Bahrajne a na Slovensku. Vykonať analýzu vybraných faktorov vonkajšieho podnikateľského prostredia a poukázať na súčasné vývojové trendy podnikateľského prostredia v oboch krajinách.
4. Realizovať syntézu výsledkov analýzy a komparácie vybraných faktorov vonkajšieho a vnútorného podnikateľského prostredia v Bahrajne a na Slovensku so zameraním na rozvoj malého a stredného podnikania.
5. Vypracovať návrhy odporúčaní, pre kľúčové oblasti dotazníkového výskumu, zamerané na rozvoj ekonomickej teórie ako aj na rozvoj spoločenskej praxe v oblasti skúmanej problematiky podnikateľského prostredia v SR.

Metódy použité v dizertačnej práci

Pri spracovávaní teoretických poznatkov a získaných informácií budeme aplikovať nasledovné špecifické metódy praktickej ekonómie:

- analýza a syntéza,
- indukcia a dedukcia,
- metóda abstrakcie,
- metóda komparácie,
- opytovacia metóda formou dotazníkov.

Pri spracovávaní zistení a odpovedí vlastného výskumu budeme používať štatistické metódy, metódy výpočtu váh jednotlivých kritérií, metódy výpočtu stredných hodnôt, indexné metódy a grafické znázornenie výsledkov výskumu.

V predkladanej dizertačnej práci budeme pri spracovávaní aplikovať všeobecné metódy skúmania **analýza a syntéza**. Analýzu využijeme na objasňovanie a zisťovanie skutočných súvislostí medzi jednotlivými zložkami celku, ich vzájomné väzby. Analýza bude predstavovať kľúčovú metódu vo viacerých etapách riešenia napr. analýza teoretických poznatkov zo skúmanej problematiky, charakteristika zložiek podnikateľského prostredia v oboch krajinách, definovanie rovnakých a rozdielnych znakov podnikania na Slovensku a v Bahrajne a iné.

Syntézu využijeme na zoskupenie všetkých poznatkov a výsledkov analyzovaných faktorov vonkajšieho a vnútorného podnikateľského prostredia s cieľom formulovať závery o skúmanej problematike. Ďalej budeme metódu syntézy používať aj pri definovaní návrhov odporúčaní na skvalitnenie podnikateľského prostredia na Slovensku. Triedenie a kvalifikácia získaných empirických dát, ich prehľadná prezentácia v tabuľkách a grafoch vytvára predpoklady na čo najpresnejšiu logickú rekonštrukciu vysvetlení a vhodné stanovenie návrhov a odporúčaní pre oblasť skvalitnenia podnikateľského prostredia na Slovensku.

Medzi ďalšie všeobecné vedecké metódy, ktoré budeme aplikovať pri riešení, patrí **dedukcia a indukcia**. Dedukciu uplatníme najmä pri určovaní výskumnej témy a definovaní základného a parciálnych cieľov. Indukciu uplatníme v záverečnej fáze spracovania dizertačnej práce pri odvodzovaní záverov z reprezentatívneho výberu pozorovaných prvkov.

Štruktúrny a integračný prístup budeme používať ako celkový systémový prístup umožňujúci rozdelenie javu na parciálne problémy bez narušenia celkových súvislostí a väzieb.

Okrem toho budeme aplikovať aj metódu **účelovej analýzy** - prieskumu formou dotazníka, ktorú možno charakterizovať ako výskumný, vývojový a vyhodnocovací nástroj na hromadné a pomerne rýchle zisťovanie informácií o znalostiach, názoroch alebo postojoch dopytovaných osôb k aktuálnej alebo potenciálnej skutočnosti prostredníctvom písomného dopytovania. (Detailnejšie vysvetlenie k spracovaniu dotazníka a vlastnému výskumu, výskumnej a reprezentatívnej vzorke budeme popisovať v kapitole č.5 – Výsledky výskumu a diskusia).

Po ukončení realizačnej fázy výskumu budeme čiastkové poznatky analyzovať, kvantitatívne a kvalitatívne spracovávať pomocou metódy syntézy. Pri hodnotení kvantitatívnych ukazovateľov dotazníka budeme využívať štatistické metódy.

Pri porovnávaní objektov a ich prvkov s cieľom stanoviť zhodné alebo rozdielne znaky, tj. v danom prípade ide o komparáciu vybraných ukazovateľov indukujúcich súčasný stav podnikateľského prostredia v Bahrajne a na Slovensku, budeme používať **metódu komparácie**. Komparácia znamená porovnávanie, vyhľadávanie objektov alebo javov, ktoré majú spoločnú črtu alebo črty, je metódou zisťovania zhodných alebo rozdielných vlastností pozorovaných podnikateľských prostredí a jednotlivých podnikov.

Z metodického hľadiska budeme problematiku dizertačnej práce riešiť v štyroch logicky nadväzujúcich etapách:

V prvej etape zdefinujeme základný cieľ práce. Ďalej budeme formulovať parciálne ciele, navrhnuté vedecké metódy riešenia tak, aby sme v závere dosiahli stanovený základný cieľ dizertačnej práce. V rámci tejto etapy navrhne aj konkrétne metódy zberu dát v dotazníkovom prieskume.

V druhej etape sa zameráme na získanie a spracovanie dostupných teoretických poznatkov o uvedenej problematike, ich spracovanie do teoretických východísk pre analytickú a návrhovú časť dizertačnej práce. Základné zdroje týchto informácií tvorí domáca a zahraničná literatúra, články z vedeckých a odborných časopisov, príspevky z domácich a zahraničných zborníkov z konferencií, internetové zdroje, štatistické ročenky a pod. Ďalej budeme používať údaje z dostupných databáz a názory získané počas osobných návštev viacerých vládnych inštitúcií a súkromných spoločností v oboch krajinách. Na Slovensku máme za cieľ navštíviť napr. NADSME, SARIO, MH SR, súkromné poradenské spoločnosti, malé a stredné podniky. V Bahrajne máme za cieľ navštíviť Ministerstvo obchodu a priemyslu, Ekonomickú rozvojovú radu, Obchodnú komoru, Bahrajnskú rozvojovú banku, Tamkeen, súkromné poradenské spoločnosti, malé a stredné podniky.

V tretej etape budeme realizovať samotný prieskum v rámci cieľovej skupiny, ktorú tvoria mikro, malé a stredné podniky pôsobiace v SR a Bahrajne. Dotazníkový prieskum bude uskutočnený prostredníctvom osobných návštev alebo oslovením podnikateľských subjektov emailom a telefonicky.

V záverečnej štvrtej etape sa zameráme na spracovanie odpovedí dotazníkov, hodnotenie štatistickými metódami, analyzovanie a záverečné grafické spracovanie výsledkov. Štatisticko-analytickým vyhodnotením odpovedí na otázky dotazníka zhodnotíme prístupy dotazovaných respondentov a porovnáme dosiahnuté výsledky zisťovania s výsledkami analýz a hodnotení podobného zamerania v oboch krajinách i v

prípade obmedzeného počtu odpovedí. Pomocou výsledkov dotazníkov budeme navrhovať závery a odporúčania zamerané na rozvoj ekonomickej teórie ako aj spoločenskej praxe s cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia na Slovensku.

5. VÝSLEDKY VÝSKUMU A DISKUSIA

5.1. Súčasný stav malého a stredného podnikania v Bahrajne za posledné roky

5.1.1. Súčasný stav malého a stredného podnikania v Bahrajne za posledné roky

Kľúčovým predpokladom zdravého rozvoja podnikateľského sektora v Bahrajne, tak ako v každej rozvíjajúcej sa ekonomike, je priaznivé podnikateľské prostredie. Zmeny v podnikateľskom prostredí sa s určitým časovým odstupom premietajú aj do kvantitatívnych a kvalitatívnych charakteristík podnikateľského sektora.

Vláda Bahrajnu neustále motivuje rozvoj podnikateľského sektoru, prílev zahraničných investícií a sofistikovaných technológií prostredníctvom diverzifikácie národnej ekonomiky, privatizácie infraštruktúrnych projektov, podporou malého a stredného podnikania. V krajine neexistujú zvláštne pravidlá vzťahujúce sa na zahraničné spoločnosti, tieto sú povinné zo zákona splniť rovnaké požiadavky ako spoločnosti vo vlastníctve občanov Bahrajnu.

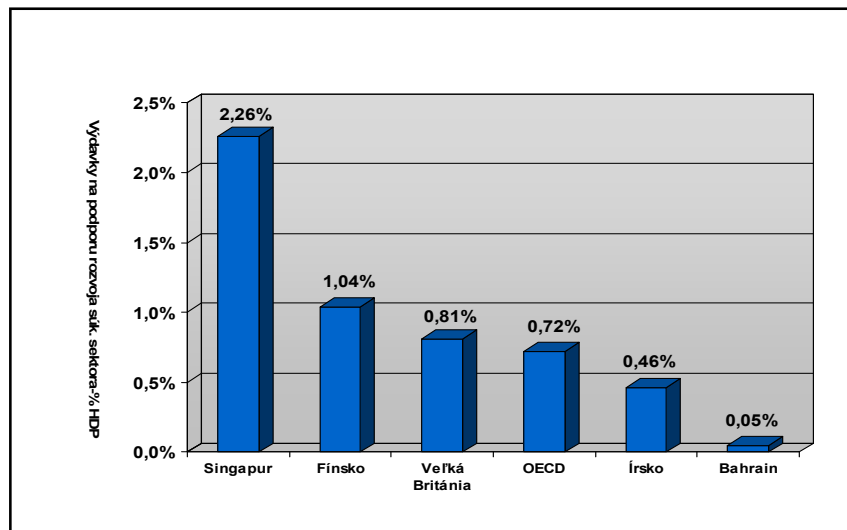
Súhlasíme s názorom Vice-prezidenta Motorolla Middle East and Africa, Hassan Alex Tavakoli, ktorý sa vyjadril o podnikateľskom prostredí v regióne nasledovne: „Sú dva faktory, ktoré charakterizujú región GCC, Bahrajn nevynímajúc, ako sladkú čerešničku na torte pre rozvoj nášho podnikania: región napreduje míľovými krokmi smerom k moderným technológiám, a v protiklade s poslednou dekadou, región reinvestuje svoje petrodoláre do rozvoja podnikania, vytvárania nových požiadaviek trhu pre naše produkty a enormného potenciálu pre rozvoj trhu.“³⁹

³⁹ Kuntze, J.- Hormann M., Building and Managing Successful Businesses in the Middle East, Londýn, Motive Publishing 2008, ISBN: 978-1-86063-228-0, s.153

Charakteristické pozitívne znaky podnikateľského prostredia pre malé a stredné podnikanie môžeme zhrnúť nasledovne:

- Významná geografická poloha, prístav a medzinárodné letisko umožňujú prístup do všetkých krajín Blízkeho východu a na medzinárodné trhy
- Absencia základných daní, daň z príjmu právnických a fyzických osôb, DPH a pod.
- Neobmedzený pohyb kapitálu, zisku, vyplatených dividend
- Výmenný kurz BD je naviazaný na USD (1 USD = 0,376 BD)
- Makroekonomická stabilita s historicky nízkou mierou inflácie
- Medzinárodné a regionálne finančné centrum pre najvýznamnejšie banky sveta napr. Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ, Bank of China, BNB Paribas, CitiBank, Dexia, HSBC, JP Morgan Chase, Standard Chartered a iné.
- Centrálna Banka Bahrajnu má v zahraničí vysoký kredit, je najprogresívnejším regulátorom v regióne
- Bezcolný vývoz produktov, vyrobených v Bahrajne, v rámci GCC
- Nízke dovozné clá
- 100 % vlastníctvo povolené pre cudzincov v určitých oblastiach podnikania
- Relatívne kvalitne definovaný legislatívny rámec registrácie nových podnikateľských subjektov a korporátnej politiky
- Ceny elektrickej energie a pohonných hmôt sú dotované štátom (napr. cena pohonných hmôt je 1l = 0,2 EUR)
- Sedem vhodne situovaných a fungujúcich priemyselných zón
- Infraštruktúra na svetovej úrovni, výborná dopravná a komunikačná sieť
- Zjednodušené obchodné procesy
- Obrovský potenciál pre rast a otvorený trh pre nové príležitosti
- Demokratická a politická stabilita
- Obyvatelia sú relatívne priateľskí a kultúra je priaznivá pre podnikateľský rast
- Kosmopolitné prostredie poskytujúce vysoký spoločenský a životný štandard

Graf č. 21: Porovnanie výdavkov určených na podporu rozvoja súkromného sektora vyjadrených ako % HDP vo vybraných krajinách v roku 2008

Zdroj: CRA International, 2010

Z údajov v grafe môžeme potvrdiť, že výdavky na podporu rozvoja súkromného sektora v Bahrajne dosahujú výšku 0,05 % HDP, čo je v porovnaní s rozvinutými krajinami výrazne nízke % HDP. Napriek tejto skutočnosti rozvoj súkromného sektora najmä v oblasti malého a stredného podnikania má v ostatných rokoch stúpajúcu tendenciu.

V ďalšom texte sa zameráme na analýzu súčasnej situácie, na prezentáciu kvantitatívnych údajov a kvalitatívnych znakov pre sektor malého a stredného podnikania v Bahrajne za posledné roky. Vlastné zistenia z prieskumov a diskusií s podnikateľmi a zástupcami oficiálnych inštitúcií porovnávame s dostupnými oficiálnymi údajmi o podnikateľskom sektore v Bahrajne.

Je potrebné poznamenať, že v krajine neexistuje stredisko, alebo inštitúcia, ktorá disponuje komplexnými štatistickými údajmi o situácii v oblasti malého a stredného podnikania. Jednotlivé inštitúcie, úrady, napr. Ministerstvo obchodu a priemyslu, Centrálny informačný úrad, Tamkeen a Ekonomická rozvojová rada si vedú vlastnú evidenciu, štatistiky alebo analýzy v oblastiach, ktoré sú v ich kompetencii. Podľa

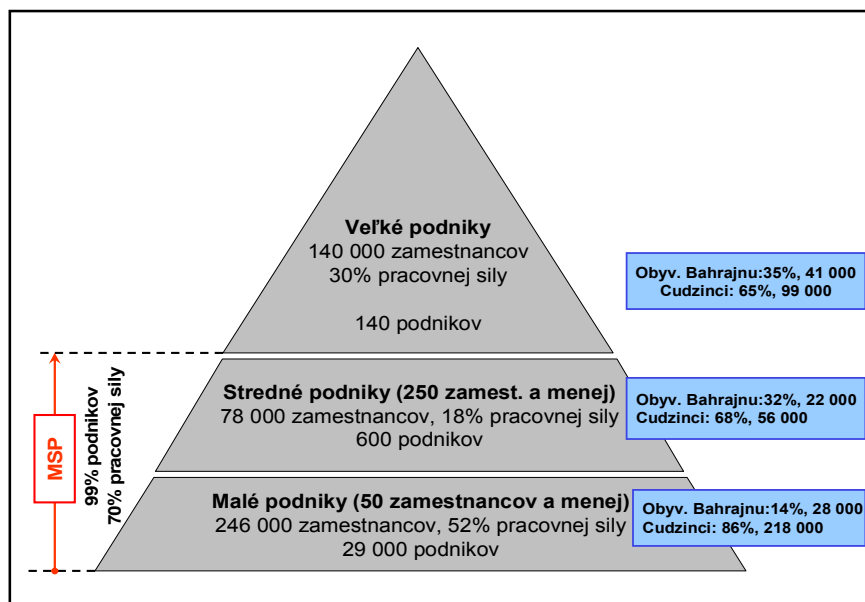
dostupných informácií a zistení je jednou z komplexných štatistík iba databáza o obyvateľstve, vedená Centrálnym informačným úradom. Napriek tomu na stretnutí s p. A.Kareem Ahmed Al-Rashid, hlavný poradca pre rozvoj podnikania, MOaP, bolo potvrdené, že v súčasnej dobe (2009-2010) sú implementované významné projekty zamerané na vytvorenie systému evidencie údajov, komplexnú databázu a štatistické vykazovanie o celkovom stave podnikania, podnikateľských subjektov v Bahrajne. Pre ilustráciu uvádzame, že spracovávanie údajov na Slovensku napr. Štatistickým úradom SR, alebo NADSME a pod. je v porovnaní s Bahrajnom na veľmi vysokej úrovni, v podstate mnohé údaje a dáta v Bahrajne nie sú evidované vôbec.

Ministerstvo obchodu a priemyslu klasifikuje podniky podľa počtu zamestnancov a kapitálu nasledovne:

- **Mikro-podnik** je definovaný ako podnik s počtom zamestnancov 1-9 a kapitálom podniku vo výške 20.000 EUR.
- **Malý podnik** je definovaný ako podnik s počtom zamestnancov 10–49 a kapitálom podniku v rozmedzí 40.000 EUR – 100.000 EUR.
- **Stredný podnik** je definovaný ako podnik s počtom zamestnancov 50–150 (pre textilný priemysel je počet zamestnancov od 50 – 300) a kapitálom podniku v rozmedzí 100.000 EUR - 4 mil. EUR.

Strategické výhody zakladania malých a stredných podnikov v Bahrajne je možné hodnotiť prostredníctvom ich podielu na exporte, objeme investícií, zamestnanosti a počte podnikov celkom. Podiel malých a stredných podnikov v roku 2008 na celkovom exporte predstavoval cca 10 %, podiel MSP na celkovom objeme investícií predstavoval cca 11 %, ďalej napr. podiel malých a stredných podnikov v priemyselnom sektore predstavoval 76 % z celkového počtu priemyselných podnikov.

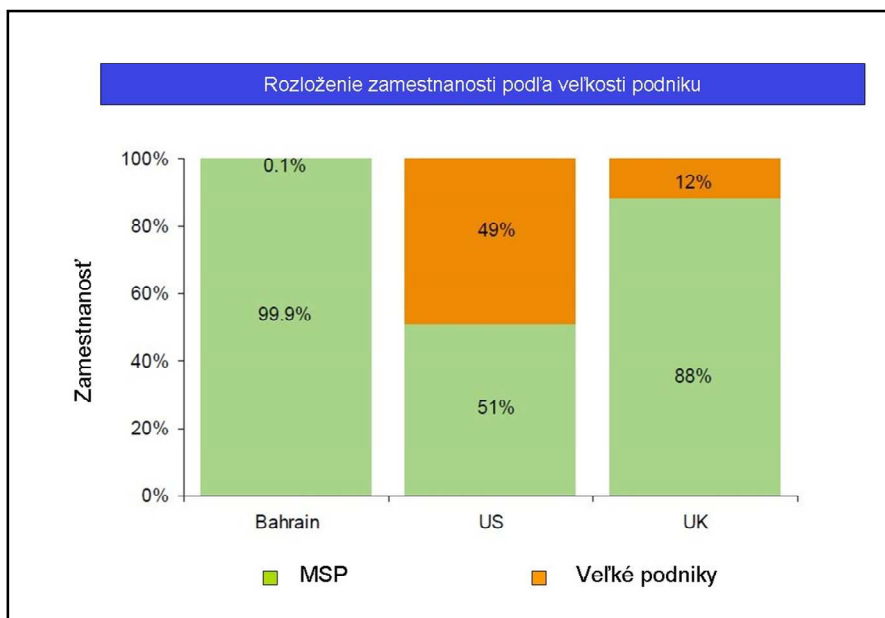
**Obrázok č. 8: Kategorizácia podnikov v Bahrajne podľa počtu zamestnancov
v roku 2009**

Zdroj: LMRA, vlastné spracovanie 2010

Z prezentovanej schémy vidíme, že sektor malého a stredného podnikania má v Bahrajne kľúčovú a nezastupiteľnú úlohu, MSP predstavujú 99 % všetkých existujúcich podnikov/zamestnávateľov a zamestnávajú 324 000 zamestnancov, čo je cca 70 % pracovnej sily. Zaujímavou skutočnosťou v Bahrajne, podobne ako aj v ostatných krajinách Stredného Východu, ale v úplnom protiklade krajín EÚ, je že pracovná sila malých a stredných podnikov je prevažne tvorená cudzincami najmä v sektore stavebníctvo, ťažba a priemyselná výroba.

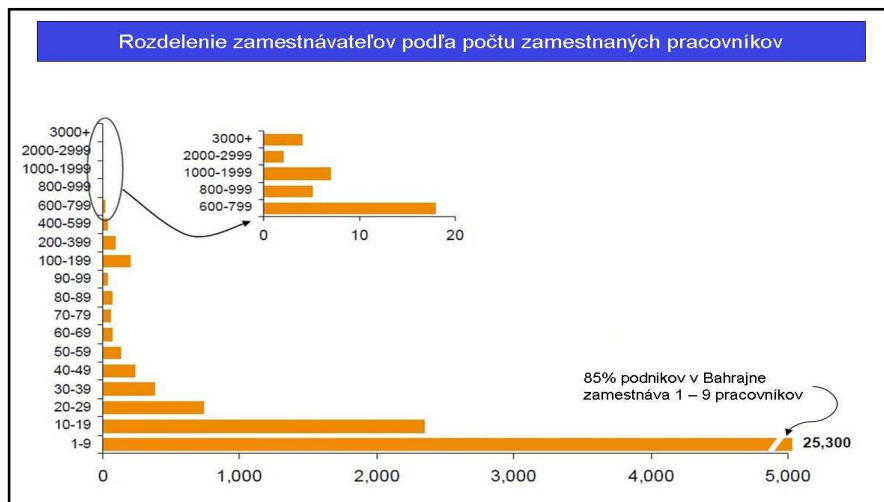
Graf č. 22: Porovnanie podielu podnikov na zamestnanosti vo vybraných krajinách v roku 2009

Zdroj: CRA International, 2009

Z údajov v grafe môžeme zhodnotiť situáciu v oblasti počtu zamestnávateľov (malý a stredný podnik) voči počtu zamestnávateľov (veľký podnik) Bahrajnu v porovnaní s USA a Veľkej Británie. V Bahrajne predstavuje sektor - malý a stredný podnik 99,9 % zo všetkých podnikov. Pri porovnaní so Slovenskom by sme mohli konštatovať zhodu, pretože podiel MSP na Slovensku tvorí tiež 99,9 % zo všetkých podnikov, avšak do úvahy musíme zobrať aj rozdiely v definícii MSP z pohľadu počtu zamestnancov v oboch krajinách.

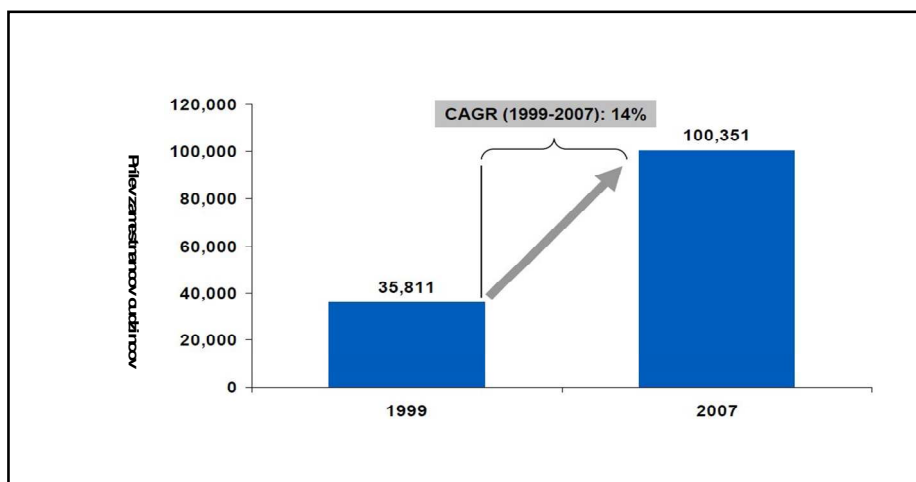
Graf č. 23: Veľkostné kategórie zamestnávateľov podľa počtu zamestnancov v Bahrajne v roku 2009

Zdroj: Úrad sociálneho poistenia - 2009, vlastné spracovanie

Z údajov v grafe je zrejmé, že 85 % všetkých podnikov, čo je cca 25.300 podnikov/zamestnávateľov zamestnáva 1-9 zamestnancov (mikro-podniky), nasleduje skupina cca 2.200 zamestnávateľov zamestnávajúcich 10-19 zamestnancov (malé podniky).

Graf č. 24: Vývoj prílevu zamestnancov cudzincov do Bahrajnu v rokoch 1999-2007

Zdroj: International Labour Organisation, 2009, GACR - zložená ročná miera rastu

Z grafu môžeme pozorovať, že prílev zamestnancov cudzincov vo vyjadrení zloženej ročnej miery rastu v období 1999-2007 je cca 14 %, alebo že v roku 2007 prišlo do krajiny ďalších 100 351 cudzincov zamestnancov, pričom počet obyvateľov cudzincov predstavoval v danom roku 511 804 celkom.

5.1.2. Podporné programy a aktivity pre malé a stredné podniky v Bahrajne

Bahrajnská rozvojová banka (The Bahrain Development Bank) poskytuje finančné produkty a služby s cieľom podporovať rozvoj malého a stredného podnikania, zároveň propaguje rozvojové projekty v sektore priemyslu a služieb. Táto štátom vlastnená banka pomáha novým a existujúcim investorom iniciovať nové projekty a podnikateľské aktivity. Ďalej poskytuje úvery s konkurenčnou úrokovou sadzbou, podnikateľské poradenstvo a vzdelávacie aktivity prostredníctvom programov na Rozvoj podnikania (Entrepreneurship Development) a Kreatívne podnikanie (Enterprise Creation Programme). Spoločnosti so zahraničnou kapitálovou účasťou môžu požiadať o čiastočné financovanie, ak dodržia podmienky vzdelávania a zamestnania určitého počtu občanov Bahrajnu.

Služby Bahrajnskej rozvojovej banky sú zamerané na:

- Poskytovanie krátkodobých a dlhodobých úverov na financovanie kapitálových aktív a prevádzkového kapitálu.
- Zabezpečenie účasti na majetku v počiatočnej fáze projektu alebo pri zakladaní firmy.
- Poskytovanie prevádzkového kapitálu na nákup surovín.
- Prenájom zariadení.
- Pomoc pri zabezpečení financovania exportu pre výrobky vyrobené v Bahrajne.
- Islamské finančné služby.
- Podnikateľské a poradenské služby.
- Poskytovanie úverov s cieľom vzdelávania zamestnancov.
- Poskytovanie úverov v oblasti rybolovu a poľnohospodárstva.

Tamkeen je polo-autonómnou a nezávislou organizáciou, ktorá formuluje strategické a operačné plány na podporu celkovej prosperity krajiny prostredníctvom programov rozvoja malého a stredného podnikania a investovania do zamestnanosti, vytvárania nových pracovných miest a sociálnej podpory.

Hlavné ciele Tamkeen sú:

- Podporovať zamestnanosť občanov Bahrajnu tak, aby sa stali elitnou pracovnou silou v krajine.
- Podporovať súkromný sektor vo vytváraní vysoko kvalifikovaných pracovných miest a napomáhať súkromnému sektoru čeliť reformám pracovného trhu.

Tamkeen má tri základné programy určené na podporu rozvoja malého a stredného podnikania v krajine:

- Manažment rastu podniku (Enterprise Growth Management),
- Rozvoj ľudských zdrojov,
- Plánovanie a rozvoj.

Podporné programy zamerané na rozvoj súkromného sektora v rámci Enterprise Growth Management sú zamerané na zvýšenie produktivity, konkurencieschopnosti a posilnenie pozície na trhu, zvýšenie štandardov podnikovej výkonnosti a podporu zamestnanosti.

Finančná podpora v rámci programu zahŕňa zo strany Tamkeen 50 % vstupných nákladov do výšky max. 20.000 EUR pre malé podniky a do výšky max. 30.000 EUR pre stredné podniky. Program na rozvoj podnikateľského sektora zahŕňa nasledovné podporné schémy:

Business Information Scheme – pomáha MSP implementovať účtovný proces, ktorý poskytuje prehľadný podnikový informačný systém.

Business Development Scheme – poskytuje ucelený prehľad o podnikateľských riešeniach prostredníctvom poradenských služieb.

Quality Management System – pomáha MSP implementovať systémy ako ISO, Six Sigma, Potravinový bezpečnostný kódex apod.

Growth Assistance Programme – pomáha MSP rozvíjať výrobky a služby aj mimo trhu Bahrajnu.

Technical Assistance Programme – pomáha podnikateľom pri transformácii od závislosti na pracovnej sile k využitiu strojov a technológií.

Tabuľka č. 18: Prehľad prijímateľov podpory Enterprise Growth Management v roku 2008

Programová schéma	Počet prijímateľov
Business Information Scheme	273
Business Development Scheme	157
Quality Management System	11
Growth Assistance Programme	18
Technical Assistance Programme	366

Zdroj: Tamkeen Annual Report 2008

V roku 2008 bol program na podporu zavádzania strojov a technológií v malých a stredných podnikoch najpopulárnejším rozvojovým programom v rámci pomoci Tamkeen.

Tabuľka č. 19: Prehľad prijímateľov podpory Enterprise Growth Management podľa sektorov v roku 2008

Sektor hospodárstva	Počet prijímateľov
Výrobný sektor	125
Stavebníctvo	349
Služby	351
Spolu	825

Zdroj: Tamkeen Annual Report 2008

Malé a stredné podniky zo sektoru služieb a stavebníctva mali v rámci programu zameraného na rast a rozvoj podnikania v roku 2008 najväčšie zastúpenie.

Tabuľka č. 20: Prehľad počtu prijímateľov finančnej pomoci v roku 2008

Sektor hospodárstva	Počet prijímateľov	Finančná pomoc v tis. EUR
Spolu	473	31.684.306
Stavebníctvo	135	11.758.358
Veľkoobchod a maloobchod	167	9.588.032
Výroba	57	4.396.640
Doprava a skladovanie	39	2.243.500
Hotely a reštaurácie	14	903.800
Vzdelávanie	9	630.000
Zdravotníctvo a sociálna práca	1	50.000
Ostatné sektory	51	2.113.976

Zdroj: Tamkeen Annual Report 2008

Hlavným cieľom finančnej schémy je minimalizovať finančnú medzeru MSP z dôvodu neochoty finančných inštitúcií poskytnúť financovanie bez záruk, zabezpečiť garantované financovanie pre MSP na základe nízkej úrokovej sadzby, podporovať a rozvíjať MSP.

V roku 2008 získal sektor stavebníctva a obchodu v rámci finančnej pomoci najväčšiu dotáciu na rozvoj podnikania.

Medzi ďalšie rozvojové programy pre MSP, ktoré začali implementáciu prvých projektov minulý rok patrí:

Mohasaba – je schéma nadväzujúca na Business Information Scheme s cieľom v 1200 podnikoch zaviesť účtovný systém v súlade s medzinárodnými účtovnými štandardami.

Mergers & Acquisition – program zameraný na podporu rastu a expanzie podnikania, posilnenie konkurencieschopnosti a trhovej pozície jednotlivých podnikov.

Diversifying Businesses – program zameraný na vyhľadávanie nových podnikateľských aktivít s vysokou pridanou hodnotou.

E-Marketplace – program zameraný na zvýšenie produktivity a konkurencieschopnosti podniku prostredníctvom zavádzania informačno-komunikačných technológií.

Programy zamerané na **rozvoj ľudských zdrojov** sa zaoberajú špecializovaným vzdelávaním, rozvojom talentov, zvyšovaním kvalifikácie, prípravou kampane na podporu zamestnanosti, národnými štandardami zamestnanosti, programom rozvoja učňovskej mládeže.

Tabuľka č. 21: Prehľad prijímateľov podpory podľa programov v roku 2008

Program	Počet prijímateľov	Projektové náklady v tis. EUR
Spolu	18.383	77.336
Špecializované vzdelávanie		
Zdravotníctvo	1.024	23.522
Letecká údržba	61	2.168
Hotelové služby	1.870	8.302
Účtovníctvo a financie	700	3.602
Maloobchod	2.150	7.456
Informačné technológie	100	800
Bezpečnosť pri práci	200	2.000
Rozvoj talentov		
Certifikát ľudských zdrojov	200	800
Vzdelávanie lídrov	200	390
Zvyšovanie kvalifikácie	6.500	25.220
Ostatné programy	5.378	3.076

Zdroj: Tamkeen Annual Report 2008

Z údajov o prijímateľoch podpory pre rozvoj podnikania vidíme, že významná časť finančnej pomoci smeruje do rozvoja zdravotníctva, obchodu a projektov určených na zvýšenie kvalifikácie.

Programy v oblasti **Plánovanie a rozvoj** sú zamerané najmä:

- Strategické partnerstvo s medzinárodnými „Think Tanks“,
- Spracovanie výskumov a prehľadov,
- Strategický rozvoj podnikov,
- Investičná podpora,

- Štúdie o príležitostiach na trhu, zhodnotenie trhovej pozície,
- Hewitt najlepší zamestnanec na Blízkom Východe,
- Rozvoj produktivity v spolupráci so singapurskými podnikmi,

Bahrajnská rozvojová banka a Tamkeen začali v roku 2009 realizovať pilotné projekty, v súlade s Národnou ekonomickou stratégiou pre roky 2009-2014 zameranou na “Vytvorenie systému poskytovania podnikateľských grantov” a “Funding Feasibility Studies”. Ide o realizáciu dvoch pilotných schém „Finančná pomoc pri spracovávaní Feasibility studies MSP“ a „Pre-seed Capital Support“ s cieľom umožniť malým a stredným podnikom prístup k životnému kapitálu ako aj kontinuálne rozvíjať malé a stredné podnikanie v Bahrajne.

Ekonomická rozvojová rada (Economic Development Board) je vládna agentúra, ktorá zodpovedá za spracovanie národnej rozvojovej stratégie Kráľovstva Bahrajnu s cieľom vytvorenia priaznivého podnikateľského prostredia pre zahraničných investorov a posilnenia rozvoja domácich podnikateľských subjektov. Ďalej plní funkciu facilitátora pre prvé kontakty zahraničného investora s krajinou, poskytuje informácie, pomáha vytvárať sieť kontaktov s vládnyimi inštitúciami a pod.

Strategické úlohy Ekonomickej rozvojovej rady sú zamerané na:

- Podporu rozvoja investícií v kľúčových ekonomických sektoroch.
- Podporu a rozvoj zahraničných investícií, vytváranie atraktívneho podnikateľského prostredia.
- Zjednodušenie a elimináciu prekážok pre zahraničných investorov.
- Podporu a rozvoj lokálnych podnikateľských zručností.
- Zabezpečenie pozície Bahrajnu ako regionálneho obchodného a komerčného centra.

5.2. Vlastný dotazníkový prieskum a výsledky

Výskum s názvom „**Analýza podnikateľského prostredia vo vybraných krajinách sveta s cieľom rozvoja malého a stredného podnikania**“ sme uskutočnili za účelom dosiahnutia základného cieľa a parciálnych cieľov dizertačnej práce.

Základný cieľ dizertačnej práce sme stanovili v počiatočnej fáze nasledovne: „Charakterizovať podmienky podnikania v Bahrajne a na Slovensku, analýza rovnakých a rozdielnych znakov v podnikateľskom prostredí v Bahrajne a v SR, formulácia návrhov odporúčaní pre rozvoj ekonomickej teórie a spoločenskej praxe, s cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia na Slovensku.“

Za účelom dosiahnutia základného cieľa dizertačnej práce sme definovali parciálne ciele nasledovne:

- Porovnať kvalitu podnikateľského prostredia v oboch krajinách z pohľadu hodnotení prostredníctvom indexov a metód medzinárodných inštitúcií.
- Analyzovať teoretické poznatky zo skúmanej problematiky, dôvody začatia podnikania, vonkajšie a vnútorné podmienky podnikania.
- Porovnať vybrané ukazovatele podnikateľského prostredia indikujúce súčasný stav podnikateľského prostredia v Bahrajne a na Slovensku. Vykonať analýzu vybraných faktorov vonkajšieho podnikateľského prostredia a poukázať na súčasné vývojové trendy podnikateľského prostredia v oboch krajinách.
- Realizovať syntézu výsledkov analýzy a komparácie vybraných faktorov vonkajšieho a vnútorného podnikateľského prostredia v Bahrajne a na Slovensku so zameraním na rozvoj malého a stredného podnikania.
- Vypracovať návrhy odporúčaní zamerané na rozvoj ekonomickej teórie ako aj na rozvoj spoločenskej praxe v oblasti skúmanej problematiky podnikateľského prostredia v SR.

Základné údaje vlastného dotazníkového prieskumu:

Termín realizácie: 1.4. 2009 – 31.12.2009

Miesto realizácie/lokalita: Slovenská republika, Bahrajnské kráľovstvo

Cieľová skupina: Malé a stredné podniky na Slovensku s počtom oslovených respondentov 250, úspešnosť návratnosti vyplnených dotazníkov bola cca 42 % (105 vrátených vyplnených dotazníkov). Malé a stredné podniky v Bahrajne s počtom oslovených respondentov 270, úspešnosť návratnosti vyplnených dotazníkov bola cca 46 % (125 vrátených vyplnených dotazníkov).

Samotný výskum bol realizovaný v jednotlivých fázach nasledovne:

V prvej fáze výskumu sme sa zamerali na spracovanie návrhu dotazníka, tak aby sledoval vyššie uvedený základný cieľ dizertačnej práce. Otázky v dotazníku sme zoskupili do viacerých oblastí skúmania s cieľom analyzovať a porovnať vonkajšie a vnútorné podmienky podnikania, prekážky v podnikaní, rozvojové faktory podnikania na Slovensku a v Bahrajne a pod. Otázky v dotazníku sme rozdelili do štyroch oblastí skúmania.

V prvej oblasti skúmania sme sa zamerali na všeobecné a východiskové informácie o spoločnosti, motívoch a dôvodoch pre začatie podnikateľskej činnosti v oboch krajinách.

V druhej oblasti skúmania sme identifikovali spôsoby financovania podnikania, získania finančných prostriedkov pre začatie podnikateľskej činnosti, zavádzania inovácií s cieľom rozvoja podnikania a pod.

V tretej oblasti skúmania sme sa zamerali na všeobecné zhodnotenie ľudských zdrojov, prekážok pri získavaní pracovnej sily, porovnanie kritérií najímania pracovníkov a pod.

V poslednej oblasti skúmania sme analyzovali prekážky podnikania, využívanie podporných programov a stimulov pre malé a stredné podniky v oboch krajinách.

Otázky dotazníka sme formulovali viacerými spôsobmi, niektoré boli komplexného charakteru, iné boli konkrétnejšie a opierali sa o individuálny postoj respondenta resp. jeho podnikateľské skúsenosti. Spôsob odpovedí na otázky požadoval označiť výber z možných odpovedí hodnotiacej škály, alebo vyznačiť poradie. Niektoré otázky

vyžadovali od respondenta slovné vyjadrenie alebo zdôvodnenie, pričom túto možnosť nevyužili všetci respondenti.

Pracovnú verziu dotazníka sme konzultovali aj so zástupcami spoločnosti Deloitte & Touche ME. Spracovali sme dva dotazníky, v anglickej verzii pre podnikateľov v Bahrajne, v slovenskej verzii pre podnikateľov na Slovensku. Otázky v oboch verziách dotazníkov boli takmer identické, aby sme v maximálnej možnej miere mohli analyzovať a porovnať podnikateľské prostredie v oboch krajinách na rovnakej báze. Čiastočné úpravy sme vykonali iba v anglickej verzii dotazníka s cieľom odzrkadliť špecifiká podnikateľského prostredia v Bahrajne. Pri tvorbe dotazníka sme kládli dôraz aj na citlivé údaje a dôverné informácie.

Ďalej v tejto fáze výskumu sme realizovali návštevy a diskusie s viacerými vládnyimi a súkromnými inštitúciami s cieľom získať maximálne množstvo údajov, informácií a názorov o malom a strednom podnikaní v oboch krajinách. Na Slovensku to boli napr. NADSME, SARIO, MH SR a súkromné poradenské spoločnosti. V Bahrajne to boli napr. Ministerstvo obchodu a priemyslu, Ekonomická rozvojová rada, Obchodná komora, Bahrajnská rozvojová banka, Tamkeen a súkromné poradenské spoločnosti apod.

V druhej fáze výskumu sme koncentrovali pozornosť na dopytovanie a vyplňanie dotazníka jednotlivými respondentami. Na Slovensku bolo oficiálne navštívených cca 45 % dotazovaných subjektov, ostatní boli oslovení e-mailom, alebo telefonickým rozhovorom. V Bahrajne bolo oficiálne navštívených cca 80 % dotazovaných subjektov, v mnohých prípadoch bol dotazník vyplnený v rámci diskusie o kvalite podnikateľského prostredia, ostatní respondenti boli oslovení e-mailom, alebo telefonickým rozhovorom.

V tretej fáze výskumu sme vyhodnocovali odpovede dotazníkov štatistickými metódami, následne ich analyzovali, v závere ich graficky spracovali a komentovali. Sme názoru, že štatisticko-analytické vyhodnotenie odpovedí na otázky dotazníka poskytuje možnosť posúdiť prístupy respondentov k formulovaným témam a porovnať dosiahnuté výsledky zisťovania s výsledkami analýz a hodnotení podobného zamerania v

oboch krajinách (kapitola č. 3. – Hodnotenie podnikateľského prostredia na Slovensku a v Bahrajne pomocou svetových indexov a hodnotiacich metód), i v prípade obmedzeného počtu odpovedí.

Na záver musíme doplniť, že interpretovanie významu odpovedí nemožno oprieť len o hodnotenie odpovedí na jednotlivé otázky dotazníka osobitne, ale tieto je potrebné skúmať vo vzájomnej súvislosti celého súboru odpovedí. Výsledky výskumu sú prezentované v ďalšom texte.

Vyhodnotenie odpovedí dotazníka

1. Vaše postavenie v podniku je vlastník/manažér, manažér, zamestnanec?

Tabuľka č. 22: Postavenenie respondenta v podniku v oboch krajinách

Postavenie vo firme	Slovensko p. respondentov	Slovensko %	Bahrajn p. respondentov	Bahrajn %
Vlastník/manažér	73	69,5	77	61,6
Manažér	22	21,0	33	26,4
Zamestnanec	10	9,5	15	12,0

Zdroj: vlastné spracovanie

70% dotazovaných respondentov na Slovensku bolo v pozícii vlastníka a manažéra podniku zároveň, vo väčšine prípadoch išlo o mikro a malé podniky. V Bahrajne bolo v pozícii vlastníka a manažéra zároveň cca 62% dotazovaných respondentov, aj v tomto prípade išlo o mikro a malé podniky.

2. Aká je Vaša národnosť?

Túto otázku sme položili iba osloveným respondentom v Bahrajne s cieľom zistiť národnostnú štruktúru reprezentatívnej vzorky a analyzovať prípadné rôzne postoje jednotlivých národností na kvalitu podnikateľského prostredia v ktorom sa nachádzajú. Rozdelenie dotazovaných podnikateľských subjektov podľa národnosti je uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka č. 23: Reprezentatívna vzorka dotazovaných podnikateľských subjektov podľa národnosti v Bahrajne v roku 2009

Krajina	Počet
Bahrajn	10
Ostatné krajiny GCC	5
India	8
Libanon	15
Jordánsko	5
USA	12
Veľká Británia	25
Francúzsko	15
Holandsko	5
Austrália	3
Slovenská republika	8
Česká republika	11
Chorvátsko	2
Cyprus/Česká republika	1
Spolu	125

Zdroj: vlastné spracovanie

Z rozdelenia reprezentatívnej vzorky vidíme rôznorodosť národností medzi oslovenými podnikateľskými subjektami, čo v značnej miere súhlasí aj s prílevom cudzincov do krajiny za posledné roky. Zo všetkých 125 oslovených respondentov bolo 51,2% respondentov z Európskej Únie, vrátane Slovenska a Česka, 9,6% respondentov z USA, 34,4% respondentov zo Stredného Východu a Ázie.

Na základe diskusií môžeme prezentovať, že respondenti z USA a EÚ vecne a jasne formulovali výhody a nevýhody lokálneho podnikateľského prostredia, ich názory boli kritickejšie oproti ostatným respondentom najmä v oblasti legislatívy, kvality pracovnej sily a subdodávateľskej základne v mnohých sektoroch podnikania. Dotazovaní respondenti Stredného Východu a Ázie prezentovali skôr pozitívne názory a odpovede na adresu lokálneho podnikateľského prostredia v porovnaní s ich vlastnými krajinami. Na základe výsledkov diskusií môžeme ďalej vyjadriť názor, že najpodnikavejšími v sektore

mikro a malé podniky, sa javia podnikatelia z Libanonu, manažérmi v stredných podnikoch sú väčšinou cudzinci z USA a EÚ. Mikropodniky prezentujú občania Bahrajnu, niektorých krajín GCC a Indie.

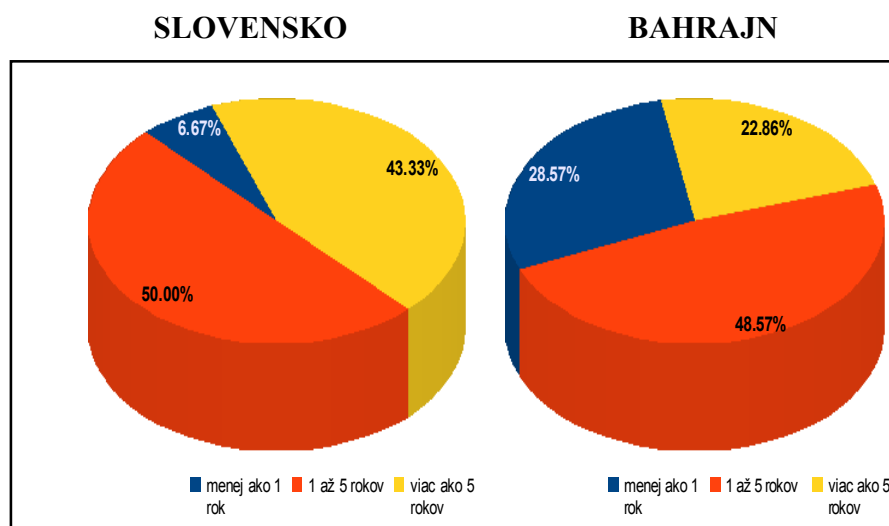
3. Ako dlho pôsobí Vaša spoločnosť na trhu?

Tabuľka č. 24: Dĺžka pôsobenia spoločnosti na trhu v oboch krajinách

Dĺžka pôsobenia	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Menej ako 1 rok	7	6,7	36	28,6
1 – 5 rokov	53	50	61	48,6
Viac ako 5 rokov	45	43,3	28	22,8

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 25: Dĺžka pôsobenia spoločností na trhu

Zdroj: vlastné spracovanie

Z odpovedí vidíme, že až 93,3% oslovených podnikateľských subjektov zo Slovenska pôsobí na trhu v rozmedzí 1-5 rokov alebo viac ako 5 rokov s podielom 83,33% zo všetkých dotazovaných podnikateľských subjektov. V danom prípade môžeme konštatovať zhodu s vývojovými prognózami ŠÚ SR a NADSME, že najviac malých a stredných podnikov na Slovensku vznikalo po roku 1991. Na základe informácie, že iba 6,67% dotazovaných podnikov pôsobí na trhu menej ako 1 rok, predpokladáme prípadnú

obavu resp. neochotu zakladať malé a stredné podniky na Slovensku v čase trvania a prejavu dopadov globálnej hospodárskej krízy.

Všeobecne sa dotazovaní podnikatelia, pôsobiaci na trhu viac ako 5 rokov vyjadrili, že v súčasnej dobe by veľmi zvažovali myšlienku na začatie podnikania z dôvodu pretrvávania a dopadov krízy, s tým súvisiace zníženie kvality podnikateľského prostredia na Slovensku najmä v oblasti legislatívy, prístupu k úverovým zdrojom a financovaniu, platobnej disciplíny a schopnosti uhrádzať záväzky apod. V tomto prípade môžeme konštatovať zhodu s výsledkami hodnotení a analýz zameraných na kvalitu podnikateľského prostredia v SR, (kapitola č.3 - Hodnotenie podnikateľského prostredia na Slovensku a v Bahrajne pomocou svetových indexov a hodnotiacich metód), ktoré hovoria o znížení kvality podnikateľského prostredia v špecifických oblastiach a Slovensko posúvajú na medzinárodnej úrovni na nižšie priečky. Podľa hodnotenia v správe Svetovej banky „Doing business 2010“ sa Slovensko nachádza na 42.mieste v porovnaní s 35. miestom v roku 2009, 32.miestom v roku 2008 a 31.miestom v roku 2007.

V Bahrajne je situácia značne odlišná, kedy väčšina oslovených podnikateľských subjektov cca 72% pôsobí na trhu v rozmedzí 1-5 rokov, čo reprezentuje značný nárast MSP v krajine v posledných rokoch. V danom prípade analyzujeme a uvádzame dôvody nárastu vzniku podnikateľských subjektov za posledné roky nasledovne:

- Vláda v Bahrajne skutočne za posledné roky napreduje v reformách a prijatých opatreniach s cieľom vytvoriť maximálne možné atraktívne podnikateľské prostredie a motivovať aj zahraničných investorov (podrobnejšie vysvetlené v kapitole č.2 – Charakteristika podnikateľského prostredia v Bahrajne v sektore malého a stredného podnikania).

- Na to nadväzujú aj výsledky analýz zameraných na hodnotenie kvality podnikateľského prostredia v Bahrajne (kapitola č.3-Hodnotenie podnikateľského prostredia na Slovensku a v Bahrajne pomocou svetových indexov a hodnotiacich metód), z ktorých je možno pozorovať vývoj za posledné roky a zvyšovanie kvality podnikateľského prostredia. Podľa hodnotenia v správe Svetovej banky „Doing business 2010“ sa Bahrajn nachádza na zaujímavom 20.mieste.
- Sektor malých a stredných podnikov v Bahrajne predstavuje až 99,9% všetkých zamestnávateľov, ďalej sa MSP významne podieľa na celkovom exporte, priemyselnej výrobe apod.

Okrem vyššie uvedeného predpokladáme, že nárast vzniku MSP v rozmedzí 1-5 rokov je spôsobený i obrovským prílevom cudzincov do Bahrajnu tzv.“odchádzajúci za prácou“. Zo skúseností môžeme potvrdiť, že mnohí podnikatelia odišli do Bahrajnu v posledných rokoch kvôli zhoršujúcim sa podnikateľským podmienkam v domácich krajinách spôsobených globálnou finančnou krízou.

4. Akú právnu formu má Vaša spoločnosť?

Tabuľka č. 25: Typy právnych foriem na Slovensku

Právna forma	Počet respondentov	Slovensko %
Podnikanie na základe živnostenského oprávnenia	40	38
Spoločnosť s ručením obmedzeným	55	52
Akciová spoločnosť	10	10

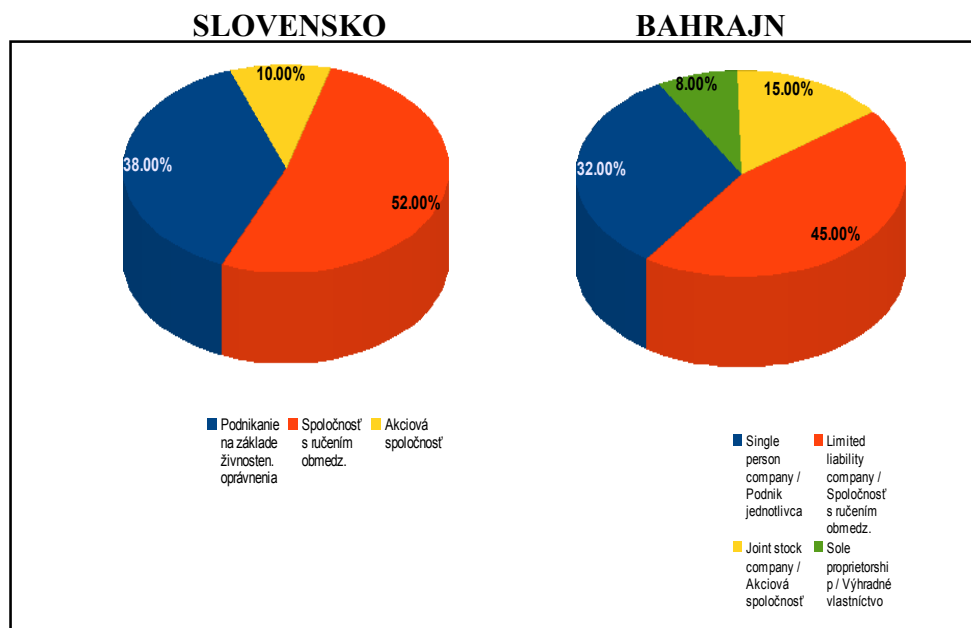
Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka č. 26: Typy právnych foriem v Bahrajne

Právna forma	Počet respondentov	Bahrajn %
Single person company / podnik jednotlivca	40	32
Limited liability company / Spoločnosť s ručením obmedzeným	56	45
Joint stock company / Akciová spoločnosť	19	15
Sole proprietorship / Výhradné vlastníctvo	10	8

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 26: Typy právnych foriem v Bahrajne

Zdroj: vlastné spracovanie

Prevládajúcou formou podnikania malých a stredných podnikov v oboch krajinách je spoločnosť s ručením obmedzeným na Slovensku 52% opýtaných, v Bahrajne 45% opýtaných respondentov. Ďalej v prípade Slovenska prevláda podnikanie na základe živnostenského oprávnenia, v prípade Bahrajnu ide o podnik jednotlivca.

Z Obchodného zákonníka Bahrajnu vyplýva, že spoločnosti v 100% vlastníctve cudzincov, môžu byť registrované vo forme akciovej spoločnosti, spoločnosti s ručením obmedzeným alebo ako podnik jednotlivca.

5. Vaša spoločnosť patrí medzi mikro, malé alebo stredné podniky.

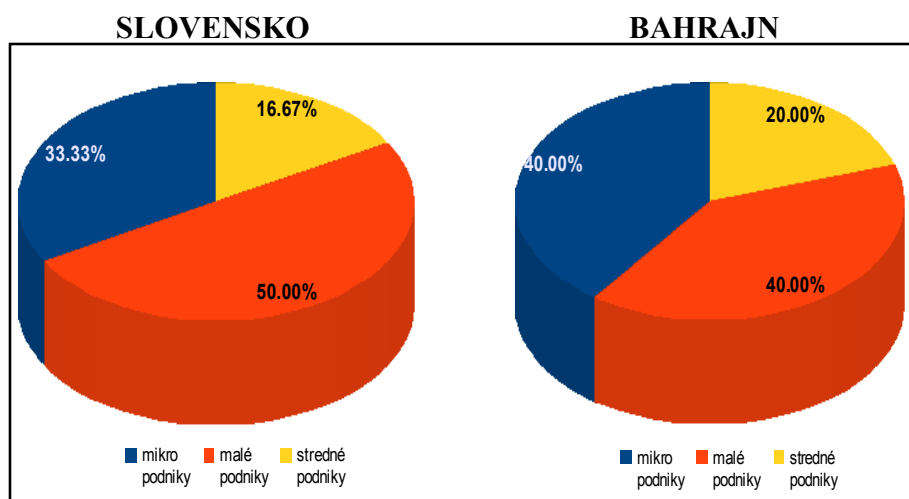
(hodnotenie podľa počtu zamestnancov v oboch krajinách)

Tabuľka č. 27: Rozdelenie spoločností do kategórie podnikov podľa počtu zamestnancov v oboch krajinách

Kategória podnikov	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Mikro podniky (0-9)	35	33,3	50	40
Malé podniky (10 – 49)	53	50	50	40
Stredné podniky (50-250)	17	16,7	25	20

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 27: Rozdelenie spoločností do kategórií podnikov podľa počtu zamestnancov

Zdroj: vlastné spracovanie

Najviac zastúpenou vzorkou na Slovensku cca 50% sú malé podniky, 30% predstavujú mikropodniky. V Bahrajne sú mikropodniky a malé podniky zastúpené na rovnakej úrovni cca 40% zo všetkých dotazovaných podnikateľských subjektov.

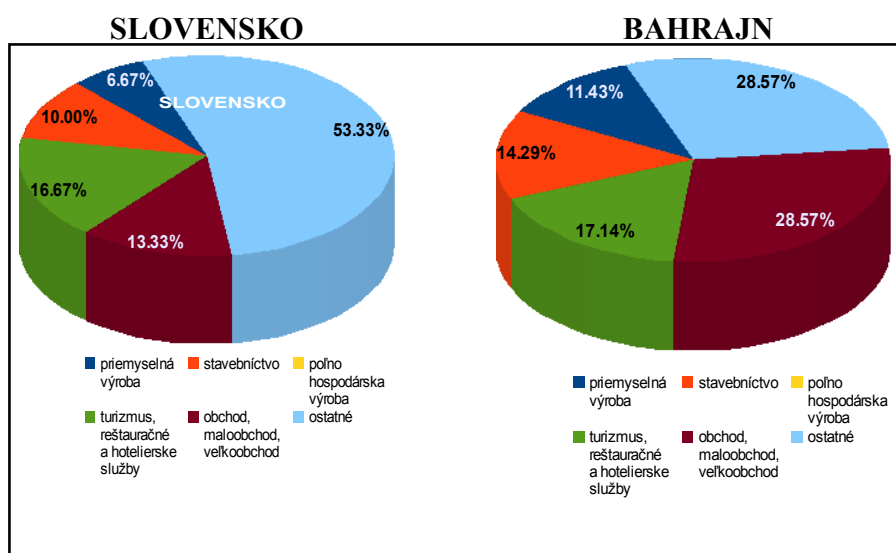
6. V ktorom sektore hospodárstva pôsobí Vaša spoločnosť?

Tabuľka č. 28: Zastúpenie podnikov podľa sektorov národného hospodárstva v oboch krajinách

Sektor	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
priemyselná výroba	7	6,6	14	11,4
stavebníctvo	10	10	18	14,3
poľnohospodárska výroba	0	0	0	0
turizmus, reštauračné a hotelierske služby	17	16,6	21	17,1
obchod, maloobchod, veľkoobchod	14	13,3	36	28,6
ostatné	57	53,3	36	28,6

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 28: Zastúpenie podnikov podľa sektorov národného hospodárstva

Zdroj: vlastné spracovanie

Reprezentatívna vzorka malých a stredných podnikov v rozdelení podľa sektorov národného hospodárstva neobsahovala podnikateľský subjekt z odvetvia poľnohospodárstva, alebo poľnohospodárskej výroby. V oboch krajinách bol sektor ostatné pomerne dobre zastúpený, v prípade Slovenska až 53,33%, v prípade Bahrajnu 28,6%. Sektor ostatné predstavuje v oboch prípadoch napríklad: poradenské a konzultačné služby, služby poskytovania jazykového vzdelávania, služby poskytovania IT, energetické poradenstvo, služby starostlivosti o majetok apod.).

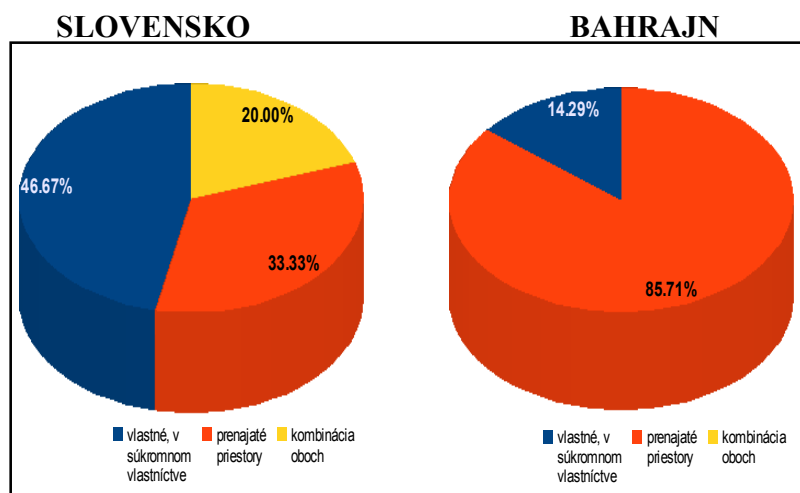
7. Aký charakter majú priestory v ktorých podnikáte?

Tabuľka č. 29: Charakter podnikateľských priestorov

Charakter priestorov	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Vlastné priestory, v súkromnom vlastníctve	49	46,7	107	85,7
Prenajaté priestory	35	33,3	18	14,3
Kombinácia oboch	21	20	-	-

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 29: Charakter podnikateľských priestorov

Zdroj: vlastné spracovanie

Charakter podnikateľských priestorov v oboch krajinách je značne rozdielny. Kým na Slovensku väčšina opýtaných podnikateľov uprednostňuje priestory v súkromnom vlastníctve až 46,67% s cieľom vyhnúť sa prípadnému zvyšovaniu nájomnej ceny, alebo iným problémom. V Bahrajne je situácia úplne opačná, kedy 85,71% podnikateľov podniká v prenajatých priestoroch z dôvodu silnej regulácie vlády a obmedzení obchodovania s nehnuteľnosťami. Vzorka respondentov z Bahrajnu neobsahovala prípad, kedy podnikateľ podniká v kombinovaných priestoroch.

Pre ilustráciu môžeme uviesť, že napr. prenájom kancelárskeho priestoru v Bahrajne sa pohybuje v rozmedzí cca 8-20 EUR/mesiac podľa lokality, za prenájom maloobchodného

priestoru sa cena pohybuje v rozmedzí cca 32-40 EUR/mesiac. Prevádzkové náklady súvisiace so zabezpečením kancelárie sú v Bahrajne o 56% nižšie ako v Dubaji, o 48% nižšie ako v Katare (Zdroj: Investment House Real Estate Report 2007). Za prenájom pôdy na priemyselné účely je stanovená cena v rozmedzí cca 0,9-1,3 EUR.

8. Aké boli dôvody pre začatie podnikania práve v Bahrajne?

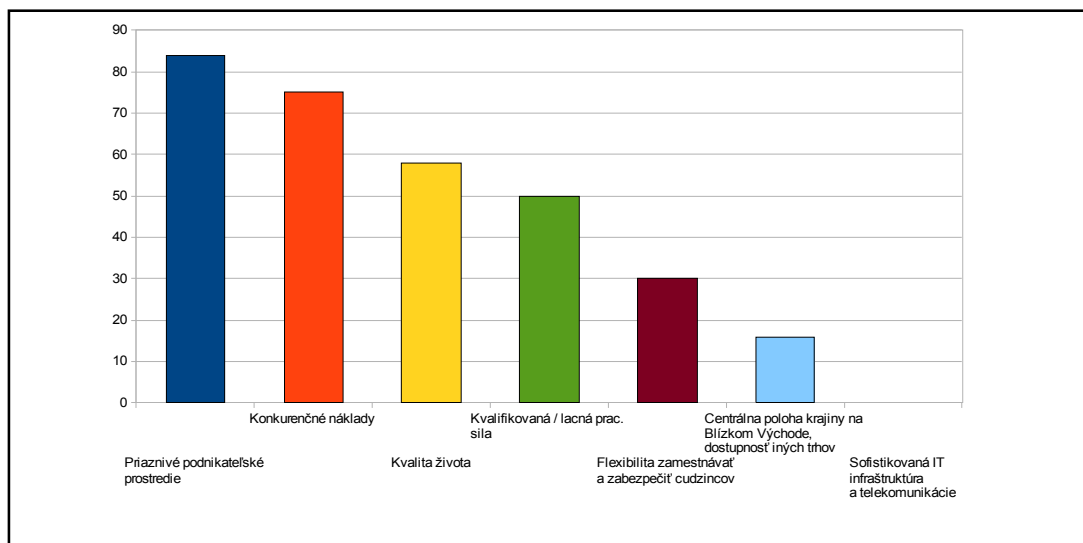
(vyberte a zorad'te uvedené kritéria od 1-najdôležitejšie kritérium do 7-bezvýznamné kritérium)

Tabuľka č. 30: Dôvody pre začatie podnikania – zhodnotenie respondentov

Kritérium	Váha kritéria
Priaznivé podnikateľské prostredie	8,5
Sofistikovaná IT infraštruktúra a telekomunikácie	0,5
Kvalifikovaná, lacná pracovná sila	4,8
Konkurenčné náklady	7,3
Centrálna poloha krajiny na Blízkom Východe, dostupnosť iných trhov	1,7
Flexibilita zamestnávať a zabezpečiť cudzincov	3,0
Kvalita života	5,8

Zdroj: vlastné spracovanie, (prepočet podľa váhy jednotlivých kritérií, kde váha 1=70b,7=10b atď.)

Graf č. 30: Dôvody pre začatie podnikania v Bahrajne

Zdroj: vlastné spracovanie

Túto otázku sme položili iba podnikateľom v Bahrajne s cieľom zistiť, aké boli kritériá založiť svoj podnik v Bahrajne a v prípade cudzincov tak opustiť vlastnú krajinu. Najviac opýtaných sa vyjadrilo, že je to „kvalitné a priaznivé podnikateľské prostredie“, poskytujúce viacero výhod oproti podmienkam v ich domácej krajine. Na druhom mieste dôležitosti bolo kritérium „konkurenčné náklady“, čo predpokladáme súvisí aj s nízkym resp. nulovým daňovým zaťažením, nízkymi odvodovými sadzbami, nízkym dovozným clám apod. Na treťom mieste sa objavilo veľmi zaujímavé kritérium „kvalita života“, keďže podnikatelia vnímajú okrem zisku z podnikania, aj zabezpečenie vlastnej rodiny. Podnikatelia hodnotia Bahrajn z pohľadu kvality života, ako veľmi príjemné miesto pre rodinu s dostatkom kultúrneho a spoločenského vyžitia, s požadujúcou úrovňou školstva a zdravotníctva, bez kultúrnych a religióznych obmedzení apod.

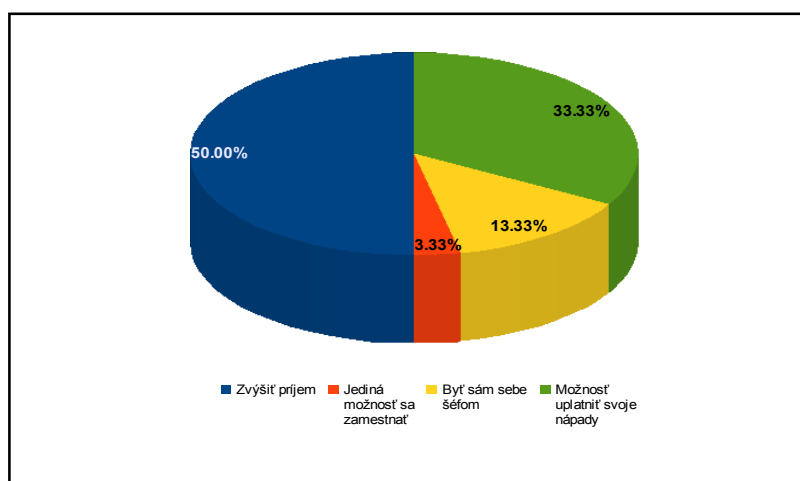
9. Čo je pre Vás hlavným motívom pre samostatné podnikanie?

Tabuľka č. 31: Hlavný motív pre podnikanie

Motív podnikania	Počet respondentov	Slovensko %
Zvýšiť príjem	53	50
Jediná možnosť sa zamestnať	3	3,3
Byť sám sebe šéfom	14	13,3
Uplatniť svoje nápady	35	33,3

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 31: Motívy podnikania na Slovensku

Zdroj: vlastné spracovanie

Túto otázku sme položili iba podnikateľom na Slovensku, ako kompenzáciu predchádzajúcej otázky určenej iba podnikateľom v Bahrajne. Z výsledkov odpovedí vidíme, že najviac opýtaných podnikateľov 50% podniká s primárnym cieľom zvýšenia príjmu, ďalej nasleduje skupina opýtaných 33,3% podnikajúcich s cieľom uplatniť vlastné nápady a tým spôsobom sa realizovať.

Na základe porovnania odpovedí otázky č.8 – dôvody začatia podnikania v Bahrajne a otázky č.9 – motív podnikania na Slovensku môžeme zhodnotiť, že v oboch prípadoch je najdôležitejším faktorom pre podnikanie ekonomický prínos z podnikania (príjem, zvýšenie zisku, zníženie nákladov, konkurenčné náklady atď.).

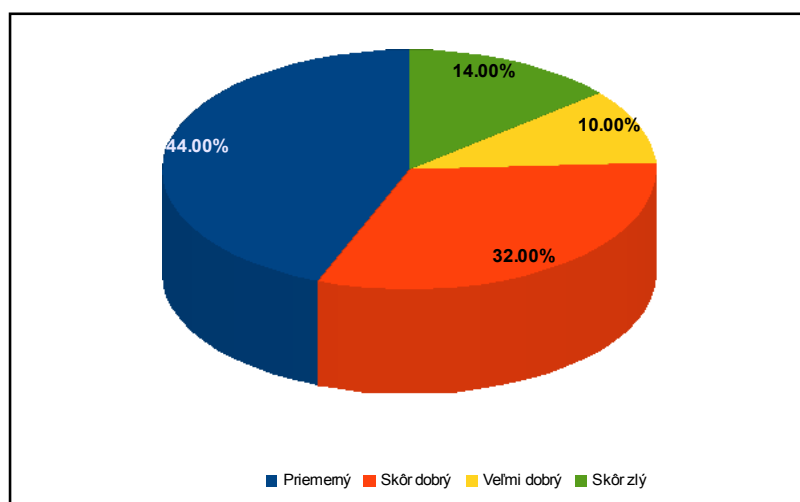
10. Očakávaný ekonomický stav Vašej spoločnosti k 31.12.2009?

Tabuľka č. 32: Očakávaný ekonomický stav k 31.12.2009

Očakávaný ekonomický stav	Počet respondentov	Slovensko %
Skôr zlý	15	14
Priemerný	46	44
Skôr dobrý	34	32
Veľmi dobrý	10	10

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 32: Očakávaný ekonomický výsledok ku koncu roka 2009

Zdroj: vlastné spracovanie

Túto otázku sme položili iba podnikateľom na Slovensku v súvislosti s globálnou hospodárskou krízou, napr. neustále zhoršovanie platobnej disciplíny obchodných partnerov. Výsledok odpovedí hodnotíme ako zaujímavý až prekvapujúci, pretože až 44% podnikateľov sa vyjadrilo, že v roku 2009 očakáva priemerný výsledok hospodárenia a nie stratu. Až 32% podnikateľov sa vyjadrilo, že očakáva skôr dobrý hospodársky výsledok a títo prezentovali aj nadšenie a nové očakávania do roku 2010. V danom prípade môžeme konštatovať, že sme predpokladali skôr negatívnejšie

hodnotenia o hospodárskych výsledkoch vzhľadom na súčasnú situáciu v oblasti rozvoja MSP, celkového ekonomického vývoja, zhoršovania sa kvality podnikateľského prostredia apod.

11. Je vo Vašej spoločnosti podiel zahraničného investora?

12. Ak áno, aký je podiel zahraničného investora?

Otázky č. 11 a č.12 boli položené iba podnikateľom na Slovensku. Iba 15 z dotazovaných podnikateľských subjektov podniká so zahraničnou účasťou s podielom zahraničného investora viac ako 51%.

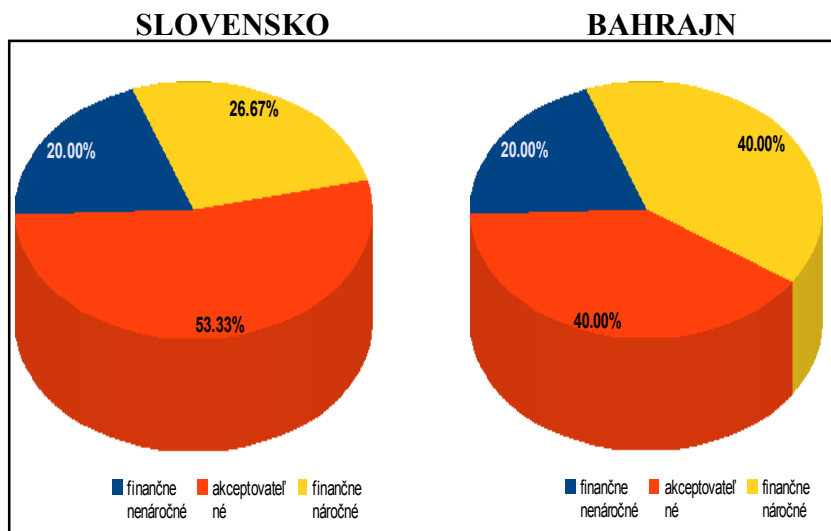
13. Ako hodnotíte podľa Vášho názoru finančnú náročnosť na začatie podniku?

Tabuľka č. 33: Finančná náročnosť na začatie podniku

Začatie podnikania	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Finančne nenáročné	22	20	25	20
Akceptovateľné	56	53,3	50	40
Finančne náročné	27	26,7	50	40

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 33: Finančná náročnosť na začatie podniku

Zdroj: vlastné spracovanie

Až 53,3% malých a stredných podnikateľov sa vyjadrilo, že finančná náročnosť začať podnik na Slovensku je na akceptovateľnej úrovni. 26,6% opýtaných sa vyjadrilo, že proces je finančne náročný. Zaujímavá situácia nastala medzi opýtanými v Bahrajne, kedy 40% respondentov sa vyjadrilo, že náročnosť na založenie podniku je na akceptovateľnej úrovni a 40% respondentov odpovedalo, že ide o proces finančne náročný.

Z výsledkov Svetovej Banky podľa správy „Doing Business 2010“ vyplýva, že na Slovensku je suma nákladov na začatie podnikania cca 2% HDP/obyvateľa, v Bahrajne je cca 0,5% HDP/obyvateľa, ďalej výška minimálneho počiatočného kapitálu na Slovensku je cca 23,8% HDP/obyvateľa, v Bahrajne je cca 195,2% HDP/obyvateľa.

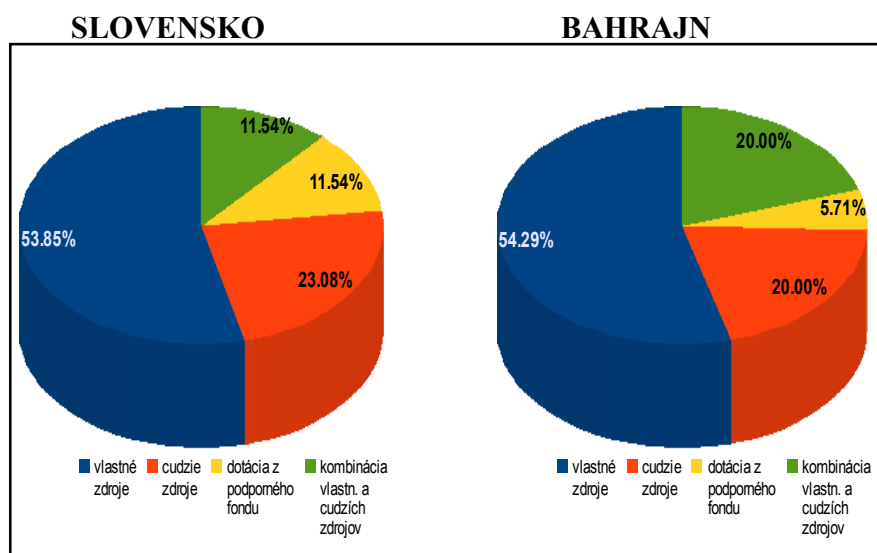
14. Aké zdroje ste použili pre začatie Vášho podnikania?

Tabuľka č. 34: Zdroje financovania pri začatí podnikania na Slovensku a v Bahrajne

Zdroje financovania	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Vlastné zdroje	56	53,8	68	54,3
Cudzie zdroje	25	23	25	20
Kombinácia vlastných a cudzích zdrojov	12	11,5	25	20
Dotácia z podporného fondu	12	11,5	7	5,7

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 34: Zdroje financovania pri začatí podnikania

Zdroj: vlastné spracovanie

Z odpovedí hodnotíme, že na Slovensku až 53,8% opýtaných použilo na začiatku podnikania vlastné zdroje financovania, 23% opýtaných použilo cudzie zdroje financovania. Ďalej môžeme konštatovať, že situácia v Bahrajne je značne podobná, kedy vlastné zdroje použilo až 54,3% opýtaných a 20% použilo cudzie zdroje, alebo kombináciu vlastných a cudzích zdrojov.

Na základe diskusie a výsledkov dotazníka môžeme povedať, že MSP majú v súčasnej dobe averziu žiadať banky o finančné zdroje z dôvodov, že podmienky bánk (kolateral, zábezpeky, fyzické preverovanie majetku) na financovanie malého a stredného podnikania (podnikateľských aktivít) sú oveľa náročnejšie/sprísnené v porovnaní s minulosťou. V Bahrajne sa respondenti najmä v sektoroch priemyselná výroba, stavebníctvo a obchod vyjadrili, že proces získania finančných prostriedkov je pre nich časovo a administratívne veľmi náročný.

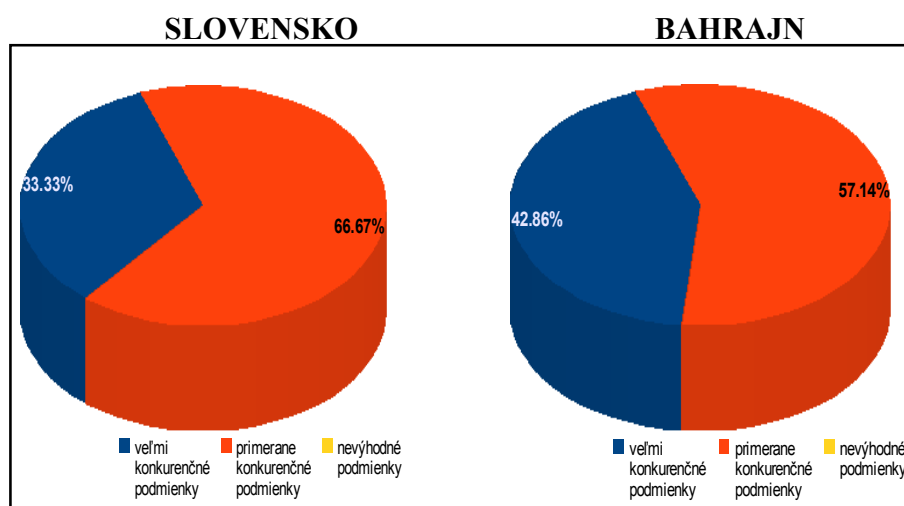
15. V prípade financovania z cudzích zdrojov boli komerčné podmienky bánk pre financovanie MSP vo Vašom prípade dostatočne konkurenčné?

Tabuľka č. 35: Podmienky bánk pre financovanie MSP na Slovensku a v Bahrajne

Podmienky bánk	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Veľmi konkurenčné	8	33,3	14	57,1
Primerane konkurenčné	17	66,7	11	42,9
Nevýhodné		-		-

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 35: Podmienky bánk pre financovanie MSP na Slovensku a v Bahrajne

Zdroj: vlastné spracovanie

Z odpovedí vidíme, že až 66,7% slovenských podnikateľov považuje podmienky financovania z cudzích zdrojov za primerane konkurenčné, 33,3% opýtaných považuje podmienky financovania za veľmi konkurenčné (ide o vyjadrenie názoru v čase zakladania spoločnosti). V Bahrajne považuje podmienky financovania z cudzích zdrojov za primerane konkurenčné 57% opýtaných podnikateľov.

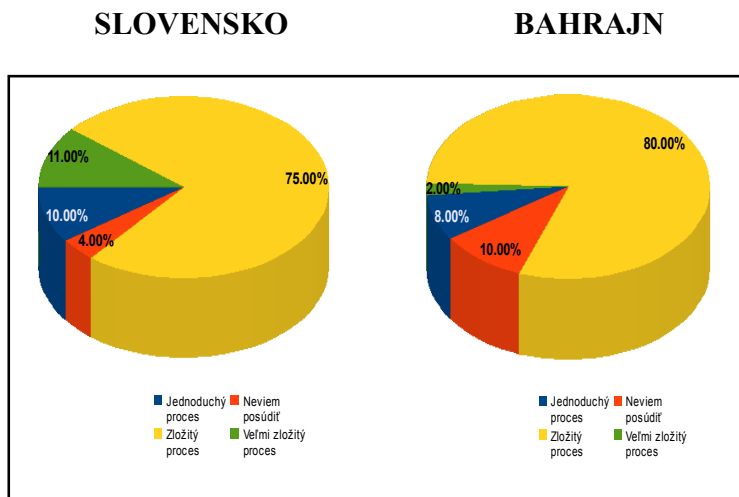
16. Ako hodnotíte proces financovania z podporných zdrojov?

Tabuľka č. 36: Hodnotenie procesu financovania z podporných zdrojov

Stupeň hodnotenia	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Jednoduchý proces	11	10	10	8
Neviem posúdiť	4	4	12	10
Zložitý proces	78	75	100	80
Veľmi zložitý proces	12	11	3	2

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 36: Hodnotenie procesu financovania z podporných zdrojov

Zdroj: vlastné spracovanie

V prípade financovania z podporných zdrojov sme analyzovali, ako vnímajú podnikatelia zložitosť získať finančný príspevok v oboch krajinách. V oboch krajinách väčšina respondentov hodnotí proces ako zložitý. Iba 10% opýtaných na Slovensku hodnotí proces ako jednoduchý, v Bahrajne považuje proces za jednoduchý iba 8% opýtaných.

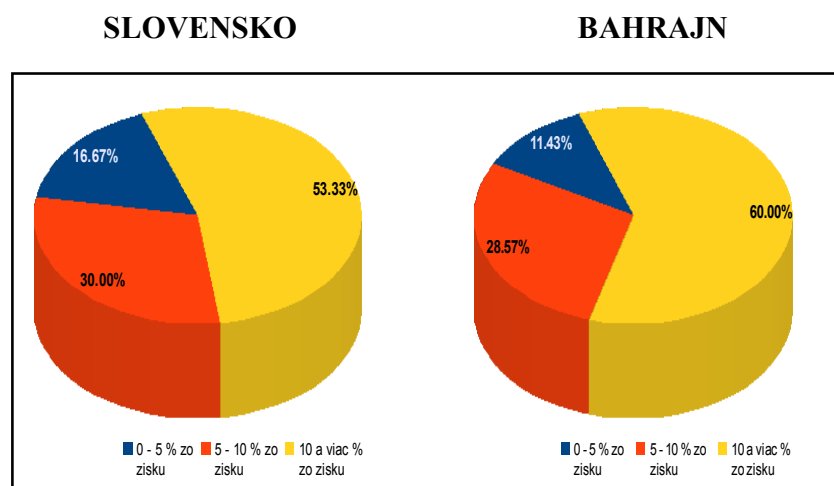
17. Aké percento zo zisku investujete do rozvoja podnikateľskej činnosti, resp. investujete do inovácií v rámci podniku?

Tabuľka č. 37: Investície do rozvoja podnikateľskej činnosti

Investície v % zo zisku	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
0 - 5% zo zisku	17	16,7	14	11,4
5 – 10% zo zisku	32	30	36	28,6
10 a viac % zo zisku	56	53,3	75	60

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 37: Investície do rozvoja podnikateľskej činnosti

Zdroj: vlastné spracovanie

Z výsledkov môžeme urobiť záver, že výška investícií smerujúcich na inovačné aktivity alebo do rozvoja podnikateľskej činnosti je v oboch krajinách približne na rovnakej úrovni. Až 53,3% opýtaných na Slovensku a 60% opýtaných v Bahrajne odpovedalo, že na inovačné aktivity a rozvoj podnikateľskej činnosti venuje viac ako 10% zo zisku. Uvedené výsledky dotazníkového prieskumu potvrdzujú aj vyjadrenie E.Šúbertovej: „že ak chce podnik efektívne fungovať, je nevyhnutné inovovať jeho produkty a musí flexibilne meniť svoje marketingové aktivity.“⁴⁰

⁴⁰ Šúbertová, E. : Zmeny v manažmente a v marketingu v slovenských podnikoch po vstupe SR do EÚ,s.8. In. :Šúbertová E.a kol.: Integrácia do Európskej Únie a jej dôsledky III.

Podľa prieskumu NADSME za inovácie považuje predovšetkým zvýšenie obratu 59%MSP a za inovácie považuje zvýšenie kvality produktov 54% MSP na Slovensku.

18. Zhodnot' te ciele a zameranie inovácií Vašej spoločnosti:

Tabuľka č. 38: Investície do rozvoja podnikateľskej činnosti na Slovensku

Kritérium hodnotenia	vôbec nie dôležité	priemerne dôležité	veľmi dôležité	Spolu %
Zvýšenie zisku	0,0	8,6	91,4	100
Znižovanie nákladov (aj nákladov na energiu apod.)	0,0	4,8	95,2	100
Zlepšenie postavenia na trhu, zvýšenie podielu na trhu	25,7	25,2	49,0	100
Prienik na nové trhy	4,8	31,4	63,8	100
Zlepšenie kvality produktov, resp. poskytovaných služieb	12,4	32,9	54,8	100
Otázka životného prostredia	13,6	64,3	22,1	100
Vlastný postoj podnikateľa k inováciám	29,5	68,6	1,9	100

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka č. 39: Investície do rozvoja podnikateľskej činnosti v Bahrajne

Kritérium hodnotenia	Vôbec nie dôležité	priemerne dôležité	veľmi dôležité	%
Zvýšenie zisku	11,2	13,6	75,2	100
Znižovanie nákladov (aj nákladov na energiu apod.)	60,0	19,2	20,8	100
Zlepšenie postavenia na trhu, zvýšenie podielu na trhu	3,2	29,6	67,2	100
Prienik na nové trhy	9,6	71,2	19,2	100
Zlepšenie kvality produktov, resp. poskytovaných služieb	12,0	17,6	60,4	100
Otázka životného prostredia	75,6	18,8	5,6	100
Vlastný postoj podnikateľa k inováciám	57,6	36,8	5,6	100

Zdroj: vlastné spracovanie

Z dotazníkového prieskumu a predchádzajúcej otázky vyplýva, že na Slovensku malé a stredné podniky realizujú inovačné aktivity s hlavným cieľom a to je zvýšenie zisku až 91,4%, resp. znižovanie nákladov až 95,2%. Ďalej môžeme konštatovať, že pre malé

a stredné podniky sú inovácie nástrojom prieniku na nové trhy, zlepšenia kvality poskytovaných produktov alebo služieb, resp. zlepšenia postavenia na trhu.

Z dotazníkového prieskumu vyplýva, že aj v Bahrajne realizujú malé a stredné podniky inovačné aktivity s hlavným cieľom a to je zvýšenie zisku cca 75% dotazovaných subjektov. Ďalej sú inovačné aktivity malých a stredných podnikov v Bahrajne nástrojom na zlepšenie postavenia na trhu a zvýšenie kvality poskytovaných produktov alebo služieb.

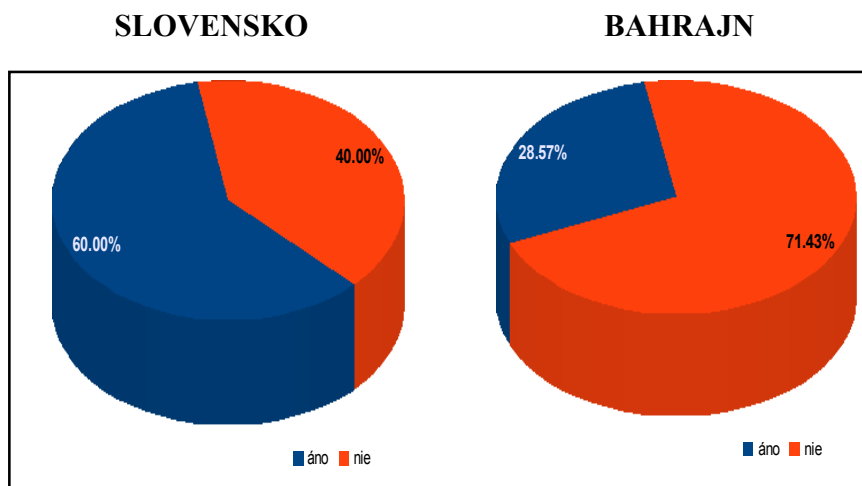
19. Existuje vo Vašej spoločnosti oddelenie pre ľudské zdroje/kvalifikovaný pracovník v oblasti HR?

Tabuľka č. 40: Existencia oddelenia pre ľudské zdroje

HR oddelenie	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Áno	63	60	89	71,4
Nie	42	40	36	28,6

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 38: Existencia oddelenia pre ľudské zdroje

Zdroj: vlastné spracovanie

60% opýtaných podnikateľských subjektov na Slovensku má vytvorené oddelenie pre ľudské zdroje/alebo pracovníka pre riešenie otázok ľudských zdrojov. V prípade

Bahrajnu má až 71,43% opýtaných podnikateľských subjektov vytvorené oddelenie pre ľudské zdroje. Ďalej môžeme konštatovať, že výsledky prieskumu v oboch krajinách sú takmer zhodné, tzn. väčšina dotazovaných podnikateľských subjektov v sektore malý a stredný podnik v oboch krajinách disponuje oddelením alebo pracovníkom pre oblasť ľudských zdrojov.

20. Aké sú kritériá prijímania zamestnancov do pracovného pomeru vo Vašom podniku?

Tabuľka č. 41: Kritériá prijímania zamestnancov do pracovného pomeru na Slovensku

Kritériá prijímania	vôbec nie dôležité	priemerne dôležité	veľmi dôležité	%
Skúsenosti a odborné vedomosti	7,6	16,2	76,2	100
Vzdelanie	1,0	30,5	68,6	100
Osobné vlastnosti	1,9	47,6	50,5	100
Vek	11,4	52,4	36,2	100
Referencie (predchádzajúci zamestnávateľ apod.)	10,0	23,3	66,7	100
Príbuzné a kamarátske vzťahy	70,5	26,7	2,9	100
Životný štýl a zvyky	66,7	21,0	12,4	100
Morálne vlastnosti	3,8	71,4	24,8	100
Národnosť	70,0	22,6	7,4	100
Pohlavie	57,6	25,7	16,7	100
Jazykové zručnosti	1,9	37,6	60,5	100
Iné	-	-	-	-

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka č. 42: Kritériá prijímania zamestnancov do pracovného pomeru v Bahrajne

Kritériá prijímania	vôbec nie dôležité	priemerne dôležité	veľmi dôležité	%
Skúsenosti a odborné vedomosti	8,0	12,8	79,2	100
Vzdelanie	4,8	22,4	72,8	100
Osobné vlastnosti	10,4	56,0	33,6	100
Vek	54,4	30,4	15,2	100
Referencie (predchádzajúci zamestnávateľ apod.)	4,8	46,4	48,8	100
Príbuzné a kamarátske vzťahy	69,6	27,2	3,2	100
Životný štýl a zvyky	12,8	75,2	12,0	100
Morálne vlastnosti	5,6	63,2	31,2	100
Národnosť	68,0	12,0	20,0	100
Pohlavie	0,8	75,2	24,0	100
Jazykové zručnosti	1,6	53,6	44,8	100
Iné	-	-	-	-

Zdroj: vlastné spracovanie

V oboch krajinách je v procese prijímania do pracovného pomeru jedným z najdôležitejších kritérií - skúsenosti a odborné vedomosti, získané vzdelanie. Na Slovensku označilo toto kritérium za najdôležitejšie až 76,2% opýtaných, v Bahrajne toto kritérium označilo za najdôležitejšie až 79,2% opýtaných. Z výsledkov môžeme ďalej určiť, že pre slovenské podnikateľské subjekty sú v procese prijímania dôležité aj tieto kritériá: referencie od predchádzajúceho zamestnávateľa a jazykové zručnosti.

21. Aké sú podľa Vášho názoru najčastejšie prekážky pri zamestnávaní pracovníkov?

Tabuľka č. 43: Prekážky pri zamestnávaní pracovníkov

Kritériá hodnotenia	Slovensko			Bahrajn		
	Áno	Nie	%	Áno	Nie	%
Znalosť cudzích jazykov	32	68	100	11	89	100
Schopnosť pracovať s počítačom na požadovanej úrovni	28	72	100	38	62	100
Vysoká cena práce	76	24	100	43	57	100
Nedostatok ľudí s požadovanou kvalifikáciou	86	14	100	78	22	100
Pracovníci zneužívajú zákonnú ochranu	21	79	100	0	100	100
Neochota pracovať nadčas, v prípade potreby	17	83	100	5	95	100
Nepripravenosť absolventov škôl na prax	77	33	100	88	12	100
Iné, a to:	-	-	-	-	-	-

Zdroj: vlastné spracovanie

S výsledkami predchádzajúcej otázky súvisí aj otázka najčastejších prekážok pri zamestnávaní pracovníkov, kde sa opäť dotazované podnikateľské subjekty z oboch krajín vyjadrili približne zhodne. Až 86% opýtaných na Slovensku sa vyjadrilo, že na trhu pociťujú nedostatok ľudí s požadovanou kvalifikáciou, ďalej 77% opýtaných sa vyjadrilo, že absolventi škôl nie sú dostatočne pripravení na prax, alebo že cena práce na Slovensku sa za posledné roky zvyšuje. V Bahrajne sa až 88% opýtaných vyjadrilo, že absolventi nie sú pripravení na prax, čo predpokladáme že súvisí s obmedzeným zameraním vzdelávacieho systému. V súčasnej dobe však vláda Bahrajnu napreduje aj v tejto oblasti a reformuje vzdelávací systém na všetkých úrovniach s cieľom vytvoriť z lokálnej pracovnej sily tzv. „elitnú pracovnú silu“.

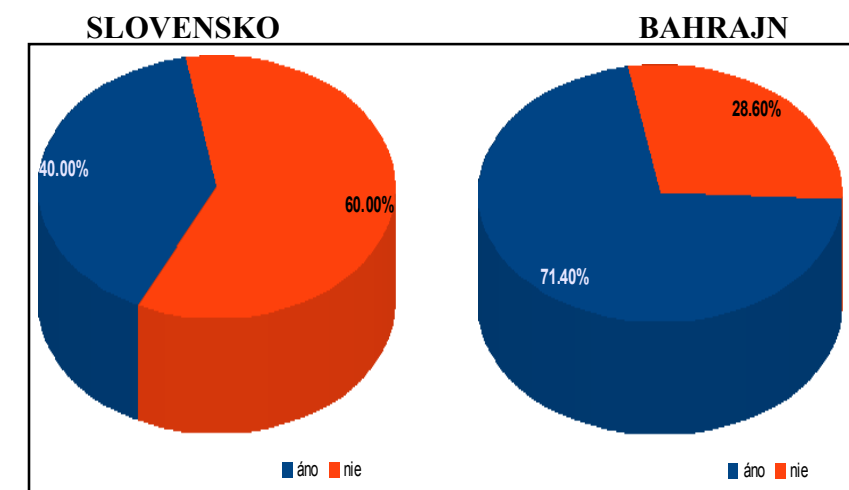
22. Poskytujete zamestnancom aj iné bonusy, resp. výhody napr. príplatok na ubytovanie, cestovanie apod.? Ak áno, aké ?

Tabuľka č. 44: Poskytovanie ďalších bonusov, výhod apod. pre zamestnancov

Bonusy, výhody apod.	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Áno	42	40	89	71,4
Nie	63	60	36	28,6

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 39: Poskytovanie ďalších bonusov, výhod apod. pre zamestnancov

Zdroj: vlastné spracovanie

Na Slovensku poskytuje okrem bonusov ďalšie výhody cca 40% zamestnávateľov, medzi takéto výhody patrí napr. používanie služobného vozidla na súkromné účely, používanie mobilného telefónu na súkromné účely, príplatok na letnú dovolenku, rekreačné pobyty apod.

V Bahrajne poskytuje okrem mzdových bonusov ďalšie výhody až cca 71,4% zamestnávateľov. Konštatujeme, že tento výsledok súvisí so zamestnávaním pracovnej sily zo zahraničia, v niektorých odvetviach hospodárstva predstavujú majoritu, napr. priemyselná výroba, stavebníctvo, obchod a sektor ostatné. Medzi obvyklé výhody patrí v Bahrajne: zabezpečenie alebo príplatok na ubytovanie, zabezpečenie osobného vozidla alebo zabezpečenie prepravy do zamestnania, úhrada letenky pre zamestnanca

a rodinných príslušníkov 1krát za rok do krajiny trvalého pobytu, na niektorých úrovniach riadenia aj úhrada školného za vzdelávanie detí do veku 18 rokov apod.

23. Na akej úrovni je podľa Vášho názoru legislatívna úprava zamestnanecko-zamestnávateľských vzťahov?

(z pohľadu ochrany zamestnávateľa, zamestnanca)?

Tabuľka č. 45: Legislatívna úprava zamestnanecko-zamestnávateľských vzťahov

Zamesnanecko-zamestnávateľské vzťahy	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Na veľmi slabej úrovni	26	24,8	81	64,8
Na primeranej úrovni	74	70,2	44	35,2
Na vysokej úrovni	5	5,0	-	-

Zdroj: vlastné spracovanie

70,2% opýtaných respondentov na Slovensku považuje legislatívnu úpravu zamestnanecko-zamestnávateľských vzťahov iba za primeranú. V roku 2007 prijala vláda Novelu Zákonníka práce s viacerými zmenami pre zamestnávateľa a zamestnanca s očakávaním pozitívneho ohlasu zamestnávateľov. V súčasnej dobe zamestnávatelia malých podnikov pociťujú nízku úroveň ochrany v porovnaní so strednými alebo veľkými podnikmi, ktoré disponujú právnymi oddeleniami/alebo si najímajú právne spoločnosti v prípade riešenia náročných pracovno-právnych vzťahov.

Novela pracovného kódexu zaviedla vyplácanie odstupného súčasne s čerpaním výpovednej lehoty pri prepustení zamestnanca z organizačných dôvodov. Zamestnanec tak získal nárok na odstupné vo výške dvojmesačnej mzdy aj vtedy, ak využije dvojmesačnú výpovednú lehotu. Do Zákonníka práce sa vrátila možnosť uzatvoriť dohodu o pracovnej činnosti s rozsahom do 10 hodín týždenne na obdobie jedného roka. Zároveň sa zvýšil objem práce, ktorú je možné vykonávať na základe dohody o vykonaní práce, z 300 hodín na 350 hodín ročne. Novela Zákonníka práce okrem toho zaviedla definíciu závislej práce, ktorá sa môže vykonávať len zamestnancami, teda v pracovnom pomere.

V Bahrajne hodnotí legislatívnu úpravu zamestnanecko-zamestnávateľských vzťahov za nevyhovujúcu až 64,8% a 35,2% hodnotí legislatívu v oblasti zamestnanecko-zamestnávateľských vzťahov iba za primeranú. V Bahrajne bol v roku 1976 prijatý Emirov zákon o zamestnanosti, ktorý rieši základné otázky zamestnanosti, ochrany zamestnávateľa a zamestnanca, ochrany zdravia, zamestnávania žien, obmedzenia pracovného času, príspevok počas práceneschopnosti apod. Mnohé z výkladov zákona sú ešte aj v dnešnej dobe „v rukách zamestnávateľa“ (napr. dodržiavanie pracovného času, zabezpečenie a ochranu zamestnancov na pracovisku), napr. iba nedávno bol zákon novelizovaný v časti ochrany zamestnanca alebo zamestnávateľa, napr. v prípade prepúšťania z organizačných dôvodov, vyplácania odstupného, spôsobu vypovedania zmluvy a stanovenia výpovednej lehoty apod.

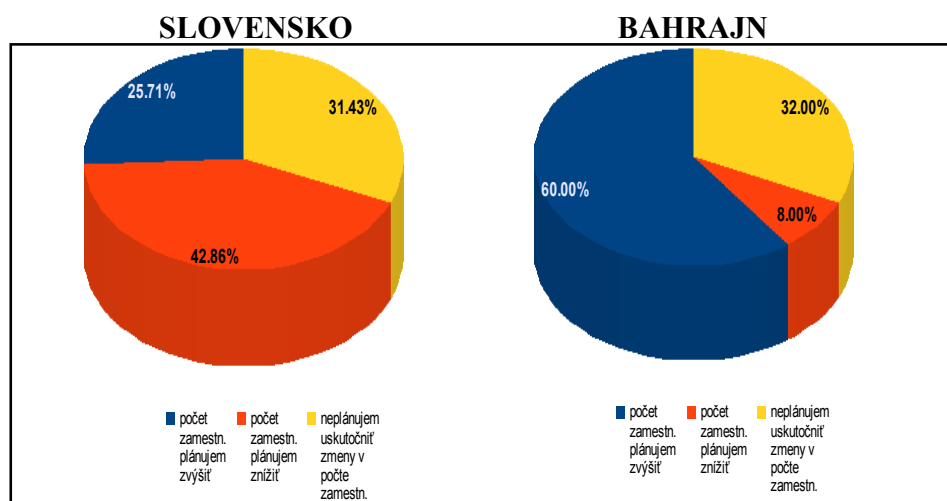
24. Plánujete zmeniť počet zamestnancov v najbližšom roku?

Tabuľka č. 46: Zmeny v počte zamestnancov v najbližšom roku

Počet zamestnancov	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Plánujem znížiť	45	42,8	10	8
Neplánujem zmeniť	33	31,4	40	32
Plánujem zvýšiť	27	25,7	75	60

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 40: Zmeny v počte zamestnancov v najbližšom roku

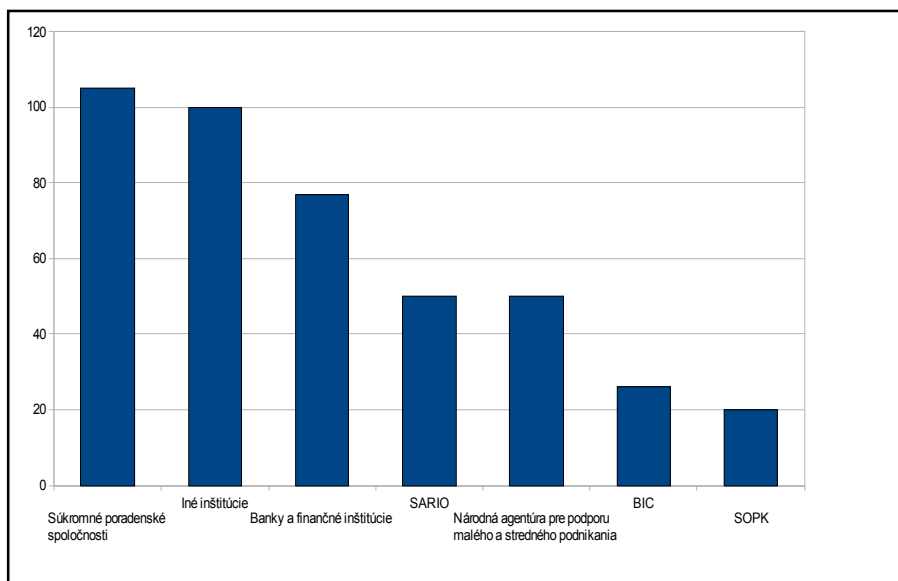
Zdroj: vlastné spracovanie

Z dotazníkového prieskumu vidíme zaujímavú skutočnosť, kým na Slovensku až 42,8% opýtaných plánuje počet zamestnancov v najbližšom roku znížiť, čo predpokladáme súvisí aj s hodnotením výsledkov roku 2009 (otázka č. – kde 58% opýtaných označilo rok 2009 za priemerný, skôr zlý) ako jeden z dopadov hospodárskej krízy.

V Bahrajne je situácia takmer protikladná, až 60% opýtaných plánuje počet zamestnancov v najbližšom roku zvýšiť z dôvodov zavádzania nových inovácií, rozšírenia vlastných prevádzok, poskytovania nových služieb apod.

25. Ktoré inštitúcie ste oslovili pri začatí podnikania s cieľom konzultovať otázky registrácie spoločnosti, vybavovania licencií pre podnikanie, zabezpečenia finančných prostriedkov pre podnikanie apod.?

Graf č. 41: Oslovené inštitúcie pri začatí podnikania na Slovensku

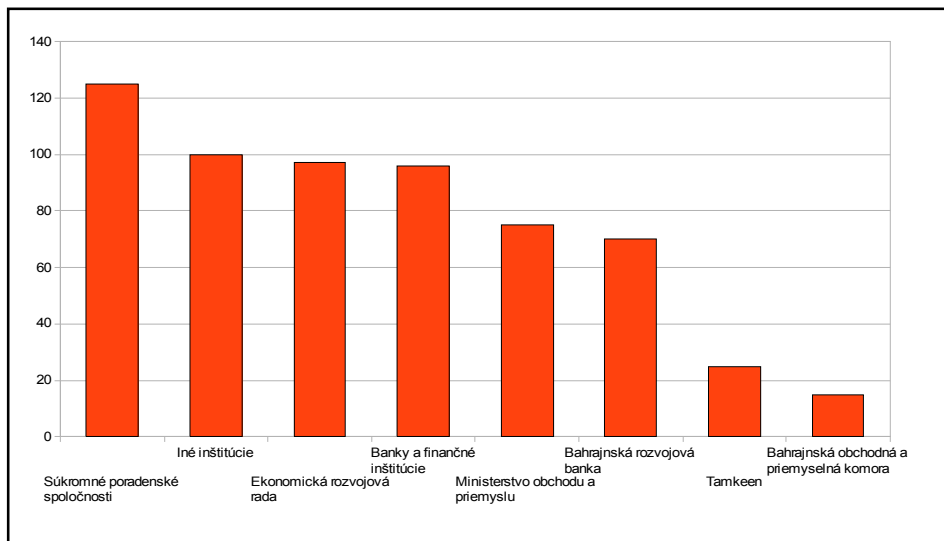

Zdroj: vlastné spracovanie

Medzi najčastejšie oslovené inštitúcie za účelom začatia podnikania, registrácie, vybavovania licencií pre podnikanie, zabezpečenie finančných prostriedkov patria súkromné poradenské inštitúcie, právne kancelárie, banky a finančné inštitúcie. SARIO

a NADSME oslovilo pri začatí podnikania asi 50% opýtaných podnikateľských subjektov.

Graf č. 42: Oslovené inštitúcie pri začatí podnikania v Bahrajne

Zdroj: vlastné spracovanie

V Bahrajne medzi najčastejšie oslovené inštitúcie za účelom začatia podnikania, registrácie, vybavovanie licencií pre podnikanie, zabezpečenie finančných prostriedkov patria súkromné poradenské inštitúcie, právne kancelárie, banky a finančné inštitúcie a Ekonomická rozvojová rada.

26. O aké služby resp. formu podpory ste žiadali oslovené inštitúcie, organizácie apod.

Tabuľka č. 46: Aké služby ste žiadali od oslovených inštitúcií

Žiadané služby	Slovensko %		Bahrajn %	
	áno	nie	áno	nie
Informačná podpora	80	20	93	7
Poradenské, právne služby	95	5	75	25
Finančná podpora	25	75	24	76
Školenia, vzdelávanie v rôznych oblastiach	27	73	15	85

Zdroj: vlastné spracovanie

Z uvedeného môžeme konštatovať, že pre malé a stredné podniky cca 95% bolo na začiatku najdôležitejšie konzultovať otázky zakladania spoločnosti, financovania a realizácie podnikateľských plánov so súkromnými poradenskými a finančnými spoločnosťami. Ďalej malé a stredné podniky cca 80% navštívili vládne inštitúcie s cieľom získať informácie o podporných programoch a finančnej pomoci zo štrukturálnych fondov.

Veľmi podobná situácia nastala aj v Bahrajne, kedy až 93% opýtaných potvrdilo, že najčastejšie navštevovali vládne inštitúcie a súkromné spoločnosti za účelom získania maximálneho množstva informácií a údajov o zakladaní spoločnosti, pomoci pri právnej registrácii, administratívnom zabezpečení, získania licencií apod.

27. Aké sú podľa Vášho názoru najčastejšie bariéry rozvoja a rastu MSP?

Tabuľka č. 47: Bariéry rozvoja a rastu MSP na Slovensku

Kritéria hodnotenia	Minimálna prekážka	Priemerná prekážka	Maximálna prekážka	%
Politická nestabilita	77,1	13,3	9,5	100
Nedostatočná podpora vlády rozvíjať a podporovať MSP	18,1	15,2	66,7	100
Legislatívne obmedzenia, časté zmeny zákonodarstva	14,3	7,6	78,1	100
Bariéry pri zakladaní firiem (registrácia, licencie, výkazy apod.)	1,9	33,3	64,8	100
Zložitý daňový systém	13,3	53,8	32,9	100
Odvodové zaťaženie	3,8	17,1	79,0	100
Dostupnosť finančných prostriedkov, komplikované podmienky získať úverové zdroje	10,0	24,8	65,2	100
Príliš silná konkurencia na trhu	2,9	49,5	47,6	100
Nízky dopyt	11,0	37,1	51,9	100
Dopravná infraštruktúra	61,0	27,6	11,4	100
Korupcia, organizovaný zločin, vydieranie	8,6	41,9	49,5	100

Zdroj:vlastné spracovanie

Tabuľka č. 48: Bariéry rozvoja a rastu MSP v Bahrajne

Kritéria hodnotenia	Minimálna prekážka	Priemerná prekážka	Maximálna prekážka	%
Politická nestabilita	97,1	2,9	0,0	100
Nedostatočná podpora vlády rozvíjať a podporovať MSP	13,3	41,0	45,7	100
Legislatívne obmedzenia, časté zmeny zákonodarstva	76,2	21,0	2,9	100
Bariéry pri zakladaní firiem (registrácia, licencie, výkazy apod.)	1,0	24,8	74,3	100
Zložitý daňový systém	13,3	81,9	4,8	100
Odvodové zaťaženie	14,3	37,2	48,5	100
Dostupnosť finančných prostriedkov, komplikované podmienky získať úverové zdroje	1,9	49,0	69,0	100
Príliš silná konkurencia na trhu	4,8	64,8	30,5	100
Nízky dopyt	61,9	31,4	6,7	100
Dopravná infraštruktúra	7,6	80,0	12,4	100
Korupcia, organizovaný zločin, vydieranie	96,2	3,8	0,0	100

Zdroj:vlastné spracovanie

Až 79% malých a stredných podnikateľov na Slovensku uviedlo, že vysoká miera odvodového zaťaženia (odvody za seba a zamestnancov do Sociálnej a zdravotnej poisťovne) je pre nich kľúčovou prekážkou v podnikaní, výrazne znižujúcou aj ich podiel na zisku. Ďalšou bariérou rozvoja a rastu MSP je podľa opýtaných na Slovensku častá zmena legislatívy a zákonodarstva, s tým neustále opakovaná téma „slabá vymožiteľnosť práva.“ Veľký problém pre mikro a malé podniky, uviedlo 65,2% opýtaných, je aj získanie cudzích zdrojov financovania na začiatku podnikania, alebo na realizáciu nového podnikateľského zámeru, z dôvodu vysokých požadovaných záruk bankou, vyšších úrokových sadzieb pre segment malého a stredného podnikania apod. Ďalej môžeme uviesť, že podnikatelia cca 66,7% považujú za významnú bariéru rozvoja a rastu aj nedostatočnú podporu vlády rozvíjať a podporovať MSP koncepcne ako dlhodobý strategický cieľ. Z výsledkov osobných rozhovorov môžeme ďalej vyjadriť sklamanie, že malé a stredné podniky majú ešte stále pocit, že podporné programy a finančná pomoc štátu, je v mnohých prípadoch určená iba pre „vyvolených“. V mnohých prípadoch si využívanie prostriedkov zo zdrojov EÚ vyžaduje finančnú spoluúčasť, čo je mimo rámca možností mikro a malých podnikov, ďalej spracovanie návrhu projektu alebo žiadosti je náročné najmä pre podnikateľov živnostníkov (mikropodniky) v primárnych sektoroch národného hospodárstva.

Pre 74,3% opýtaných v Bahrajne je najväčšou prekážkou rozvoja a rastu MSP oblasť zakladania podniku a s tým súvisiaca administratívna a finančná náročnosť. Ďalej 69% opýtaných v Bahrajne uviedlo, že v posledných rokoch narastá konkurencia v ponuke tovarov a služieb v mnohých sektoroch národného hospodárstva, čo znamená pre malé a stredné podniky zvýšené náklady celkom. S tým súvisí napr. zvyšovanie kvality poskytovaných tovarov a služieb, náročnosť na kvalitnejšiu pracovnú silu, zvyšovanie nákladov na marketing apod. Opýtaní cca 49% uviedli, že prekážkou je aj odvodové zaťaženie, čo súvisí so zavedením povinného poplatku 20 EUR (10 BD) za každého zamestnanca na základe podmienok LMRA. Zamestnávateľ je povinný odvádzať tento poplatok mesačne za každé pracovné povolenie pre cudzinca s cieľom znížiť tak výhody lacnej pracovnej sily zo zahraničia.

V danom prípade môžeme konštatovať, že systém odvodového zaťaženia v jednotlivých krajinách je neporovnateľný a podnikatelia v Bahrajne si neuvedomujú výhody jednoduchého a nízko nákladového odvodového systému oproti Slovensku resp. iným krajinám. Z uvedeného dôvodu preto nesúhlasíme s výsledkom prieskumu, že v Bahrajne je odvodové zaťaženie významnou bariérou v podnikaní.

28. Ako vnímate zásahy štátu ako obmedzenie pri fungovaní malého a stredného podnikania?

Tabuľka č. 48: Zásahy štátu ako obmedzenie pri fungovaní MSP na Slovensku

Zásahy štátu / SLOVENSKO	Minimálne obmedzenie	Priemerné obmedzenie	Maximálne obmedzenie	%
Regulácia pracovno-právnych vzťahov	20,0	41,9	38,1	100
Ochrana spotrebiteľa	8,6	54,3	37,1	100
Tech. požiadavky na kvality výrobkov, poskytovaných služieb	19,0	40,0	41,0	100
Regulácia cien tovarov a služieb	73,3	20,0	6,7	100
Ochrana hospod. súťaže	53,3	34,3	12,4	100
Ochrana životného prostredia	31,4	64,8	3,8	100
Zahranično-obchodná výmena	46,7	47,6	5,7	100

Zdroj:vlastné spracovanie

Tabuľka č. 49: Zásahy štátu ako obmedzenie pri fungovaní MSP v Bahrajne

Zásahy štátu / BAHRAJN	Minimálne obmedzenie	Priemerné obmedzenie	Maximálne obmedzenie	%
Regulácia pracovno-právnych vzťahov	4,0	64,0	32,0	100
Ochrana spotrebiteľa	48,0	44,0	8,0	100
Tech. požiadavky na kvality výrobkov, poskytovaných služieb	67,2	12,8	20,0	100
Regulácia cien tovarov a služieb	75,2	20,8	4,0	100
Ochrana hospod. súťaže	24,8	72,0	3,2	100
Ochrana životného prostredia	88,0	2,4	9,6	100
Zahranično-obchodná výmena	12,0	48,0	40,0	100

Zdroj:vlastné spracovanie

Výsledky tejto otázky môžeme hodnotiť vo väzbe na predchádzajúcu otázku a prezentáciu hlavných bariér rozvoja pre MSP. Dotazované podnikateľské subjekty vnímajú viac menej prezentované zásahy štátu ako priemerné obmedzenie fungovania MSP v oboch krajinách

29. Aké kroky sú podľa Vás dôležité zo strany vlády s cieľom zvýšiť podporu rozvoja MSP?

Tabuľka č. 50: Kroky vlády na podporu rozvoja MSP na Slovensku

Navrhované kroky zo strany vlády	vôbec nie dôležité	priemerne dôležité	veľmi dôležité	%
Lepšia propagácia a informovanosť o programoch na podporu MSP	3,8	76,2	20,0	100
Zriadenie inkubátorov pre začínajúcich podnikateľov, ktoré by poskytovali komplexné informácie o programoch MSP v krajine	13,0	28,5	58,5	100
Zvýhodnenie financovania pre MSP	14,3	21,0	64,8	100
Úprava legislatívy v otázkach zakladania MSP pre špecifické oblasti podnikania	7,6	40,0	52,4	100
Zjednodušenie systému povinného vykazovania údajov	0,0	23,8	76,2	100
Zjednodušenie procesu zakladania novej spoločnosti, odstránenie administratívy	7,6	26,7	65,7	100
Propagácia značky „made in Slovakia“ vo svete	10,5	32,4	57,1	100

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka č. 51: Kroky vlády na podporu rozvoja MSP v Bahrajne

Navrhované kroky zo strany vlády	vôbec nie dôležité	priemerne dôležité	veľmi dôležité	%
Lepšia propagácia a informovanosť o programoch na podporu MSP	0,0	22,4	77,6	100
Zriadenie inkubátorov pre začínajúcich podnikateľov, ktoré by poskytovali komplexné informácie o programoch MSP v krajine	0,8	15,4	83,8	100
Zvýhodnenie financovania pre MSP	2,4	20,8	76,8	100
Úprava legislatívy v otázkach zakladania MSP pre špecifické oblasti podnikania	8,0	70,4	21,6	100
Zjednodušenie systému povinného vykazovania údajov	61,6	36,0	2,4	100
Zjednodušenie procesu zakladania novej spoločnosti, odstránenie administratívy	0,0	65,6	34,4	100
Propagácia značky „made in Bahrajn“ vo svete	1,6	14,4	84,0	100

Zdroj: vlastné spracovanie

Potvrdzujeme, že odpovede respondentov na danú otázku „kroky vlády na podporu rozvoja MSP“ sa zhodujú s výsledkami predchádzajúcich otázok „bariéry rozvoja a rastu MSP“ a „zásahy štátu do fungovania MSP“.

Malé a stredné podniky cca 76,2% majú názor, že vláda by mala byť viac proaktívna a progresívna v oblasti zjednodušenia systému povinného vykazovania údajov. Ďalej analyzujeme, že cca 66% opýtaných má názor, že vláda by mala zjednodušiť proces zakladania novej spoločnosti a súvisiacu byrokráciu. Opäť musíme poznamenať, že malé a stredné podniky cca 65% sa vyjadrujú aj na adresu zvýhodneného financovania MSP a žiadajú vládu o ústretové kroky pri financovaní štartovacieho kapitálu apod.

Podnikatelia v Bahrajne cca 88% podobne ako na Slovensku žiadajú vládu prijať opatrenia v oblasti zvýhodneného financovania MSP. Ďalej sa až 84% opýtaných vyjadrilo, že vláda by mala viac propagovať značku „made in Bahrain vo svete“. S týmto vyjadrením sa stotožňujeme, pretože iba veľmi málo opýtaných podnikateľov na Slovensku malo vedomosť o krajine, resp. základných črtách podnikateľského prostredia a ponúkajúcich sa možnostiach pre zahraničných investorov, čo platí samozrejme aj naopak.

Ďalej opýtané podnikateľské subjekty na Slovensku cca 59% a v Bahrajne až cca 84% vyjadrili názor, že pre zlepšenie podnikateľského prostredia by bolo účelné zriadiť jedinú inštitúciu na podporu MSP, čo by viedlo k zníženiu vynakladaného úsilia, prideľovaných prostriedkov a k zníženiu byrokracie a administratívnych nákladov. S týmto názorom však nemôžeme súhlasiť, pretože NADSME implementuje program „Podpory MSP prostredníctvom siete inkubátorov a implementácia metódy Research-based spin-off“. Poslaním podnikateľských inkubátorov je poskytovať začínajúcim podnikateľom vhodné štartovacie podmienky (kancelárska infraštruktúra, administratívne služby, odborné poradenstvo) v období minimálne troch rokov. Technologické inkubátory implementujú metódu Research-based spin-off, čím sa vytvoria vhodné podmienky pre využívanie výstupov výskumu a vývoja, patentov, priemyselných a úžitkových vzorov v úzkom prepojení s vedeckými a technickými inštitúciami.

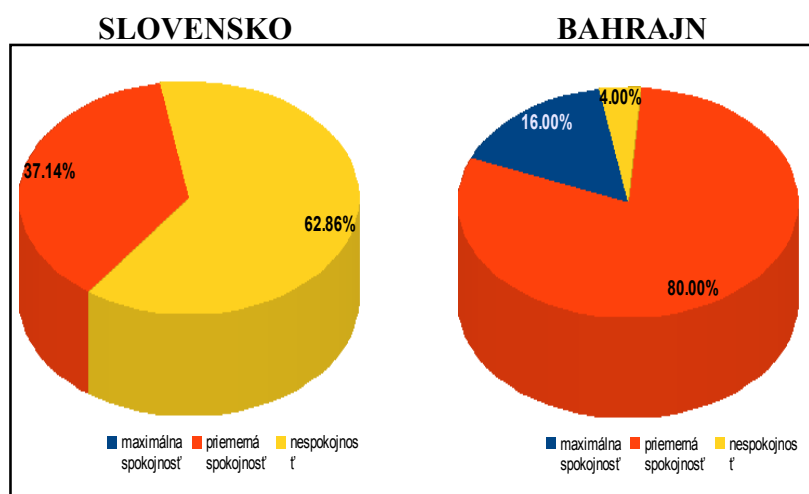
30. Ako by ste zhodnotili podmienky pre podnikanie v oblasti MSP celkom?

Tabuľka č. 52: Hodnotenie podmienok pre podnikanie v oblasti MSP

Hodnotenie podmienok	Slovensko	Slovensko %	Bahrajn	Bahrajn %
Nespokojnosť	66	62,9	5	4
Priemerná spokojnosť	39	37,1	100	80
Maximálna spokojnosť	-	-	20	16

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf č. 43: Hodnotenie podmienok pre podnikanie v oblasti MSP

Zdroj: vlastné spracovanie

Na záver sme položili malým a stredným podnikateľom otázku zhodnotenia celkových podmienok pre podnikanie v oblasti MSP. Na Slovensku až cca 63% vyjadrilo nespokojnosť s celkovými podmienkami na podnikanie, 37% opýtaných vyjadrilo primeranú spokojnosť s podmienkami na podnikanie. V Bahrajne sa 80% opýtaných vyjadrilo, že s podmienkami na podnikanie sú primerane spokojní.

ZÁVER

Priaznivé podnikateľské prostredie je základným predpokladom dlhodobej konkurencieschopnosti a rastu každej trhovej ekonomiky. Je to také prostredie, v ktorom štát podporuje a chráni hospodársku súťaž, vytvára jasné a stabilné pravidlá, efektívne zabezpečuje ich dodržiavanie všetkými účastníkmi trhu a zároveň minimalizuje administratívne prekážky a požiadavky smerom k podnikateľom.

Fenoménom dnešnej doby, ktorý výrazne vplýva na podnikateľské prostredie, je finančná a hospodárska kríza, ktorá sa v druhej polovici roka 2008 preniesla z Ameriky do Európy a zasiahla tak aj slovenské podnikateľské subjekty. Práve vývoj v sektore malých a stredných podnikov je na kvalitu podnikateľského prostredia citlivý vo zvýšenej miere. Malé a stredné podniky taktiež priaznivo pôsobia na dynamiku produktivity práce a rast hrubého domáceho produktu tak, že efektívnejšie využívajú disponibilné zdroje a zavádzajú nové podnikateľské nápady a postupy.⁴¹

Základným cieľom dizertačnej práce bolo ***„Charakterizovať podmienky podnikania v Bahrajne a na Slovensku, analyzovať rovnaké a rozdielne znaky v podnikateľskom prostredí v Bahrajne a v SR a formulovať návrhy odporúčaní pre rozvoj ekonomickej teórie a spoločenskej praxe s cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia na Slovensku.“***

Porovnanie podnikateľských prostredí na Slovensku a v Bahrajne sme uskutočnili v dvoch kľúčových rovinách. Najskôr sme porovnávali kvalitu podnikateľských prostredí v oboch krajinách prostredníctvom svetových indexov a hodnotiacich metód. V druhej rovine sme realizovali vlastný dotazníkový prieskum so zameraním na analýzu podnikateľského prostredia v sektore malé a stredné podnikanie. Zároveň sme identifikovali dôvody začatia podnikania, vnútorné a vonkajšie podmienky podnikania, rozvojové faktory ako aj hlavné prekážky pri podnikaní v oboch krajinách.

⁴¹ Lednický, V., Slávik, Vaněk, J.: Význam malých a stredných podnikov v ekonomike Českej republiky, In. Vědecké monografie Slezské univerzity v Opavě, 2006, s. 69, ISBN: 80-7248-397-8

Plnenie základného cieľa bolo podporené splnením parciálnych cieľov:

1. Porovnanie kvality podnikateľského prostredia v oboch krajinách z pohľadu hodnotení prostredníctvom indexov a metód medzinárodných inštitúcií.

V prvej rovine hodnotenia sme dospeli k záveru, že Slovensko zaostáva za Bahrajnom v uvádzaných medzinárodných hodnoteniach, v niektorých výraznejšie, v iných je pozícia oboch krajín porovnateľná. A to i napriek skutočnosti že vláda SR realizuje reformné kroky a prijíma opatrenia na zlepšenie podnikateľského prostredia, vďaka čomu neexistujú závažné bariéry v podnikaní, zjednodušil sa daňový systém, upravili sa podmienky vstupu pre zahraničné investície apod.

Podľa hodnotenia Indexu ekonomickej slobody v roku 2009 sa Slovensko umiestnilo na 35. mieste a tým sa zaradilo do priemeru medzi európskymi ekonomikami. Bahrajn sa umiestnil na 13. mieste spomedzi 157 hodnotených krajín sveta, najmä vďaka nulovej daňovej povinnosti a voľnému pohybu kapitálu.

Podľa hodnotenia Svetovej banky v správe Doing Business 2010 sa Slovensko umiestnilo na 42. mieste (s poklesom o 7 priečok v porovnaní s rokom 2009), zatiaľ čo Bahrajn sa umiestnil na 20. mieste spomedzi 183 hodnotených krajín sveta. Svetová banka hodnotí prebiehajúce reformy v jednotlivých krajinách a ich vplyv na kvalitu podnikateľského prostredia. Medzi najslabšie hodnotené kategórie Doing Business 2010 na Slovensku patria administratívna a finančná náročnosť pri začatí a ukončení podnikania, vymožitelnosť práva, získanie stavebného povolenia a ochrana investorov.

Podľa hodnotenia Indexu globálnej konkurencieschopnosti 2009 sa Slovensko umiestnilo na 47. mieste, zatiaľ čo Bahrajn sa umiestnil na 38. mieste spomedzi 133 hodnotených krajín sveta. Podľa Svetového ekonomického fóra patria medzi konkurenčné nevýhody Slovenska najmä nízka vymožitelnosť práva, nízka efektívnosť vynakladania verejných výdavkov, netransparentnosť pri verejnom obstarávaní, vysoké administratívne zaťaženie a náklady poľnohospodárskej politiky.

Podľa hodnotenia Indexu info-komunikačnej vyspelosti 2009 sa Slovensko umiestnilo na 43.mieste, zatiaľ čo Bahrajn sa umiestnil na 37. mieste spomedzi 134 hodnotených krajín sveta. Podľa Svetového ekonomického fóra je pozícia Slovenska zaujímavá, pretože index vyspelosti na Slovensku neustále rastie a to rýchlejšie než je celosvetový priemer. Táto skutočnosť naznačuje, že Slovensko ide smerom k zvyšovaniu konkurencieschopnosti našej krajiny v danej kategórii.

Medzi konkurenčné výhody a pozitívne znaky podnikateľského prostredia na Slovensku z pohľadu uvádzaných hodnotení medzinárodných inštitúcií patria najmä:

- ❖ otvorenosť ekonomiky pre zahraničných investorov prinášajúcich nové technológie/jednoduchosť pravidiel pre vstup zahraničného investora,
- ❖ rozsah daňového systému, motivačný vplyv daňového systému na podnikanie,
- ❖ nízke obmedzenia pri zahraničnom obchode/nízke colné bariéry,
- ❖ rozvinutý trh tovarov a služieb,
- ❖ vysoká korelácia medzi výškou miezd a produktivitou práce.

V nadväznosti na vyššie uvedené hodnotenia a analýzu podnikateľského prostredia môžeme zhrnúť dôsledky zmien podnikateľského prostredia v malých a stredných podnikoch na Slovensku súvisiacich najmä s nedostatkom vlastných a cudzích finančných zdrojov. Vlastné zdroje nie je možné v malých podnikoch naakumulovať v dostatočnej výške z dôvodov vysokého odvodového zaťaženia podnikateľov, rastúcich cien vstupov, zníženia domáceho dopytu, nízkej vymožitelnosti práva, vysokým nepriamym daniam, administratívnej náročnosti podnikania a ďalším faktorom.

2. Analýza teoretických poznatkov zo skúmanej problematiky, osobitne dôvody začatia podnikania, vonkajšie a vnútorné podmienky podnikania.

Na základe výsledkov vlastného dotazníkového prieskumu sme identifikovali najčastejšie okruhy problémov pre malých a stredných podnikateľov na Slovensku. Ďalej sme tieto sumarizovali do skupín s cieľom formulovať návrhy odporúčaní na skvalitnenie podnikateľského prostredia na Slovensku.

Medzi najčastejšie identifikované prekážky rozvoja podnikania by sme na základe výsledkov dotazníkového prieskumu mohli zaradiť neprehľadnosť a časté zmeny právnych noriem, slabú funkčnosť súdnictva a vymožitelnosť práva. Malé a stredné podniky vnímajú časté zmeny zákonodarstva ako veľkú až obmedzujúcu prekážku podnikania, ťažko sa orientujú a zaujímajú stanoviská v spleti novoprijímaných zákonov. Zložitosť legislatívy a jej časté zmeny majú na malých podnikateľov negatívny vplyv, kladú zvýšené požiadavky a často pôsobia demotivačne na potenciálnych záujemcov o podnikanie.

S cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia navrhujeme niekoľko opatrení nasledovne:

- ❖ Stabilizovať legislatívne prostredie pre malé a stredné podniky na určité obdobie s minimálnym počtom zmien v zákonoch.
- ❖ Predkladať návrhy zákonov v jednoduchšej forme a obsahu, aby boli zrozumiteľné širokej podnikateľskej verejnosti.
- ❖ Zabezpečiť jednotný a kvalifikovaný výklad schválených zákonov a vyhlášok pre podnikateľov.

3. Porovnanie vybraných faktorov vonkajšieho podnikateľského prostredia a súčasné vývojové trendy podnikateľského prostredia v oboch krajinách.

Na základe výsledkov dotazníkového prieskumu, ale aj iných podobných hodnotení môžeme potvrdiť, že malé a stredné podniky považujú celkový odvodový systém (Odvody pre Sociálnu a Zdravotnú poisťovňu) a niektoré jeho úpravy z roku 2008 za významnú bariéru v podnikaní. Úpravy v odvodovom systéme z roku 2008 znamenajú pre podnikateľov zvyšovanie celkových nákladov, napr. ide o zmenu maximálneho vymeriavacieho základu pre platenie poistného na sociálne poistenie, zavedenie miliónárskej dane, zavedenie nového mechanizmu stanovovania minimálnej mzdy a opatrenia na sprísnenie cenovej regulácie (rozšírenie možností štátu regulovať ceny tovarov a služieb). V roku 2009 sa Zákon o DPH štyri razy novelizoval a limit platiteľa DPH sa zvýšil na 49 790 Eur, čo čiastočne zlepšilo podmienky podnikania.

S cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia najmä pre sektor malého a stredného podnikania navrhujeme niektoré opatrenia nasledovne:

- ❖ Zjednodušiť celý sociálny systém tak, aby boli podnikatelia výrazne pozitívne motivovaní k vytváraniu nových pracovných miest.
- ❖ Znížiť vysoké odvodové zaťaženie podnikateľa (odvody do Sociálnej a zdravotnej poisťovne).

4. Realizovanie syntézy výsledkov analýzy a komparácie vybraných faktorov vonkajšieho a vnútorného podnikateľského prostredia v Bahrajne a na Slovensku so zameraním na rozvoj malého a stredného podnikania.

Malé a stredné podniky v Bahrajne a SR hodnotili kriticky aj administratívnu a finančnú náročnosť pri zakladaní a ukončení firiem, vybavovanie licencií, registračné konanie, administratívnu agendu zamestnancov apod.

S cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia najmä pre sektor malého a stredného podnikania v tejto oblasti navrhujeme niektoré opatrenia nasledovne:

- ❖ Pokračovať v zjednodušovaní administratívnych postupov pri začatí podnikania.
- ❖ Analyzovať dopady administratívnych nákladov na podnikanie vo väzbe na prijímané opatrenia EÚ a národnej legislatívy.

Z výsledkov dotazníkového prieskumu môžeme uviesť, že ďalšou uvádzanou prekážkou rozvoja malých a stredných podnikov je aj náročnosť v získavaní kapitálu a nedostatočná podpora vlády rozvíjať a podporovať MSP koncepcne ako dlhodobý strategický cieľ.

S cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia najmä pre sektor malého a stredného podnikania sme navrhli niekoľko opatrení nasledovne:

- ❖ Vytvoriť pre podnikateľov systém prístupu k štartovaciemu kapitálu formou poskytovania zvýhodnených úverov resp. záruk.
- ❖ V súlade so zásadami „Small Business Act for Europe“ definovať stratégiu rozvoja a podpory MSP s cieľom efektívneho využívania podporných nástrojov MSP.

- ❖ Znížiť administratívnu náročnosť, skrátiť a zjednodušiť procedúry pri získavaní a využívaní podpory pre MSP, ktoré sú najmä pri programoch financovaných zo štrukturálnych fondov, zjednodušiť systém prefinancovania projektov.

5. *Návrhy odporúčaní zamerané na rozvoj ekonomickej teórie ako aj na rozvoj spoločenskej praxe v oblasti skúmanej problematiky podnikateľského prostredia v SR.*

Pre identifikované problémové oblasti malého a stredného podnikania (napr. časté zmeny zákonodarstva, vymožitelnosť práva, odvodový systém, bariéry pri zakladaní firiem, dostupnosť kapitálu, podporné programy a finančná pomoc) sme navrhli niektoré opatrenia zamerané na skvalitnenie podnikateľského prostredia na Slovensku nasledovne:

- ❖ Uskutočniť analýzu dopadov novoprijímaných zákonov na podnikateľské prostredie pred vstupom zákonov do platnosti. Účelné by bolo zaviesť jednotnú a záväznú metodiku hodnotenia dopadov na podnikateľské prostredie.
- ❖ Zlepšiť výkonnosť súdnictva v otázkach vymožitelnosti práva prostredníctvom efektívnych procesných postupov a stanovených lehôt na konanie súdu (tzn. skrátenie prieťahov v súdnom konaní využívaním mimosúdneho riešenia sporov).
- ❖ Sprístupniť služby e-governmentu širokej podnikateľskej verejnosti. (V Bahrajne sú služby e-governmentu medzi podnikateľskými subjektami veľmi populárne a znižujú časovú a administratívnu náročnosť podnikateľov na mnohé úkony).
- ❖ Zrušiť automatické zvyšovanie sa maximálneho vymeriavacieho základu pre platenie poisťných odvodov (naviazaného na vývoj priemernej mzdy).
- ❖ Centralizovať platenie daní a odvodov do jedného zúčtovacieho centra a tým zjednodušiť administratívny postup pri platení odvodov.
- ❖ Centralizovať vybavovanie povolení a licenčných konaní na jednom kontaktnom mieste, ktoré zjednoduší registračné, preregistračné a iné administratívne povinnosti.
- ❖ Zaviesť v širšej miere možnosť využívania elektronickej komunikácie na webových stránkach.

Napriek viacerým uvádzaným prekážkam podnikania, kritickým názorom malých a stredných podnikateľov je potrebné dodať, že Slovensko má potenciál skvalitniť podnikateľské prostredie a zaradiť sa opäť medzi investične príťažlivé krajiny sveta so stabilným hospodárskym rastom. Je na strane vlády prijímať progresívne reformy, v niektorých prípadoch nasledovať prosperujúce ekonomiky sveta a motivovať hospodársky rast krajiny, pokračovať v dlhodobom trende zameranom na podporu malého a stredného podnikania. Je aj na strane podnikateľov podporovať vládu v správnych a prínosných opatreniach, vytvárať zdravé konkurenčné prostredie, inovovať výroby a služby a rozvíjať tak vlastné podnikanie. Vzájomná a efektívna spolupráca na oboch stranách prispeje k stabilizácii ekonomiky, politickej a sociálnej rovnováhe v spoločnosti.

Po teoretickej stránke práca poskytuje detailný pohľad na metodiku skúmania podnikateľského prostredia na Slovensku a v Bahrajne. Práca svojím rozsahom nemôže pokryť tak širokú a hlbokú problematiku akou je podnikateľské prostredie, dáva však určité východiská a námety pre ďalšie teoretické a praktické skúmanie. Predkladaná práca sumarizuje hodnotenia podnikateľského prostredia prostredníctvom medzinárodných indexov v oboch krajinách.

Z praktického hľadiska možno považovať za prínos dizertačnej práce predovšetkým získanie aktuálnych názorov a postojov malých a stredných podnikateľov v Slovenskej republike a Bahrajne, a následne vzájomné porovnávanie odpovedí vlastného prieskumu s inými dostupnými analýzami napr. Správa Svetovej banky, hodnotenie Svetového ekonomického fóra, Podnikateľskej aliancie apod. V neposlednom rade významným prínosom pre prax môžu byť i navrhované opatrenia s cieľom skvalitnenia podnikateľského prostredia na Slovensku.

LITERATÚRA

KNÍŽNÉ A ČASOPISECKÉ ZDROJE

1. BAČOVÁ, M.- PÉTROVÁ, R.: Vybrané aspekty hodnotenia podnikateľského prostredia na východnom Slovensku, In:Acta oeconomica Cassoviensia : vedecký časopis. Košice : PHF EU Košice, 2008. - ISSN 1337-6020.
2. BERTHOTY, B.: Podnikateľské prostredie, Podpora MSP, Prekážky podnikania. Bratislava. NADSME, 2007
3. BOBÁKOVÁ, V. – FREŇÁKOVÁ, M.: Možnosti financovania potrieb malých a stredných podnikov. Ekonomika a management, Vedecký časopis Fakulty podnikohospodárskej Vysoké školy ekonomické v Prahe. Praha, 2007
4. BOTEV, A. - JAKUBEC, V. - SOLÍK, J. - URVOVÁ, J. : Podnikateľské prostredie v Slovenskej republike. Brezno: Stredoeurópsky vzdelávací inštitút, 2006. ISBN 80-969534-0-0
5. EUROPEAN COMMISSION. 2008. The Competitiveness and Innovation Framework Programme. [elektronická verzia]. [cit. 28. 9. 2007]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/cip/index_en.htm>
6. FENDEKOVÁ, E. – STRIEŠKA, Ľ.: Mikroekonómia. Bratislava : Ekonóm, 2003. ISBN 80-225-1769-0
7. FOLTÍN, J. – FOLTÍNOVÁ, A.: Financovanie malých a stredných podnikov. In: Finančný poradca podnikateľa. č. 1, roč. 1996.
8. FREŇÁKOVÁ, M. 2007. Trh rizikového kapitálu a podpora rizikového kapitálu v Slovenskej republike. Ekonomické rozhľady. 2007. roč. XXXVI. č. 3.. ISSN 0323-262X
9. GRZNÁR, M.: Metódy vedeckej práce v disciplínach ekonomiky, manažmentu a financií podniku. Vedecká konferencia doktorandov Ekonomika, financie a manažment podniku I. Bratislava, 15. novembra 2007. ISBN 978-80-225-2417-91.
10. GRZNÁR, Miroslav - SZABO, Ľuboslav - JANÍK, Jaroslav. Teória a prax podnikového plánovania v podmienkach globalizácie. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. 126 s. ISBN 978-80-225-2699-9.
11. HEČKOVÁ, J. 2007. Rozvoj v oblasti technológií a inovácií ako determinant ekonomického rozvoja krajiny. Národohospodársky obzor. 2007. roč. VII. č. 1. ISSN 1213-2446
12. CHODASOVÁ, A. – BUJNOVÁ, D.: Podnikanie v malých a stredných podnikoch. Bratislava. Ekonóm, 2006. ISBN 80-225-2105-1
13. JAKUBEC, V. – SOLÍK, J.: Vplyv legislatívneho prostredia na podnikateľskú sféru v SR. In: zborník z vedeckej konferencie : Podnikanie a podnikateľské prostredie. Ekonóm, Bratislava 2007. ISBN 978-80-225-2364-6
14. JETTER, A., Prof. , SCHODER, A.A.,: The Practice of Knowledge Management in Small and Medium Enterprises, Psysica Vellag Heidelberg,2006, ISBN 3-7908-1586-1
15. KLAPPER, L. - LEAVEN, L. - RAJAN, R.: Business Environment and Firm Entry: Evidence from International Data. NBER Working Paper No. 10380. March 2004

16. KUPKOVIČ, M. a kol: Podnikové hospodárstvo. Bratislava : Sprint vŕa, 2005. ISBN 80-89085-46-6
17. KUNTZE, J.- HORMANN M., Building and Managing Successful Businesses in the Middle East, Londýn, Motive Publishing 2008, ISBN: 978-1-86063-228-0, s.153
18. LEDNICKÝ, V. – VANĚK, J., Strategie rozvoje malého a stredního podnikání v marginálních přihraničních oblastech České republiky, Studia Oeconomica 2008, ISBN 80-7248-397-8
19. LEDNICKÝ, V., SLÁVIK, VANĚK, J.: Význam malých a stredných podnikov v ekonomike Českej republiky, In. Vědecké monografie Slezké univerzity v Opavě, 2006, s. 69, ISBN: 80-7248-397-8
20. LOYDLOVÁ, M.: Podnikateľské prostredie v Slovenskej republike a tendencie jeho vývoja, In: Obchod a marketing 2009 : zborník vedeckých statí vydaný pri príležitosti 40. výročia vzniku Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave : Bratislava, september 2009
21. MAJDÚCHOVÁ, H. - NEUMANNOVÁ, A.: Podnik a podnikanie. Bratislava : Sprint, 2006. ISBN 80-89085-69-5.
22. MAJTÁN, Š. - DUBCOVÁ, G. - GRANČIČOVÁ, K. - MAJDÚCHOVÁ, H. - NEUMANNOVÁ, A. - RYBÁROVÁ, D. - SERINA, P. - TÓTH, M.: Podnikové hospodárstvo. Bratislava : Sprint vŕa, 2009. 320 s. Economics. ISBN 978-80-89393-07-7.
23. MAJTÁN, Š. - GRANČIČOVÁ, K.: Realita marketingu v slovenských malých a stredných podnikoch - výsledky prieskumu. In: Nová teorie ekonomiky a managementu organizací : zborník príspevkov z mezinárodnej ekonomickej konferencie. Praha : VŠE v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1091-X.
24. MAJTÁN, Š. - GRANČIČOVÁ, K.: Konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov v Slovenskej republike z pohľadu pripravenosti na zvládnutie marketingového prístupu k manažmentu. In: Česká ekonomika v procesu globalizace : zborník príspevkov z mezinárodnej ekonomickej konferencie. Brno, 2006 : Masarykova univerzita. ISBN 80-210-4089-0.
25. MAJTÁN, Š.: Hodnotenie outsourcingu a jeho kontrola. In Podnikanie a konkurencieschopnosť firiem 2009 : zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie [elektronický zdroj]. - Bratislava : Katedra podnikovohospodárska FPM EU, 2009. ISBN 978-80-225-3738-5, s. 313-318. VEGA 1/4579/07.
26. MARKOVÁ, V.: Malé a stredné podnikanie v Slovenskej republike. Banská Bystrica : Bratia Sabovci, 2003. ISBN 80-8055-816-7.
27. MARKOVIČ, P.: Finančné riziko vo finančnom rozhodovaní podniku. 1. vyd. Bratislava : Ekonóm. 2003. 120 s. ISBN 80-225-1667-8
28. NEUMANNOVÁ, A.: Rast podniku ako fáza životného cyklu podniku. In Ekonomika a informatika : vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI. Roč. 3, č. 2, r. 2005. ISSN 1336-3514.
29. OXFORD BUSINESS GROUP: The report Bahrain 2009, Cemre Strugo, 2009, s.230, ISBN: 978-902339-03-3

30. PAPULOVÁ, E. - PAPULA, J.- PAPULOVÁ, Z.: Úvod do podnikania a manažmentu. Bratislava : KARTPRINT, 2006. 248 s. ISBN 80-88870-59-3.
31. PAPULA, J. – PAPULOVÁ, Z.: Strategický manažment. Teoretické východiská alebo jadro vedomostí. Bratislava : KARTPRINT, 2009, s. 53. ISBN 978-88870-78-4
32. PAVLÍK, A.: Ekonomické reformy a malé a stredné podnikanie na Slovensku. In : Vývoj ekonomickej teórie a vzdelávania, uplatnenie a perspektívy v SR. Ekonóm, Bratislava 2005. ISBN 80-225-2110-8
33. PAZOUR, M.: Konkurenceschopnost zemí – definice a přístup k měření (příklad zemí Visegrádské čtyřky). Acta Oeconomica Pragensia. Roč. 3, č. 5. Praha, 2005. str. 167
34. PORTER, M. E.: Changing Patterns of International Competition. In: California Management Review. Vol. 2, 1986.
35. PORTER, M. E.: The Competitive Advantage of Nations. Free Press. New York, 1994, s. 800, ISBN 0-333-51804-7
36. ROBERT, B.: How to analyze foreign Investment Climates. Harvard Business REVIEW. SEPTEMBER–OKTÓBER 1969
37. SIVÁK, R.- MIKÓCZIOVÁ, J.: Teória a politika kapitálovej štruktúry podnikateľských subjektov. Bratislava, Sprint dva, 2009. ISBN 978-80-89393-06-0, s. 221.
38. SOLÍK, J.: Súčasný stav a tendencie vývoja harmonizácie daní v Európskej únii. Bratislava. F. A. Hayek, 2007. ISBN 978-80-969833-0-8
39. SUSMAN, G.: Small and Medium-Sized Enterprises and the Global Economy, Edward Elgar publishing limited ,2007, ISBN 978 - 1 84542 5951
40. SRŠŇOVÁ, J.- FÜZYOVÁ, Ľ.: Medzinárodné stratégie slovenských priemyselných podnikov. In Ekonomické rozhľady : vedecký časopis Ekonomickej univerzity v Bratislave. - Bratislava : Ekonomická univerzita v Bratislave, 2009. ISSN 0323-262X, 2009, roč. 38, č. 2, s. 254-262.
41. SRŠŇOVÁ, J. - FÜZYOVÁ, Ľ. - ROBY, Z.: Medzinárodné strategické rozhodovanie podniku. Bratislava : Sprint dva, 2008. 214 s. Economics. ISBN 978-80-969927-6-8.
42. STRÁŽOVSKÁ, H. – STRÁŽOVSKÁ, Ľ.: Tendencie vývoja vybraných ekonomických charakteristík v roku 2006. In: Nová ekonomika. Vedecký časopis Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave Roč. 6 číslo 1, Bratislava, 2007. ISSN 1336-1732.
43. STRIEŠKA, Ľ.: Dane, marže a spotrebiteľské ceny : monopol. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. 133 s. ISBN 978-80-225-2769-9.
44. STRIEŠKA, Ľ. - NEUMANNOVÁ, A.: Kritériá rovnosti objemu dane z pridanej hodnoty, objemu obchodnej a výrobnnej marže. In Ekonomika a manažment : vedecký časopis Fakulty podnikového manažmentu Ekonomickej univerzity v Bratislave = scientific journal of the Faculty of Business Management, University of Economics, Bratislava. - Bratislava : Fakulta podnikového manažmentu Ekonomickej univerzity v Bratislave, 2007. ISSN 1336-3301, 2007, roč. 4, č. 2, s. 7-21.

45. STRIEŠKA, Ľ. - MIKUŠOVÁ, N.: Analýza vplyvu zníženia sadzby DPH na oživenie hospodárskeho rastu v čase krízy. In *Ekonomika a manažment : vedecký časopis Fakulty podnikového manažmentu Ekonomickej univerzity v Bratislave = scientific journal of the Faculty of Business Management, University of Economics, Bratislava*. - Bratislava : Fakulta podnikového manažmentu Ekonomickej univerzity v Bratislave, 2009. ISSN 1336-3301, 2009, roč. 6, č. 2, s. 7-24.
46. ŠÍBL, D. a kolektív: Veľký ekonomický slovník, Sprint, Bratislava, 2004. ISBN 80-89085-04-0
47. ŠLOSÁR, R. - ŠLOSÁROVÁ, A. - MAJTÁN, Š.: Výkladový slovník ekonomických pojmov, Bratislava, SPN, 1992. ISBN 80-08-03334-7
48. ŠÚBERTOVÁ, E.-a kol.: Zhodnotenie východiskovej úrovne a zmien podnikateľského prostredia v Slovenskej republike po jej vstupe do Európskej únie. In: *Integrácia do Európskej únie a jej dôsledky II. EKONÓM*, Bratislava 2006, s. 5-38, 126-127. ISBN 80-225-2155-8,
49. ŠÚBERTOVÁ, E.: Externá spolupráca malých a stredných podnikov v SR. In: *zborník z vedeckej konferencie: Podnikanie a podnikateľské prostredie v SR*. Bratislava 2005. ISBN 80-225-2048-9
50. ŠÚBERTOVÁ, E.: Rozvoj podnikania a finančné zdroje malých a stredných podnikov. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Brno 2006.
51. ŠÚBERTOVÁ, E. : Zmeny v manažmente a v marketingu v slovenských podnikoch po vstupe SR do EÚ, In Šúbertová, E. a kol.: *Integrácia do Európskej Únie a jej dôsledky III.*, str. 9, EKONÓM Bratislava 2007, ISBN 80-225-2308-9
52. ŠÚBERTOVÁ, E. - ŠUBJAK, J.: Komparácia podnikania v mikropodnikoch v dvoch vybraných regiónoch. In *MANEKO (Manažment a ekonomika podniku) : časopis o ekonomike a manažmente priemyselných podnikov*. - Bratislava : Oddelenie manažmentu chemických a potravinárskych technológií, Ústav manažmentu STU v Bratislave, 2009. ISSN 1337-9488, 2009, roč. 1, č. 1, s. 85-92.
53. ŠÚBERTOVÁ, E.: Hospodárska súťaž a spoločná poľnohospodárska politika v Európskej únii. In *Podnikanie a konkurencieschopnosť firiem 2009 : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie [elektronický zdroj]*. - Bratislava : Katedra podnikovohospodárska FPM EU, 2009. ISBN 978-80-225-3738-5, s. 460-466. VEGA 1/0330/08.
54. ŠÚBERTOVÁ, E.: Využívanie externých zdrojov financovania z fondov EU v MSP. In *Moderné prístupy k manažmentu podniku : zborník príspevkov z 18. medzinárodnej vedeckej konferencie [elektronický zdroj]*. - Bratislava : Ústav manažmentu STU v Bratislave, 2009. ISBN 978-80-227-3169-0, s. 1-5. VEGA 1/0330/08.
55. ŠÚBERTOVÁ, E. a kol.: Podnikanie v malých a stredných podnikoch pre, Vydavateľstvo EKONÓM 2009, s. 156, ISBN 978-80-225-2869-6
56. ŠUBJAK, J. – BIELIK, J.: Postavenie malých a stredných podnikov na Slovensku. In: *Vedecké listy FCHPT STU*. Bratislava, roč. II, č. 02, rok 2006. ISBN 1336-815X

57. TÓTH, M.: Náklady - najvýznamnejší faktor lokalizácie podniku v podmienkach globalizácie svetovej ekonomiky. Zborník z vedeckej konferencie EU v Bratislave, FPM, Katedra podnikovohospodárska "Podnikanie a podnikateľské prostredie v Slovenskej republike" Bratislava 19.5.2005, ISBN 80-225-2048-9
58. TRIPP, H.- TRIPP, M.: CultureShock Bahrain, Marshall Cavendish Editions, Private limited, 2005, p.190, ISBN 0-462-00800-2
59. WAGNEROVÁ, E. - MARKOVÁ, V.: Vývoj malých a stredných podnikov v ČR a na Slovensku. Slezská univerzita v Opavě : Opava 2003. ISBN 80-7248-216-5
60. WEF: The Global Competitiveness Report 2009. Oxford, Oxford University Press, 2004
61. WÖHE, G.: Úvod do podnikového hospodárství. Praha, C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-014-1
62. WILLIAMS J.: Dont' they know it' Friday?, Cross-cultural considerations for making business and life in the Gulf, Motivate Publishing 2006, p.125, ISBN: 1-86063-074X
63. WORTHINGTON, I. - BRITTON, Ch.: The Business Environment. 6th edition, FT Prentice Hall 2009, ISBN13:978-0-27371-675-4
64. ZOLTAN, J. , CARLSSON, KARLSSON, CH.: Entrepreneurship, Small and Medium Sized Enterprises and the Macroeconomy, Syndicate of the University of Cambridge,1999, ISBN 0-521-6210-4

OSTATNÉ ZDROJE - zborníky

65. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Manažment hodnoty podniku 2008. Slovenská komora znalcov a Fakulta ekonómie a podnikania Bratislavskej vysokej školy práva: Fakulta masmédií Bratislavskej vysokej školy práva, 2008. 44 s. ISBN 978-80-969320- 4-7.
66. Zborník z vedeckého seminára Katedry podnikových financií. Zborník z vedeckého seminára Katedry podnikových financií : rozvoj finančnej a daňovej teórie po vstupe SR do EÚ 1/3820/06 : nehmotný majetok podniku (duševné vlastníctvo) a spôsoby jeho ohodnocovania v podmienkach SR ako člena EÚ 1/4596/07 : Bratislava, 16.12.2008. Ekonomická univerzita v Bratislave, 2008. 159 s. ISBN 978-80-225-2670-8.
67. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie : Financie vo vede a výučbe rok 2009. Medzinárodná vedecká konferencia katedier financií vysokých škôl a univerzít SR a ČR : Podkylava, 4.-5. február 2009. Editori Eduard Hyránek, Miroslav Kmeťko. Bratislava : Katedra podnikových financií FPM EU, 2009. 217 s. ISBN 978-80-225-2743-9.
68. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Ekonomika, financie a manažment podniku - rok 2009. Medzinárodná vedecká konferencia. Ekonomika, financie a manažment podniku - rok 2009 : medzinárodná vedecká konferencia Fakulty podnikového manažmentu EU v Bratislave pod záštitou rektora Ekonomickej univerzity v Bratislave Dr. h. c. prof. Ing.

- Rudolfa Siváka, PhD. : Bratislava, 17.-18.9.2009 [elektronický zdroj]. Zostavovatelia: Elena Šúbertová, Peter Markovič. Bratislava : Fakulta podnikového manažmentu EU, 2009. CD-ROM. ISBN 978-80-225-2808-5.
69. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Podnikanie a konkurencieschopnosť firiem 2009. Medzinárodná vedecká konferencia. Podnikanie a konkurencieschopnosť firiem 2009 : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie : 14.5.2009 Bratislava [elektronický zdroj]. Zostavovateľ zborníka Miroslav Tóth ; vedeckí oponenti: Ľubica Füzyová, Vladimír Mišík, Mária Režňáková. Bratislava : Katedra podnikovohospodárska FPM EU, 2009. CD-ROM. ISBN 978-80-225-3738-5.
70. Zborník z vedeckej konferencie: Perspektívy malých a stredných podnikov po vstupe Slovenska do eurozóny - vzdelávanie a ekonomika : Nové Zámky, 27. marec 2009. Nové Zámky : Vydavateľstvo IN DESIGN, 2009. – 123 s. - ISBN 978-80-969389-9-5

OSTATNÉ ZDROJE – materiály dostupné na internete

71. Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010. (*Lisabonská stratégia pre Slovensko*). [elektronická verzia]. MF SR, dokument schválený vládou SR 16. 2. 2005. [cit. 20. 9. 2007]. Dostupné na internete: <http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/BEB7D15266C4758EC1256FA50031AD36?OpenDocument>
72. Národný program pre prijatie acquis communautaire. Bratislava : Úrad vlády SR, 2005.
73. Národný rozvojový plán. [dostupné na internete]: <http://www.build.gov.sk>
74. <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/GlobalEnablingTradeReport/index.htm>
75. http://www.nadsme.sk/mediafiles//Publikacie/sprievodca_iniciativami_09.pdf
76. <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1923&lang=1>
77. <http://www.doingbusiness.org/documents/fullreport/2010/DB10-full-report.pdf>
78. Zelená kniha - Podnikanie v Európe. Dostupné na internete: <http://europa.eu.int/comm/>
79. Odporúčanie Európskej komisie č. 97/344/ES z 22. apríla 1997 o zlepšení a zjednodušení podnikateľského prostredia pri začatí podnikania.
80. Hodnotiaca správa Svetovej banky 2010 http://www.vlada.gov.sk/aktuality_start.php3?id_ele=4820, <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/>
81. Economic Survey of the Slovak Republic 2005, An OECD publication. Zdroj: http://www.oecd.org/document/25/0,2340,en_2649_201185_35381273_1_1_1_1,00.html
82. <http://www.euractiv.sk/ekonomika-a-euro/clanok/europsky-triumf-nad-usa>,
83. <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/us.html#People>
<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.aspx&phContent=~/Main/ArticleShow.aspx&ArtID=6621&LngID=0>

84. [www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/A3F7EA4A1234448C802571F80040CF80/\\$file/HNDanovezmeny2006.doc](http://www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/A3F7EA4A1234448C802571F80040CF80/$file/HNDanovezmeny2006.doc) , 12. 2. 2008
85. <http://www.mojepodnikanie.sk/clanky/Zalozenie-spolocnosti-s-rucenim-obmedzenym-sro>, marec 2009
86. http://www.alianciapas.sk/pas/menu_pravidelne_indexipp.htm
87. <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/>, 2009
88. http://www.transparency.sk/prieskumy/061124_corru.pdf, december 2009
89. Sario zabezpečila v r. 2007 prílev PZI. [dostupné na internete] <http://openiazoch.zoznam.sk/info/zpravy/zprava.asp?NewsID=58734>,
90. www.edb.com.bh/businessfriendlybahrain
91. www.edb.com.bh/vision2030
92. www.e-government.com
93. <http://www.bahrain.com/information-brochures.aspx>
94. http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/guide_bahrain.pdf
95. Ekonomická rozvojová rada, Annual report 2009
96. Bahrajnská rozvojová banka, Annual report 2008
97. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_en.pdf
98. <http://www.spcr.cz/stanoviska-sp-cr/jak-se-zmeni-podnikatelske-prostredi-podezneni-soucasne-ekonomicko-spolecenske-krize>

VLASTNÁ PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ DOKTORANDKY

1. MÁLIKOVÁ, Martina. Perspektívy rozvoja slovenského plynárenského priemyslu v súčasnom podnikateľskom prostredí SR. In: Zborník z vedeckej konferencie konanej 17.-18.5.2001 v Senci: "Podnikateľské prostredie v Slovenskej republike – súčasný stav a perspektívy III.". Vydavateľstvo EKONÓM, 2001. ISBN 80-225-1426-8, s. 114-116
2. MÁLIKOVÁ, Martina. Zahraničné investície a ich vplyv na podnikateľské prostredie SR. In: Zborník z vedeckej konferencie konanej 15.-16.5.2003 v Modre- Harmónii: "Podnikateľské prostredie v Slovenskej republike – súčasný stav a perspektívy V.". Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2003. ISBN 80-225-1734-8, s. 120-122
3. NAVRATILOVÁ, Martina. Podnikateľské prostredie so zemným plynom v SR. In: Zborník z vedeckej konferencie konanej 19.5.2005 na EU Bratislava: "Podnikanie a podnikateľské prostredie v Slovenskej republike". Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2005. ISBN 80-225-2048-9, s. 124-126.
4. NAVRATILOVÁ, Martina. Štrukturálna politika a finančné nástroje štrukturálnej politiky. In: Integrácia do Európskej únie a jej dôsledky I. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2005. ISBN 80-225-1969-3, s. 64-66.
5. NAVRATILOVÁ, Martina. Rozvoj podnikateľského energetického sektora na Slovensku prostredníctvom podporných nástrojov EÚ. In: Integrácia do Európskej únie a jej dôsledky II. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2006. ISBN 80-225-2155-8, s. 48-49

6. NAVRATILOVÁ, Martina. Podporné nástroje pre členské krajiny Európskej únie. In Podnikateľské prostredie a etika podnikania. Podnikateľské prostredie a etika podnikania In: Zborník z vedeckej konferencie Katedry podnikovohospodárskej Fakulty podnikového manažmentu Ekonomickej univerzity v Bratislave "Podnikateľské prostredie a etika podnikania". - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2006. ISBN 80-225-2199-X, s. 102-104.

Príloha č.1

Nasledujúca príloha obsahuje prehľad inštitúcií, finančnej pomoci a programov zameraných na podporu a rozvoj malého a stredného podnikania na Slovensku. Príloha je spracovaná na základe materiálu “Podpora malého a stredného podnikania v Slovenskej republike, Sprievodca iniciatívami”, ktorú vydala Národná agentúra pre malé a stredné podnikanie (NADSME) v máji 2009.

PREHĽAD PODPORNÝCH PROGRAMOV A FINANČNEJ POMOCI S CIEĽOM ROZVOJA MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA NA SLOVENSKU

Prehľad podporných programov

Mikropôžičkový program je zameraný na riešenie otázky zamestnanosti v regiónoch Slovenska prostredníctvom sprístupnenia úverových zdrojov malým podnikateľom za výhodnejších podmienok.

NADSME založila spoločnosť **Fond fondov, s.r.o.** za účelom spravovania Fondu štartovacieho kapitálu financovaného z programu PHARE. Cieľom spoločnosti je investovať prostriedky fondov do rozvoja malých a stredných firiem tak, aby výnosy plynúce z investovania mohli byť použité na rozvoj ďalších projektov, čím sa zabezpečí revolvingový charakter fondov.

Fond fondov, s.r.o. zastrešuje nasledovné fondy rizikového kapitálu:

- Fond štartovacieho kapitálu
- Regionálny fond štartovacieho kapitálu
- Fond INTEG (určený na podporu inovatívnych projektov spoločností zaradených do technologických inkubátorov)
- Fond SISME (určený pre financovanie inovatívnych projektov z oblasti priemyselnej výroby, výrobných a obchodných služieb a nových technológií z celého zemia Slovenska)

- Fond Seed Capital, k.s.
- Slovenský rozvojový Fond, a.s.
- Slovenský rastový kapitálový fond, a.s.

Mikroúverový fond je určený malým podnikateľom na začatie, resp. rozvoj podnikateľských aktivít formou mikroúverov určených napr. na nákup hmotného a nehmotného investičného majetku, rekonštrukciu a opravu prevádzkových priestorov, nákup materiálu, nákup tovaru a pod.

Program investičnej pripravenosti je určený pre všetky podniky s ambíciou rastu, od začínajúcich podnikateľov po zabehnuté podniky hľadajúce financie na ďalší rozvoj.

Rámcové programy Európskeho spoločenstva pre výskum a technologický rozvoj (Rámcový program, RP) sú hlavným nástrojom Európskej únie na podporu výskumu, vývoja a inovácií pre potenciálne MSP.

Národná agentúra pre rozvoj MSP je vykonávateľom programu **“Podpory MSP prostredníctvom siete inkubátorov a implementácia metódy Research-based spin-off”**. Poslaním podnikateľských inkubátorov je poskytovať začínajúcim podnikateľom vhodné štartovacie podmienky (kancelárska infraštruktúra, administratívne služby, odborné poradenstvo) v období minimálne troch rokov. Technologické inkubátory implementujú metódu Research-based spin-off, čím sa vytvoria vhodné podmienky pre využívanie výstupov výskumu a vývoja, patentov, priemyselných a úžitkových vzorov v úzkom prepojení s vedeckými a technickými inštitúciami.

Ďalšími podpornými programami sú Program vzdelávania, školení a poradenstva pre vybrané skupiny záujemcov o podnikanie, Program výskumu a účinného monitoringu v oblasti malého a stredného podnikania, Program Národného webového sídla pre MSP www.msponline.sk. a Pomoc MSP na trhu EÚ.

Cieľom **Enterprise Europe Network a on-line stránky** je poskytovať malým a stredným podnikateľom komplexné a ľahko dostupné informácie, poradenstvo a podporu v oblasti podnikania, inovácií a výskumu na jednom mieste.

Prehľad podporných programov zo strany EÚ

EÚ vytvorila pre členské krajiny, ak aj pre tie ktoré sa na vstup do EÚ pripravujú, rozsiahly systém pomoci pre menej rozvinuté regióny s cieľom postupne znižovať národné a regionálne rozdiely v hospodárskom rozvoji. Slovenská republika pripravila **Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 – 2013**, ktorý stanovuje národné priority, spolufinancované zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2007–2013 cez jednotlivé operačné programy.

Štrukturálne fondy nazývame dva hlavné fondy Európskej únie:

Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF - European Regional Development Fund) prispieva k financovaniu pomoci na posilnenie ekonomickej a sociálnej súdržnosti odstraňovaním regionálnych rozdielov cestou podpory rozvoja a štrukturálneho prispôsobenia sa regionálnych ekonomík.

Európsky sociálny fond (ESF - European Social Fund) prispieva k posilňovaniu ekonomickej a sociálnej súdržnosti zlepšovaním podmienok pre zamestnanosť a tvorbu pracovných príležitostí, podporou vyššej úrovne zamestnanosti a lepších pracovných miest cestou podpory politík členských krajín s cieľom dosiahnuť plnú zamestnanosť, kvalitu a produktivitu práce, propagovať sociálne začleňovanie (inklúziu) vrátane prístupu znevýhodnených ľudí k práci, a znižovať národné, regionálne a miestne rozdiely.

Kohézny fond slúži na realizáciu štrukturálnej politiky Európskej únie a financuje najmä projekty v oblasti životného prostredia a dopravnej infraštruktúry s investičnými nákladmi nad 10 mil. EUR.

Ďalšie programy, ktoré sú implementované v programovom období 2007 – 2013 sú:

- Interreg IVC na posilnenie medzinárodnej spolupráce
- Programy v rámci Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka
- Programy v rámci Európskeho fondu rybného hospodárstva
- 7. rámcový program Európskeho spoločenstva pre výskum, technický rozvoj a demonštračné činnosti (2007 - 2013)

Prehľad jednotlivých operačných programov a riadiacich orgánov

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo hospodárstva SR OP-Konkurencieschopnosť a hospodársky rast	Prioritná os 1: Inovácie a rast konkurencieschopnosti Opatrenie 1.1: Inovácie a technologické transfery Opatrenie 1.2: Podpora spoločných služieb pre podnikateľov Opatrenie 1.3: Podpora inovačných aktivít v podnikoch
	Prioritná os 2: Energetika Opatrenie 2.1: Zvyšovanie energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzanie progresívnych technológií v energetike Opatrenie 2.2: Budovanie a modernizácia verejného osvetlenia pre mestá a obce a poskytovanie poradenstva v oblasti energetiky
	Prioritná os 3: Cestovný ruch Opatrenie 3.1: Podpora podnikateľských aktivít v cestovnom ruchu Opatrenie 3.2: Rozvoj informačných služieb cestovného ruchu, prezentácie regiónov a Slovenska
	Prioritná os 4: Technická pomoc

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR OP - Regionálny operačný program	Prioritná os 1: Infraštruktúra vzdelávania Opatrenie 1.1: Infraštruktúra vzdelávania
	Prioritná os 2: Infraštruktúra sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately Opatrenie 2.1: Infraštruktúra sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately
	Prioritná os 3: Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov a infraštruktúra cestovného ruchu Opatrenie 3.1: Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov Opatrenie 3.2: Podpora a rozvoj infraštruktúry cestovného ruchu
	Prioritná os 4: Regenerácia sídiel Opatrenie 4.1: Regenerácia sídiel Opatrenie 4.2: Infraštruktúra nekomerčných záchranných služieb
	Prioritná os 5: Regionálne komunikácie zabezpečujúce dopravnú obslužnosť regiónov Opatrenie 5.1: Regionálne komunikácie zabezpečujúce dopravnú obslužnosť regiónov
	Prioritná os 6: Technická pomoc

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR OP - Operačný program Doprava	Prioritná os 1: Železničná infraštruktúra
	Prioritná os 2: Cestná infraštruktúra (TEN-T)
	Prioritná os 3: Infraštruktúra intermodálnej prepravy
	Prioritná os 4: Infraštruktúra integrovaných dopravných Systémov
	Prioritná os 5: Cestná infraštruktúra (rýchlostné cesty a cesty I. triedy)
	Prioritná os 6: Železničná verejná osobná doprava
	Prioritná os 7: Technická pomoc

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo pôdohospodárstva SR OP – Program rozvoja vidieka	Os 1: Zlepšenie konkurencieschopnosti sektora poľnohospodárstva a lesného hospodárstva Opatrenie 1.1: Modernizácia fariem Opatrenie 1.2: Pridávanie hodnoty do poľnohospodárskych produktov a produktov lesného hospodárstva Opatrenie 1.3: Infraštruktúra týkajúca sa rozvoja a adaptácie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva Opatrenie 1.4: Zvýšenie hospodárskej hodnoty lesov Opatrenie 1.5: Odbytové organizácie výrobcov Opatrenie 1.6: Odborné vzdelávanie a informačné aktivity Opatrenie 1.7: Využívanie poradenských služieb
	Os 2: Zlepšenie životného prostredia a krajiny Opatrenie 2.1: Opatrenia zamerané na trvalo udržateľné využívanie poľnohospodárskej pôdy Opatrenie 2.1.1: Platby za znevýhodnené prírodné podmienky v horských oblastiach Opatrenie 2.1.2: Platby v rámci sústavy NATURA 2000 a platby súvisiace so Smernicou 2000/60/ES Opatrenie 2.1.3: Agroenvironmentálne platby Opatrenie 2.1.4: Platby za životné podmienky zvierat Opatrenie 2.2: Opatrenia zamerané na trvalo udržateľné využívanie lesnej pôdy Opatrenie 2.2.1: Prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy Opatrenie 2.2.2: Platby v rámci sústavy NATURA 2000 - lesná pôda Opatrenie 2.2.3: Lesnícko-environmentálne platby Opatrenie 2.2.4: Obnova potenciálu lesného hospodárstva a zavedenie preventívnych opatrení
	Os 3: Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva Opatrenie 3.1: Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam Opatrenie 3.2: Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu Opatrenie 3.3: Vzdelávanie a informovanie Opatrenie 3.4: Obnova a rozvoj obcí, občianskej vybavenosti a služieb Opatrenie 3.4.1: Základné služby pre ekonomiku a vidiecke obyvateľstvo Opatrenie 3.4.2: Obnova a rozvoj dedín

	Opatrenie 3.5: Získavanie zručností, ožiovane a vykonávanie integrovaných stratégií rozvoja územia
	Os 4: Realizácia prístupu leader Opatrenie 4.1: Implementácia integrovaných stratégií rozvoja územia Opatrenie 4.1: Implementácia integrovaných stratégií rozvoja územia Opatrenie 4.3: Chod miestnej akčnej skupiny

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo pôdohospodárstva SR OP – Rybné hospodárstvo	Prioritná os 2: Akvakultúra, spracovanie a uvádzanie produktov rybolovu a akvakultúry na trh Opatrenie 2.1: Investície do akvakultúry Opatrenie 2.2: Investície do spracovania a uvádzania na trh
	Prioritná os 3: Opatrenia spoločného záujmu Opatrenie 3.1: Organizácie výrobcov Opatrenie 3.2: Podpora a rozvoj nových trhov
	Prioritná os 5: Technická pomoc

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo životného prostredia OP – Životné prostredie	Prioritná os 1: Integrovaná ochrana a racionálne využívanie vôd
	Prioritná os 2: Ochrana pred povodňami
	Prioritná os 3: Ochrana ovzdušia a minimalizácia nepriaznivých vplyvov zmeny klímy
	Prioritná os 4: Odpadové hospodárstvo
	Prioritná os 5: Ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny
	Prioritná os 6: Technická pomoc

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo školstva SR OP - Vzdelávanie	Prioritná os 1: Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy Opatrenie 1.1: Premena tradičnej školy na modernú Opatrenie 1.2: Vysoké školy a výskum a vývoj ako motory rozvoja vedomostnej spoločnosti
	Prioritná os 2: Ďalšie vzdelávanie ako nástroj rozvoja ľudských Zdrojov Opatrenie 2.1: Podpora ďalšieho vzdelávania Opatrenie 2.2: Podpora ďalšieho vzdelávania v zdravotníctva
	Prioritná os 3: Podpora vzdelávania osôb s osobitými vzdelávacími potrebami Opatrenie 3.1: Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít Opatrenie 3.2: Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne osôb s osobitými vzdelávacími potrebami
	Prioritná os 4: Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť pre Bratislavský kraj Opatrenie 4.1: Premena tradičnej školy na modernú pre Bratislavský kraj Opatrenie 4.2: Zvyšovanie konkurencieschopnosti Bratislavského kraja prostredníctvom rozvoja terciárneho a celoživotného vzdelávania Opatrenie 4.3: Technická pomoc pre Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť
	Prioritná os 5: Technická pomoc pre Cieľ Konvergencia

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo školstva SR OP – Výskum a vývoj	Prioritná os 1: Infraštruktúra výskumu a vývoja Prioritná os 2: Podpora výskumu a vývoja Prioritná os 3: Infraštruktúra výskumu a vývoja v Bratislavskom Kraji Prioritná os 4: Podpora výskumu a vývoja v Bratislavskom kraji Prioritná os 5: Infraštruktúra vysokých škôl Prioritná os 6: Technická pomoc cieľ Konvergencia

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo zdravotníctva SR OP – Zdravotníctvo	Prioritná os 1: Modernizácia zdravotníckeho systému nemocníc Prioritná os 2: Podpora zdravia a predchádzanie zdravotným rizikám Prioritná os 3: Technická pomoc

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR OP – Zamestnanosť a sociálna inklúzia	Prioritná os 1: Podpora rastu zamestnanosti Prioritná os 2: Podpora sociálnej inklúzie Prioritná os 3: Podpora zamestnanosti a sociálnej inklúzie a budovanie kapacít v BSK Prioritná os 4: Budovanie kapacít a zlepšenie kvality VS Prioritná os 5: Technická pomoc

Riadiaci orgán/Operačný program	Priority jednotlivých programov
Úrad vlády SR OP – Informatizácia spoločnosti	Prioritná os 1: Elektronizácia verejnej správy a rozvoj elektronických služieb Prioritná os 2: Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry Prioritná os 3: Zvýšenie prístupnosti k širokopásmovému internetu Prioritná os 4: Technická pomoc

Ostatné orgány a finančné inštitúcie podporujúce rozvoj malého a stredného podnikania

Ministerstvo financií ako ústredný orgán štátnej správy pre oblasť financií, daní a poplatkov, colníctva, finančnej kontroly, vnútorného auditu a vládneho auditu, informatizácie spoločnosti, koordináciu štátnej pomoci, v zásade aj pre oblasť cien a cenovej kontroly, tvorcom a prostredníctvom daňových úradov aj vykonávateľom daňových predpisov. V rámci tejto kompetencie je jeho podporná funkcia vo vzťahu k rozvoju malého a stredného podnikania veľmi významná či už vo forme štátnej pomoci, alebo daňových úľav a oslobodení od dane.

V rámci finančných inštitúcií sa na rozvoji malého a stredného podnikania v Slovenskej republike podieľajú Slovenská záručná a rozvojová banka a Eximbanka. SZRB podporuje vznik, rozvoj a stabilizáciu malého a stredného podnikania najmä poskytovaním bankových záruk na úvery a poskytovaním priamych úverov. EXIMBANKA SR vykonáva svoje funkcie a činnosti v dvoch hlavných oblastiach, t.j. financovaní a poisťovaní vývozných úverov pre malé a stredné podniky.

Slovensko-americký podnikateľský fond sa orientuje na rozvojové investovanie do súkromných spoločností so životaschopným podnikateľským zámerom, so skúseným a dôveryhodným manažmentom, s výrazným potenciálom ekonomického rastu a dlhodobou udržateľnou konkurenčnou výhodou.

Inovačný fond poskytuje návratnú finančnú výpomoc s cieľom podporiť vytvorenie vhodných podmienok na využívanie výsledkov výskumu, vývoja, inovácií, patentov, priemyselných a úžitkových vzorov v úzkom spojení s vedeckými, výskumnými a technickými inštitúciami.

Ostatné podporné inštitúcie na Slovensku

- Úrad priemyselného vlastníctva,
- Slovenská obchodná a priemyselná komora,
- Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora,
- Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu,
- Agentúra na podporu výskumu a vývoja,
- Slovenská inovačná a energetická agentúra,
- Združenie podnikateľov Slovenska,
- Slovenský živnostenský zväz,
- Slovenská asociácia malých podnikov,
- a iné.

PRVÁ SKUPINA OTÁZOK DOTAZNÍKA JE ZAMERANÁ NA VŠEOBECNÉ A VÝCHODISKOVÉ INFORMÁCIE O SPOLOČNOSTI A DÔVODOCH PRE ZAČATIE PODNIKATELSKEJ ČINNOSTI.

1. Vaše postavenie vo firme je vlastník/manažér, manažér, zamestnanec ?

2. Aká je Vaša národnosť?

3. Ako dlho pôsobí Vaša spoločnosť na trhu?

- menej ako 1 rok
- 1 – 5 rokov
- viac ako 5 rokov

4. Akú právnu formu má Vaša spoločnosť?

5. Vaša spoločnosť patrí medzi mikro, malé alebo stredné podniky?

(hodnotenie podľa počtu zamestnancov)

- mikro podniky (0-9)
- malé podniky (10-49)
- stredné podniky (50-250)

6. V ktorom sektore hospodárstva pôsobí Vaša spoločnosť?

- priemyselná výroba,
- stavebníctvo
- poľnohospodárska výroba
- turizmus, reštauračné a hotelierske služby
- obchod, maloobchod, veľkoobchod
- ostatné , a to.....

7. Aký charakter majú priestory v ktorých podnikáte?

- vlastné, v súkromnom vlastníctve
- prenajaté priestory
- kombinácia oboch

8. Čo je pre Vás hlavným motívom pre samostatné podnikanie?

- Zvýšiť príjem
- Jediná možnosť sa zamestnať
- Byť sám sebe šéfom
- Možnosť uplatniť svoje nápady

DRUHÁ SKUPINA OTÁZOK JE ZAMERANÁ NA OBLASŤ FINANCOVANIA, SPÔSOB ZÍSKANIA FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV, ZAVÁDZANIA INOVÁCIÍ S CIEĽOM ROZVOJA PODNIKANIA.

9. Aký bol ekonomický stav Vašej spoločnosti k 31.12.2009?

- Skôr zlý
- Priemerný
- Skôr dobrý
- Veľmi dobrý

10. Je vo vašej spoločnosti podiel zahraničného investora?

- Áno
- Nie

11. Ak áno, aký je podiel zahraničného investora?

- do 25%
- 26-50%
- Viac ako 51%

12. Ako hodnotíte podľa Vášho názoru finančnú náročnosť na založenie podniku?

- finančne nenáročné
- akceptovateľné
- finančne náročné

13. Aké zdroje ste použili pre začatie Vášho podnikania?

- vlastné zdroje
- cudzie zdroje (úver z banky, apod.)
- dotácia z podporného fondu na rozvoj podnikania v oblasti MSP (malé a stredné podniky)
- kombinácia vlastných a cudzích zdrojov v pomere

14. V prípade financovania z cudzích zdrojov boli komerčné podmienky bánk pre financovanie MSP vo Vašom prípade dostatočne konkurenčné?

- veľmi konkurenčné podmienky
- primerane konkurenčné podmienky
- nevýhodné podmienky

15. Ako hodnotíte proces financovania z podporných zdrojov?

- jednoduchý proces
- neviem posúdiť
- zložitý proces
- veľmi zložitý proces

16. Aké percento zo zisku investujete do rozvoja podnikateľskej činnosti, resp. investujete do inovácií v rámci podniku?

- 0 – 5 % zo zisku
- 5 – 10% zo zisku
- 10 a viac % zo zisku

17. Zhodnot' te ciele a zameranie inovácií Vašej spoločnosti:

Kritérium hodnotenia	vôbec nie dôležité	priemerne dôležité	veľmi dôležité
Zvýšenie zisku			
Znižovanie nákladov (aj nákladov na energiu apod.)			
Zlepšenie postavenia na trhu, zvýšenie podielu na trhu			
Prienik na nové trhy			
Zlepšenie kvality produktov, resp. poskytovaných služieb			
Otázka životného prostredia			
Vlastný postoj vlastníka k inováciám			

TRETIA SKUPINA OTÁZOK DOTAZNÍKA JE ZAMERANÁ NA HODNOTENIE V OBLASTI ĽUDSKÝCH ZDROJOV, PREKÁŽOK PRI ZÍSKAVANÍ KVALITNEJ PRACOVNEJ SILY, PROCESU NAJÍMANIA PRACOVNÍKOV, VZDELÁVANIA, ODMEŇOVANIA APOD.

18. Existuje vo Vašej spoločnosti oddelenie pre ľudské zdroje/kvalifikovaný pracovník v oblasti HR?

- áno
- nie

19. Aké sú kritéria prijímania zamestnancov do pracovného pomeru vo Vašom podniku?

Kritérium hodnotenia	vôbec nie dôležité	priemerne dôležité	veľmi dôležité
Skúsenosti a odborné vedomosti			
Vzdelanie			
Osobné vlastnosti			
Vek			
Referencie (predchádzajúci zamestnávateľ apod.)			
Príbuzné a kamarátske vzťahy			
Životný štýl a zvyky			
Morálne vlastnosti			
Národnosť			
Pohlavie			
Jazykové zručnosti			
Iné			

20. Aké sú podľa Vášho názoru najčastejšie prekážky pri zamestnávaní pracovníkov?

Kritérium hodnotenia	Áno	Nie
Znalosť cudzích jazykov		
Schopnosť pracovať s počítačom na požadovanej úrovni		
Vysoká cena práce		
Nedostatok ľudí s požadovanou kvalifikáciou		
Pracovníci zneužívajú zákonnú ochranu		
Neochota pracovať nadčas, v prípade potreby		
Nepripravenosť absolventov škôl na prax		
Iné, a to:		

21. Poskytujete zamestnancom aj iné bonusy, resp. výhody napr. príplatok na ubytovanie, cestovanie apod.? Ak áno, aké ?

22. Na akej úrovni je podľa Vášho názoru legislatívna úprava zamestnanecko-zamestnávateľských vzťahov? (z pohľadu ochrany zamestnávateľa, zamestnanca)?

- na veľmi slabej úrovni
- na primeranej úrovni
- na vysokej úrovni

23. Plánujete zmeniť počet zamestnancov v najbližšom roku?

- plánujem znížiť
- neplánujem zmeniť
- plánujem zvýšiť

POSLEDNÁ SKUPINA OTÁZOK DOTAZNÍKA JE ZAMERANÁ NA ANALÝZU PREKÁŽOK PODNIKANIA, PODPORNÝCH PROGRAMOV A STIMULOV PRE MALÉ A STREDNÉ PODNIKY ZO STRANY VLÁDY.

24. Ktoré inštitúcie ste oslovili pri začatí podnikania s cieľom konzultovať otázky registrácie spoločnosti, vybavovania licencií pre podnikanie, zabezpečenia finančných prostriedkov pre podnikanie apod.?

Inštitúcie	Oslovil	Neoslovil
Národná agentúra pre podporu malého a stredného podnikania		
BIC		
SARIO		
Banky a finančné inštitúcie		
Súkromné poradenské a právne spoločnosti		
SOPK		
Iné inštitúcie		

Inštitúcie	Oslovil	Neoslovil
Ekonomická rozvojová rada (Economic Development Board)		
Bahrajnská rozvojová banka (Bahrain Development Bank)		
Tamkeen		
Ministerstvo obchodu a priemyslu		
Banky a finančné inštitúcie		
Súkromné poradenské a právne spoločnosti		
Bahrajnská obchodná a priemyselná komora		
Iné inštitúcie		

25. O aké služby resp. formu podpory ste žiadali oslovené inštitúcie, organizácie apod.

- Informačnú podporu
- Poradenské, právne služby
- Finančnú podporu
- Školenia, vzdelávanie v rôznych oblastiach apod.

26. Aké sú podľa Vášho názoru najčastejšie bariéry rozvoja a rastu MSP?

Kritéria hodnotenia	Minimálna prekážka	Priemerná prekážka	Maximálna prekážka
Politická nestabilita			
Nedostatočná podpora vlády rozvíjať a podporovať MSP			
Legislatívne obmedzenia, časté zmeny zákonodarstva			
Bariéry pri zakladaní firiem (registrácia, licencie, výkazy apod.)			
Zložitý daňový systém			
Odvodové zaťaženie			
Dostupnosť finančných prostriedkov, komplikované podmienky získať úverové zdroje			
Príliš silná konkurencia na trhu			
Nízky dopyt			
Dopravná infraštruktúra			
Korupcia, organizovaný zločin, vydieranie			

27. Ako vnímate zásahy štátu ako obmedzenie pri fungovaní malého a stredného podnikania?

Zásahy štátu	Minimálne obmedzenie	Priemerné obmedzenie	Maximálne obmedzenie
Regulácia pracovno-právnych vzťahov			
Ochrana spotrebiteľa			
Tech. požiadavky na kvality výrobkov, poskytovaných služieb			
Regulácia cien tovarov a služieb			
Ochrana hospod. Súťaže			
Ochrana životného prostredia			
Zahranično-obchodná výmena			

28. Aké kroky sú podľa Vás dôležité zo strany vlády s cieľom zvýšiť podporu rozvoja MSP?

Navrhované kroky zo strany vlády	vôbec nie dôležité	mierne dôležité	veľmi dôležité
Lepšia propagácia a informovanosť o programoch na podporu MSP			
Zriadenie inkubátorov pre začínajúcich podnikateľov, ktoré by poskytovali komplexné informácie o programoch MSP v krajine			
Zvýhodnenie financovania pre MSP			
Úprava legislatívy v otázkach zakladania MSP pre špecifické oblasti podnikania			
Zjednodušenie systému povinného vykazovania údajov			
Zjednodušenie procesu zakladania novej spoločnosti, odstránenie administratívy			
Propagácia značky „made in Slovakia“ vo svete			

29. Ako by ste zhodnotili podmienky pre podnikanie v oblasti MSP celkom?

- nespokojnosť
- primeraná spokojnosť
- maximálna spokojnosť